

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

**Навчально-науковий інститут фінансів, економіки,
управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування**

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

**Матеріали VIII Міжнародної
науково-практичної конференції**

16 травня 2024 р.

**Полтава
2024**

Міністерство освіти і науки України

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кафедра фінансів

Національний інститут стратегічних досліджень

ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Університет ISMA (Латвія)

«1 грудня 1918 р.» Університет Альба Юлія (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Міжнародної науково-практичної конференції

«ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:

ДЕРЖАВА, РЕГІОН,

ПІДПРИЄМСТВО»

16 травня 2024 р.

Полтава

2024

УДК 330.336

E45

Редакційна колегія:

С.В. Онищенко, д.е.н., професор; Л.О. Птащенко, д.е.н., професор;
О.А. Маслій, к.е.н., доцент; А.Д. Глушко, к.е.н., доцент.

E45 Економічна безпека: держава, регіон, підприємство:
Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції,
16 травня 2024 р. – Полтава: НУПП, 2024. – 250 с.

ISBN 978-966-616-152-2

У збірнику матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції представлено результати розвитку теорії економічної безпекології, теоретичні та методологічні аспекти системотворення економічної безпеки держави, регіону та підприємства, забезпечення економічної безпеки держави, регіону, підприємства (концепції, напрями дій, способи та алгоритми), оцінювання економічної безпеки держави, регіону, підприємства.

Участь у конференції взяли представники закладів вищої освіти, наукових, фінансових установ, державних органів управління та бізнес-середовища з України, Польщі, Великобританії, Естонії, Азербайджану.

Призначений для фахівців з економічної безпеки, науковців, викладачів, аспірантів, докторантів та студентів.

Тези надано в авторській редакції. За виклад, зміст, достовірність та відсутність плагіату у тезах відповідають автори.

УДК 330.336

ISBN 978-966-616-152-2

© Національний університет
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Онищенко В.О., Худолій Ю.С., Литвин А.В.

ВПЛИВ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА
ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 11

Варналій З.С.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ У ВОЄННУ ДОБУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 15

Баженова О.В

СТІЙКІСТЬ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ЗА
УМОВ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ 19

Птащенко Л.О.

ПРОТИРІЧЧЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ В УКРАЇНІ: ПОЗИТИВНІ
НАСЛІДКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 21

Ілляшенко С.М.

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 25

Федченко О.П., Пампуха І.В., Толок І.В.

РОЗВІДУВАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ – ОСНОВА РОЗРОБКИ
ПАСПОРТІВ (СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ) ДЕОКУПОВАНИХ
ТЕРИТОРІЙ 29

Бєлов О.В., Свистун Л.А.

РОЛЬ СФЕРИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 33

Микитюк О. П., Онисенко Т.С.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОТРЕБ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ПОБУДОВІ
СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ НА ПІДПРИЄМСТВІ 35

Носков О.М.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА
СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ 39

Фурманчук О.С., Ладатко К.Ю. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	43
Жижка Я.В., Потеряйко А.Ю. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ	47
Раєвська М.О. КІБЕРБЕЗПЕКА БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	51
Сохань Т.Д., Нагай Д.Р. ІНФЛЯЦІЙНІ ОЧІКУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ	55
Янко А.О., Сорока А.Д. ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ У ВОЄННИЙ ЧАС: ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ	59
Ремболович В.Д. БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗА СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ	61
Андрусенко А.С. ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	69
Добропас А.В., Ковальов В.В. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ (СЕПАРАТИЗМУ) В УКРАЇНІ	71
Фурманчук О.С., Луценко А.Ю. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	75
Мізін Д.С., Рябухін Р.А. РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	78
Роман К.Ю., Любімов М.С. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ	80

Соколенко Т.М., Копайгора І.С., Таран В.О.

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

84

**СЕКЦІЯ 2. БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ
СЕРЕДОВИЩЕ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ**

Кулик В.А.

**РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДИГІТАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

86

Valibayli Ayshan Rovshan

**INNOVATION AND ICT I ARE HELPFUL FOR THE PROGRESS OF
ENTREPRENEURSHIP**

90

Dmytrenko Alla

**THE MECHANISM OF FORMATION OF INFORMATION SECURITY
OF COCONTROLLING INFORMATION IN THE CONDITIONS OF
JOINT ACTIVITY**

95

Bilko Stanislav

**RISKS AND THREATS TO INFORMATION SECURITY OF THE
NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE**

99

Дмитренко А.В., Кравченко О.В.

**БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КОНТРОЛІНГОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕНІ СПІЛЬНОЇ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ**

103

Вовченко О.С.

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

107

Глушко А.Д., Перегінець Ю.Я.

**ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

111

Коба О.В.

**ЦІФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ
В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ**

115

Чайкіна А.О.

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА
ЯК ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ 119

Глушко А.Д., Колінчук Д.В., Ярмак О.В.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄС 123

Маслій О.А., Котелевець М.М.

БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 127

Чишко А.І., Омеляненко В.В.

МОДИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОНІЗАЦІЇ ТА
ЇЇ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ 130

Свистун Л.А., Носенко Д.О.

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ ЗА
ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА 134

Худолій Ю.С., Дуброва К.О., Гайдамашко М.С.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ВІД МОЖЛИВОСТЕЙ ДО ЗАГРОЗ У
ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ 138

Петрушенко А.Є., Луценко Д.Ю.

ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ОБ'ЄКТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО
ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА 142

Галушка Р.М.

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ 144

Максименко А.П.

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ МЕДІА ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗИ
ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ 146

Глушко А.Д., Корсакас Б.О.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ 150

Жукова А.А., Слинко Я.В.

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 154

Кулинич А.О.
ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО»
БАНКІНГУ 158

Коришак Є.В., Догадайло В.Є.
РОЛЬ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІКИ 162

Гайдамашко М.С.
ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ОПЕРАЦІЙ З ВІРТУАЛЬНИМИ
АКТИВАМИ 164

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

Shpachuk V.V.
MAIN RISKS TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY DUE TO
RUSSIAN INVASION 168

Онищенко С.В., Глушко А.Д.
ЄВРОПЕЙСЬКА ПАРАДИГМА БЕЗПЕЧНОГО ЦИФРОВОГО СВІТУ
ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ 171

Чеберяко О.В.
МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ У СВІТІ 175

Дмитренко А.В., Ладатко Н.Ю.
ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 182

Глушко А.Д., Кузуб М.Б.
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ
БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ 185

Маслій О.А., Токар О.О.
БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: РИЗИКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 189

Ківишук О.П., Никифорова А.В.

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО
ПОТЕНЦІАЛУ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ
УКРАЇНИ

193

Глушко А.Д., Єрмак В.О.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЄС В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

197

Плешакова Н.А., Плешакова О.А.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

201

Маслій О.А., Проценко П.В.

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

205

Буряк А.А.

БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

209

Маковій Ю.С.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

213

Циганенко К.Д., Туз В.Ю.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПРІОРИТЕТНИХ
ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ

217

Глушко А. Д., Садовий М.С.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄС

220

Вітрик І.В.

ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

224

Буряк Д.С.

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ

226

Дуброва К.О.

НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ
УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

230

Маслій О.А., Сагачко Є.О.

РОЗВИТОК РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 234

Зубок В.В.

РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 238

Кононенко А.І.

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 240

Жиленко К.С.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА
ЗАГРОЗ 244

Фірман М.А.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 246

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 336.71:004.056

Онищенко Володимир Олександрович,

доктор економічних наук, професор,

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Литвин Анна Вадимівна

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ВПЛИВ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасні виклики, що постають перед сферою фінансів, вимагають використання інноваційних підходів до забезпечення традиційних процесів та ухвалення управлінських рішень. Однією з ключових складових інноваційного розвитку економіки є розвиток фінансових технологій. Банківська система України знаходиться в перших лідерах по впровадженню цифрових фінансових технологій в свою роботу.

Як зазначають Семенов А.Ю., Кривич Я.М., Цирулик С.В., фінансові технології – це послуги, що надаються технологічними компаніями за допомогою спеціального програмного забезпечення та зосередженні на фінансових потребах клієнтів [1]. Патрік Шуфель стверджує, що фінансові технології є новою фінансовою галуззю, яка застосовує технології для поліпшення фінансової діяльності [2].

На даний час, банки України використовують безліч фінансових технологій, серед яких варто виділити найбільш розповсюджені: мобільні додатки та електронні гаманці,

інтернет-банкінг, розрахункові системи, роботизація процесів і штучний інтелект, блокчейн та криптовалюти, open-банкінг, необанкінг, біометрія, хмарні сховища. Серед низки системно важливих банків в Україні власне АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк» активно впроваджують інновації в свою діяльність. Поміж інших банків, варто відзначити ПУМБ та «Універсал банк» за їхню інноваційність [3].

Однією з позитивних рис впровадження фінтех у банківську систему є зменшення банківських відділень вже не через кризу, а за рахунок електронізації банківської сфери (рис. 1).

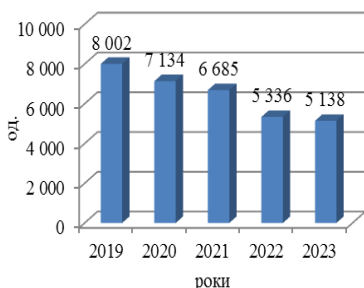

Рис. 1. Кількість відділень банків протягом 2019-2023 рр. [4]

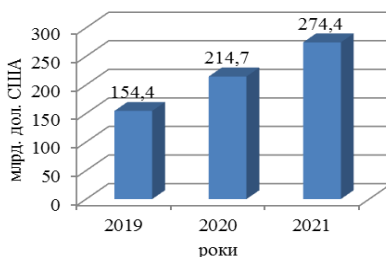

Рис. 2. Динаміка транзакцій з використанням мобільних гаманців у світі, млрд. дол. США [5]

З рисунку 1 бачимо, що лідером по кількості відділень лишається Ощадбанк з мережею в 1 182 відділення. За ним іде Приватбанк – 1 132 відділення (за рік мережа скоротилася на 78 структурних підрозділів). Третя позиція у Райффайзен Банку – 332 відділення (+3 відділення за 4-й квартал минулого року та -18 відділень за минулий рік). Четверта та п'ята позиція у УкрСиббанк (223 відділення) та ПУМБ (221 відділення). У 2023 році проти минулих періодів темпи оптимізації мережі банківських відділень помітно

скоротилися. В 4-му кварталі кількість структурних підрозділів навіть зросла – уперше за понад 10 років. Зростання мережі банківських відділень відбулось насамперед за рахунок двох банків – Асвіо Банку та Кристал Банку, які збільшили свої мережі за 4-й квартал майже наполовину (+14 та +13 відділень відповідно). Ці ж банки є лідерами по розширенню мережі відділень за 2023 рік [4]. Мобільні гаманці майже замінили фізичні гаманці. Гаманець, який дозволяє використовувати кредитні карти користувачів, карти лояльності і т. д., суттєво розширив свою аудиторію та набрав популярності (рис. 2).

Обсяг мобільних платежів протягом 2021 р. різко збільшився. За даними Statista, у 2018 році близько 440 мільйонів осіб використовували безконтактні платежі, а у 2020 році їх кількість була близько 760 мільйонів. Протягом 2022-2023 рр. їх обсяг значно зріс. Крім вищесказаного, впровадження штучного інтелекту у банківській системі значно знижує операційні витрати банків, підвищує ефективність на дохід, продуктивність та якість наданих послуг [6]. Використання блокчейну у банківській діяльності дозволяє забезпечити надшвидку, дешеву та надійну обробку платежів без шкоди для банківської та клієнтської безпеки [5]. Також використання фінансових технологій підвищує рентабельність операційної діяльності банків та розширює клієнтський портфель.

Отже, фінансові технології відіграють ключову роль у підвищенні ефективності банківської системи. Їх вплив проявляється у зменшенні витрат, покращенні обслуговування клієнтів, розвитку нових продуктів та послуг, а також у підвищенні рівня безпеки та зменшенні ризиків. Розвиток цих технологій важливий для модернізації банківської сфери та забезпечення її конкурентоспроможності в умовах швидкозмінного світового ринку.

Література

1. Семенов А. Ю., Кривич Я., М., Цирулик С. В. FinTech технології: суть, роль і значення для економіки країни. Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. 2018. Вип. 2(67). С. 100–105.
2. Schueffel P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*. 2017. Vol. 4. P. 32–54.
3. Інноваційні банки України: хто кращий? // *Marketer*. 2019. Режим доступу : <https://marketer.ua/ua/the-best-innovative-banks-of-Ukraine>.
4. Національний банк України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 03.05.2024).
5. Худолій Ю., Свистун Л. Сучасні тенденції fintech та їх вплив на безпеку банківських установ. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. Полтава: ПНТУ, 2021. С. 115-123. <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2375/1844>.
6. Як штучний інтелект допомагає банківським установам? URL: <https://inlimited.ua/news/yak-shtuchnyj-intelekt-dopomagaє-bankivskym-ustanovam>.
7. Khudolii Yuliia, Kosolapenko Vitaliy Особливості застосування чат-ботів на основі штучного інтелекту у фінансовій сфері // *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. Полтава: ПНТУ, 2023. Т. (3(90)). С. 97-103. doi:[https://doi.org/10.26906/EiR.2023.3\(90\).3036](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.3(90).3036).
8. Khudolii, Y., & Hlushko, A.. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*, 2023, (3), 41-50. <https://doi.org/10.21303/2313-8416.2023.003218>.
9. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. (2019). Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Economics and Region*, vol. 4 (75), pp. 6–13.

*Варналій Захарій Степанович,
доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (Україна)*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ У ВОЄННУ ДОБУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД¹

В умовах російсько-української війни на перший план виходять питання виживання і захисту людини, тому нагальною проблемою постає питання формування відповідної системи забезпечення та зміцнення соціальної безпеки людини, її постійний моніторинг, а також аналіз кількісного оцінювання рівня соціальної безпеки людини, який здійснюватиметься на базі обрахунку узагальнюючих показників [1].

Соціальна безпека людей в останні десятиріччя сильно впливає на швидкий розвиток технологій, зміни в суспільних цінностях, демографічні тенденції та інші чинники. Забезпечення та зміцнення соціальної безпеки людини є ключовим завданням для суспільства, сприяння стабільності, розвитку та підвищенню якості життя [4]. Але в умовах військової агресії, соціальна безпека людей набуває особливих рис, що спрямовані на формування перш за все військової безпеки, а також індивідуалізацію та персоналізацію заходів підтримки. Для відповіді на ці виклики та загрози важливо володіти новітніми інструментами підтримки людини та мати відповідну стійкість до ендогенних та екзогенних впливів.

В умовах гібридної, а особливо повномасштабної війни, ми маємо говорити про новітній концепт безпеки людини, ознаки

¹ Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» реєстраційний номер 2021.01/0239.

якої трансформувались у площину фізичної її безпеки, зросли вимоги до збереження життя та здоров'я людей, а також збільшилася цінність людського життя та активної громадянської позиції. Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну з 2022 року ці вимоги стали ще більше затребуваними. Забезпечення соціальної безпеки людини тепер – це створення умов для збереження її життя. У цих умовах безпекове середовище змінюється, стає менш інноваційно насиченим та більш орієнтованим на захист від військових загроз. Виклики та загрози війни зумовлюють особливості формування нової системи соціальної безпеки людини.

У цьому контексті ми маємо говорити не забезпечення, а зміцнення соціальної безпеки людини. На перший погляд ці поняття є тотожними. Водночас, на нашу думку, забезпечення соціальної безпеки людини – це основа, перший етап (перша ступінь) реального стану соціальної безпеки, яка характеризується необхідним і достатнім рівнем гарантії, небезпеки та захисту від реальних і потенційних, ендегенних та екзогенних загроз. Щодо зміцнення соціальної безпеки людини – то це вже є другим етапом (ступенем, стадією), новим, більш якісним рівнем стану соціальної безпеки людини, який характеризується постійним, більш надійнішим, тривалішим (довгостроковим), стійкішим, могутнішим рівнем цієї безпеки. В умовах війни, як і в повоєнний час, ми маємо говорити не лише щодо забезпечення соціальної безпеки людини, а й про її зміцнення. В основі системи зміцнення соціальної безпеки людини має бути постійно діючий в часі та просторі ефективний механізм, який активно сприймає би вплив новітніх зовнішніх загроз, у тому числі військову агресію.

Забезпечення, а в умовах нових викликів та загроз, зміцнення соціальної безпеки людини є ключовим завданням у діяльності кожної держави та її інститутів, сприяючи подальшому зростанню національної економіки,

формуванню унікального соціального процесу, у якому економічні та соціальні складові спільно об'єднані багатоструктурною та багатофункціональною системами. На національному рівні, особливо в повоєнний період, необхідно забезпечити включення соціальної складової до стратегій впровадження соціально-економічних реформ.

Важливе значення має формування та реалізація інституціонального забезпечення (гарнтування) соціальної безпеки людини, зокрема, інституціонально-правове. На превеликий жаль, чинне законодавство України щодо забезпечення соціального захисту людини є малоефективним і носить в більшості випадках декларативний характер, в умовах відсутності дієвого механізму реалізації відповідних нормативно-правових норм. Це є свідченням існування інституційної неспроможності держави.

Соціальна безпека людини та формування умов для набуття резильєнтності людини має знайти відповідне місце у положеннях чинної Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), як дороговказ для внесення змін та доповнень до чинної Стратегії людського розвитку на період до 2025 року, Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегії інформаційної безпеки України, Національної стратегії з прав людини тощо. У всіх варіантах Планів відновлення України доцільно формувати та реалізовувати принципи безпеки та стійкості (резильєнтності), а також закріплення в законодавстві та нормативних документах норми громадського демократичного контролю.

В умовах повоєнної відбудови та відновлення економіки України необхідно забезпечити відповідність сучасної системи державного управління соціальним захистом України цілям сталого розвитку з урахуванням відповідних концептуальних засад реалізації відповідної системи національної безпеки. При цьому слід враховувати

останні технологічні інновації розвинених країн світу, європейські стандарти соціального розвитку. У зв'язку з цим Україні доцільно сприяти подальшому розвитку суспільного імунітету до військових, до новітніх економічних, соціальних, політичних, медичних, екологічних та інформаційних викликів і загроз. Тривале ігнорування та невирішеність існуючих соціальних проблем значної більшості суспільств є одним з головних чинників виникнення та подальшого розвитку численних загроз у різних сферах національної безпеки [2].

В Конституції України (стаття 3) зазначається, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3], і ця конституційна норма має не лише визнаватися, а повсякчасно повинна впроваджуватися в життя як найвища соціальна цінність держави.

Література

1. Варналій З. С. Соціальна безпека людини – найвища соціальна цінність в Україні // Гальчинські читання : зб. матер. міжнар. наук. конф. (м. Київ, 2 листопада 2023 р.) / упоряд. А. Л. Дешко; за ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2023. 152 с. С. 42-44. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/tezi-gch_golovne_final_08_12_23.pdf

2. Варналій З. С., Чеберяко О. В., Медведкова Н. С. Інституціональні засади формування державної політики забезпечення соціальної безпеки людини у воєнний період // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2023, № 9(310), с. 81-89. DOI:10.32680/2409-9260-2023-9-310-81-89.

3. Конституція України, від 28 червня 1996 року зі змінами, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#>

4. Соціальна безпека людини в умовах війни: монографія. За ред. Варналія З.С. К.: Знання України, 2023. 270 с.

УДК 364.2, 330.3

*Баженова Олена Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

СТІЙКІСТЬ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ЗА УМОВ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Соціальна безпека людини представляє собою економічну систему, складовими якої є поєднані причинно-наслідковими зв'язками елементи. Проте, для ефективного функціонування система має підтримувати зв'язок із зовнішнім середовищем. За свідченням [1], стан системи у поточному періоді визначається її станом у попередній момент часу та вхідними змінними, що вона отримує у поточний момент. Більш того, система не тільки залежить від зовнішнього середовища, але й генерує вихідні змінні, що здійснюють на нього вплив [1]. Тому, можна стверджувати, що поведінка системи соціальної безпеки людини визначається не лише внутрішніми, але і зовнішніми чинниками, здійснюючи при цьому вплив на оточуюче середовище. У цьому відношенні справедливим є трактування соціальної безпеки людини у широкому сенсі як ступеня захищеності її життєво важливих соціально-економічних інтересів, прав, свобод та цінностей від внутрішніх та зовнішніх загроз [2]. У роботі [3] для здійснення моніторингу та аналізу соціальної безпеки людини запропоновано систему індикаторів, яка включає наступні рівні: рівень забезпечення життєдіяльності, рівень добробуту, рівень соціального забезпечення, рівень захисту та самозбереження та рівень освіти та саморозвитку. Проте, за умов війни фокус має бути на аспектах захисту і самозбереження людини, у повоєнний час – на відновленні та пришвидшенні економічного розвитку [3].

Характеризуючи поняття стійкості системи соціальної

безпеки людини, необхідно, насамперед, зауважити на її здатності зберігати рух вздовж довгострокової траєкторії та підтримувати свої властивості і характеристики незмінними під впливом внутрішніх та зовнішніх збурень. Крім того, враховуючи те, що система генерує вихідні змінні, які здійснюють вплив на зовнішнє середовище, стійкість системи соціальної безпеки людини має характеризуватися взаємною нейтралізацією різноспрямованих сил, зберігаючи свої властивості незмінними. Або, на думку С. Біра, стійкість системи визначається підтриманням гомеостазису або гомеостатичної рівноваги як однієї з властивостей життєздатної системи, яка має ціллю продовження існування до моменту досягнення її мети [4].

За умов війни система соціальної безпеки людини характеризується суттєвим превалюванням зовнішніх шоків над внутрішніми. Тому підтримання соціальної безпеки людини у стійкому стані в умовах війни вимагає інкорпорування ефективніших механізмів та інструментів її посилення з акцентом на захисті і самозбереженні людини. Проте, у довгостроковій перспективі з метою відновлення та пришвидшення економічного розвитку акцент має здійснюватися на забезпеченні життєдіяльності, підвищенні добробуту та розвитку системи освіти. В контексті індикативної системи соціальної безпеки людини захист і самозбереження людини - це, насамперед, збільшення обсягу військових видатків та ефективне використання коштів державного бюджету на військові потреби, удосконалення системи соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб та ветеранів. Що стосується рівнів забезпечення життєдіяльності та добробуту - це, зокрема, підвищення ефективності системи заходів щодо сприяння зростанню очікуваної тривалості життя при народженні і валового внутрішнього продукту на одну особу, зменшенню рівня бідності у країні. Насамкінець, підвищення

рівня освіти та саморозвитку розглядається одним з основних тригерів економічного розвитку у довгостроковій перспективі.

Література

1. Gallopin, G. (2003). A systems approach to sustainability and sustainable development. <https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/16b2bc6d-6f2a-48c2-9af2-1c54d7674ac5/content>.
2. Varnalii, Z. (2022). Social security of humans as a research object of the science of economic security. University Economic Bulletin, (52), 90-97. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-90-97>
3. Баженова, О. В., Варналій, З. С., & Чеберяко, О. В. (2023). Соціальна безпека людини в умовах військової агресії: індикатори та оцінювання (на прикладі України). *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (8).
4. Beer, S. (1994). Decision and Control: The Meaning of Operational Research and Management Cybernetics, John Wiley&Sons Ltd. https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/ENG112/Stafford_Beer-Decision_and_Control_1966_.pdf

УДК 338

Птащенко Ліана Олександрівна

доктор економічних наук, професор,

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ПРОТИРІЧЧЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ В УКРАЇНІ: ПОЗИТИВНІ НАСЛІДКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні для національної економіки України, яка страждає від повномасштабної війни, від припинення діяльності багатьох економічних суб'єктів на зруйнованих чи

захоплених рашистами територіях, архіактуальними є питання регулювання та пом'якшення наслідків, спричинених внутрішніми протиріччями на фінансовому ринку, які загострилися під час війни в Україні.

Діяльність банків на українському ринку піддається значному ризику та посиленню регулювання. Проте, банківські установи вивчають та впроваджують різноманітні стратегії для максимізації свого прибутку та конкурентоспроможності. Впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та фінтех-рішення, вносить корективи у стратегії банківських установ та їхню економічну діяльність. Зростаюча складність фінансових інструментів та глобалізація фінансових ринків робить банківську діяльність більш вразливою до економічних криз та ризиків.

Оскільки банківська діяльність відіграє важливу роль у стабілізації економіки в період воєнного стану та активізації інвестиційної діяльності в повоєнний період, необхідно звернути увагу на суперечності, що виникають на ринку банківських послуг. Зокрема, зниження облікової ставки Національним банком з 25% до 15% вплинуло на стабільність банківської системи у період воєнного стану. З одного боку, позитивні наслідки – стимулювання економічного зростання суб'єктів бізнесу та громадян через підвищення доступності кредитів, а з іншого – зниження прибутковості банків у 3 рази. Тут доречно звернути увагу на таке природне явище як економічний егоїзм. Дослідження економічного егоїзму у банківському бізнесі стає ключовим для розуміння та адаптації до змін в економічному середовищі, технологічних інновацій та сучасних вимог до фінансової етики [1]. В цьому контексті варто зазначити, що конструктивний економічний егоїзм сприяє зростанню конкуренції на ринку банківських послуг. Банки конкурують за клієнтів і ресурси, що стимулює впровадження новітніх технологій та фінансових інновацій

для забезпечення конкурентних переваг. Війна не може стати приводом для згортання чи заморожування кредитування. Дійсно, ризики підвищились, але ефективні ризик-орієнтовані стратегії більшості банків дозволили з одного боку продовжувати кредитну підтримку бізнесу та громадян, а з іншого – уникати збитків.

Реакція регулятора – встановлення за 2023 рік підвищеної базової ставки податку на прибуток для банків у розмірі 50 %, що позитивно вплинуло на бюджетні надходження [2], але потенційно може призвести до поглиблення деструктивного економічного егоїзму банківського бізнесу. Це спричинить до виникнення етичних питань, таких як недостатня увага до ризиків для клієнтів та спроби отримати прибуток за рахунок непрозорої діяльності, або мінімізації лояльності до клієнтів. Тому вважаємо, що слід запроваджувати адекватний мотиваційний механізм для банків, щоб унеможливити виникнення латентного деструктивного економічного егоїзму у сфері банківських послуг [3].

Не менш актуальним, наразі, є питання грального бізнесу, навколо якого точаться дискусії. З однієї сторони, тільки з початку 2024 року ліцензовані казино України та інші організатори азартних ігор відрахували до державного бюджету 2,2 мільярда гривень. Гральний бізнес в Україні за 2023 рік сплатив у 14 разів більше податків, ніж за 2022 рік [4]. А з іншої, – ще досі існує безліч неконтрольованих суб'єктів – 1000 сайтів сьогодні пропонують українцям азартну гру і лише 17 з них є ліцензованими. В тіні перебуває передусім російський гральний ринок. Соціальні та психологічні негативи – до реєстру лудоманів за три роки потрапило 739 людей, не говорячи про те, що багато військових у таких казино можуть програти річну заробітну плату.

Крім розглянутих протиріч на фінансовому ринку, перед фінансово-економічною наукою стоять питання активізації інвестиційної діяльності, розгляд джерел залучення фінансових ресурсів для відновлення національної економіки після перемоги України, аналіз інвестиційно привабливих галузей тощо. Більшість з цих проблем доведеться розв'язувати молоді – нинішнім студентам та аспірантам, які не байдужі до науки та займаються дослідженнями в галузі економіки. Але щоб практично мотивувати молодь розвивати свій інтелектуальний потенціал та застосовувати його на користь українського суспільства, вищій школі потрібно забезпечити отримання здобувачами якісних знань та вмінь, а державі створити стимули для бізнесу, щоб вартісно оцінювати належним чином ці навички.

Література

1. Володимир Панченко Природа економічного егоїзму. 2020. URL: <https://tyzhden.ua/pryroda-ekonomichnoho-ehoizmu>
2. Банки: зміна ставок, податок на прибуток URL: https://tax.gov.ua/data/material/000/621/740671/InfoList6_2023.pdf
3. Птащенко Л. О., Каленіченко Є. С. Забезпечення економічних інтересів фінансових і промислових корпорацій. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8060>
4. З початку року гральний бізнес сплатив податків на 370% більше ніж за аналогічний період 2023 року URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/03/02/122487062/>

УДК 351.863:37

*Ілляшенко Сергій Миколайович,
доктор економічних наук, професор,
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут» (Україна),
доктор хабілітований, професор
Економіко-гуманітарний університет, м.Бельсько-Бяла
(Польща)*

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасну економіку ідентифікують як економіку знань. Спроможність продукувати, використовувати і комерціалізувати нові актуальні знання стає важливим фактором конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, визначає міць національних економік. З позицій суб'єктів господарювання різних рівнів (окремих підприємств та установ, галузей, національної економіки у цілому) їх знання у сконцентрованому вигляді втілені у їх інтелектуальному капіталі. Він, зокрема, включає як підсистеми: людський капітал – знання людей (персоналу підприємств та установ); організаційний капітал – знання, втілені у об'єкти інтелектуальної власності, програми розвитку, організаційну структуру тощо; капітал відносин – знання щодо системи взаємовідносин з суб'єктами ринку (економічними контрагентами і контактними аудиторіями). Інтелектуальний капітал слід розглядати як драйвер інноваційного розвитку [1], який для економіки України, що базується на виробництвах минулих технологічних укладів, не має альтернатив. Тим більше, для її повоєнного відновлення і стійкого зростання [2].

Світова практика свідчить, що створення і впровадження інновацій у різних сферах національних економік забезпечує

високі темпи їх зростання, а також високий рівень життя їх народів [3]. Відповідно, перехід на шлях інноваційного розвитку чинить позитивний вплив практично на усі складові підсистеми економічної безпеки держави [4]: зовнішньоекономічну, макроекономічну, фінансову, інвестиційну, інноваційну, технологічну, енергетичну, продовольчу, соціальну, інформаційну, демографічну. У цьому контексті інтелектуальний капітал є важливою складовою забезпечення економічної безпеки держави.

Наявність інтелектуального капіталу певного рівня визначає спроможність суб'єктів господарювання створювати нові знання і втілювати їх у продуктові і процесні інновації, що задовольняють споживчі запити більш повною мірою ніж продукція конкурентів, або ж формують ці запити (для радикальних інновацій). Успішні інноваційні розробки сприяють укріпленню позицій суб'єктів господарювання на національному і міжнародних ринках, що підвищує рівень фінансової, макроекономічної, зовнішньоекономічної складових економічної безпеки. Вони також підвищують інвестиційну привабливість товаровиробників-інноваторів (надавачів послуг), сприяють зростанню їх інноваційної культури, а також інноваційної культури їх економічних контрагентів. Це позитивно впливає на інвестиційну і інноваційну складову економічної безпеки. Інноваційні розробки відповідної спрямованості сприяють зростанню технологічної, енергетичної, продовольчої, інформаційної складових економічної безпеки.

Паралельно з зазначеним інновації сприяють формуванню умов для вирішення проблем забезпечення соціальної і демографічної складових економічної безпеки, які в умовах війни, спричиненої нападом Росії, постали дуже гостро. Особливо демографічна, яку як свідчить світовий досвід, можна вирішити лише шляхом створення системи потужних стимулів (економічних, соціальних, безпекових

тощо) і забезпеченням високих стандартів якості життя, що створить умови для повернення в Україні частини населення, що виїхало у вимушену еміграцію.

Зважаючи на викладене можна зробити висновок, що забезпечення економічної безпеки України потребує вирішення проблеми збереження і підвищення рівня інтелектуального капіталу держави, а також її складових елементів: галузей економіки, окремих підприємств та установ тощо. Причому, першочергові зусилля слід спрямувати на людський капітал, як головну підсистему інтелектуального капіталу. В умовах війни він поніс дуже значних втрат: загибель людей і поранення, що унеможливають подальшу трудову діяльність; призов фахівців в ЗСУ; анексія і тимчасова окупація територій країни; переміщення населення у безпечні (відносно безпечні) регіони країни; вимушена еміграція тощо. За оцінками МВФ [5] на початок 2024 р. в Україні проживає 33,4 млн. осіб. У 2021 р. МВФ оцінював кількість населення України у 41 млн. осіб, прогноз на 2026 р. – 36 млн. осіб. Зважаючи на досвід минулих воєн, слід очікувати у майбутньому кілька хвиль зменшення приросту населення – носіїв людського капіталу. Паралельно з вирішенням демографічних проблем слід вирішувати проблеми підготовки кадрів, спроможних працювати і створювати інноваційні розробки актуальні в умовах перманентних технологічних трансформацій сучасної економіки.

Отримані результати висвітлюють роль інтелектуального капіталу у забезпеченні економічної безпеки економіки України у розрізі її основних складових. Виділено актуальну проблему збереження і забезпечення зростання рівня інтелектуального капіталу в умовах війни і повоєнного відновлення, яка полягає у суттєвому зменшенні його головної складової – людського капіталу. Окреслено основні фактори, що спричинили цю проблему, а також напрями спрямування зусиль щодо її вирішення.

Література

1. Ілляшенко С.М., Ілляшенко Н.С. Інтелектуальний капітал і інноваційна культура як базові передумови інноваційного розвитку. Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 трав. 2023р.) / відп. ред. О. М. Полінкевич, О. М. Завадська. Електрон. дані. Луцьк: ВІП ЛНТУ. 2023. С. 27-29. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66154>

2. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С. Інтелектуальний капітал як ключовий фактор повоєнного відновлення економіки України: проблеми розвитку. «Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення». Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 25–26 травня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С.192-195. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66330>

3. The Global Innovation Index. (2022). URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>

4. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С., Нагорний Є.І. Інноваційна діяльність і економічна безпека держави. Управління інноваційною складовою економічної безпеки : монографія у 4-х томах / за ред. д.е.н., професора Прокопенко О.В. (гол. ред.), к.е.н., доцента Школи В.Ю., к.е.н. Щербаченко В.О. Суми : ТОВ «Триторія», 2017. Т. II. Науково-практичні засади формування інноваційних компонентів забезпечення науково-технологічної та виробничої безпеки економічної системи. С. 5-13. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/46067>

5. МВФ оцінив кількість населення України та дав прогноз на найближчі роки. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/mvf-otsiniv-kilkist-naselennya-ukrayini-ta-1713333704.html>

УДК 355+004.65

Федченко Олексій Петрович,

*професор кафедри геоінформаційних систем і технологій,
кандидат військових наук, старший науковий співробітник,
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка;*

Пампуха Ігор Володимирович,

*начальник науково-дослідного центру,
кандидат технічних наук, доцент,
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка;*

Толок Ігор Вікторович,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Командування Сухопутних військ*

РОЗВІДУВАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ – ОСНОВА РОЗРОБКИ ПАСПОРТІВ (СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ) ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.²

Соціально-економічний розвиток окупованих територій можливий лише після фактичного звільнення цих територій від держави-окупанта. Після деокупації захоплених територій, соціально-економічний розвиток вимагає комплексного та багатовимірного підходу, який враховує унікальні виклики та можливості територій. Зосередившись на покращенні економічних можливостей, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, можна досягти сталого розвитку та підвищення добробуту громад [1, с. 12].

Важливим кроком у розбудові деокупованих територій України є створення соціально-економічного паспорту деокупованих територій. Соціально-економічний паспорт – це

² Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239

характеристики, умови та показники, які визначають соціальний та економічний ландшафт окремої місцевості. Він надає огляд демографічного складу, економічної діяльності, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших важливих аспектів, які формують громаду. Розробка соціально-економічного паспорту передбачає передусім збір статистичних даних за тривалий період. Таким чином, ми матимемо доступ до чисельної загальної вибірки, що, у свою чергу, мінімізує похибку під час підрахунку ймовірності покращення соціально-економічного стану деокупованих територій [2, с. 136].

Маючи статистичні дані за визначеними складовими соціально-економічних паспортів, необхідно провести попередній аналіз цих даних. Для цього використаємо методику розвідувального аналізу. Розвідувальний аналіз – це важливий початковий крок в аналізі набору даних. Він передбачає вивчення та узагальнення основних характеристик, закономірностей та ідей, що містяться в даних. Розвідувальний аналіз даних допомагає зрозуміти структуру, розподіл і взаємозв'язки змінних, а також виявити потенційні викиди або пропущені значення. Ось деякі ключові концепції та методи, що використовуються в розвідувальному аналізі даних [3, с. 2] :

- узагальнення набору даних за допомогою статистичних показників, таких як середнє значення, медіана, мінімум, максимум, стандартне відхилення та квантілі. Ці показники дають загальне уявлення про основну тенденцію, варіабельність і розподіл змінних;

- візуалізація даних – це ефективний спосіб отримати уявлення та виявити закономірності шляхом створення графічних зображень змінних, використовуючи гістограми, стовпчикові діаграми, діаграми розсіювання, секторні діаграми або лінійні діаграми. Методи візуалізації допомагають зрозуміти розподіл даних, взаємозв'язки між

змінними та потенційні відхилення;

- визначення відсутніх значень в наборі даних з метою вирішення, як з ними поводитися (наприклад, врахувати або видалити). Необхідно використовувати різні статистичні методи візуалізації, такі як діаграми розсіювання або секторні діаграми, щоб виявити пропуски, які можуть бути присутніми в даних;

- вивчення розподілу кожної змінної, щоб зрозуміти їхні форми та характеристики. Найпоширеніші розподіли включають нормальний, асиметричний, бімодальний або рівномірний. Інструменти, такі як гістограми або графіки щільності ядра, можуть допомогти візуалізувати розподіл;

- дослідження зв'язків між змінними, обчислюючи кореляції, створюючи діаграми розсіювання або використовуючи візуалізацію теплових карт. Кореляційні матриці або діаграми розсіювання дають уявлення про силу та напрямок зв'язків, що дозволяє ідентифікувати потенційно пов'язані змінні;

- генерування гіпотез: часто слугує відправною точкою для генерування гіпотез або дослідницьких питань для подальшого вивчення за допомогою статистичних висновків або методів моделювання.

Розвідувальний аналіз даних дозволяє отримати всебічне розуміння набору даних, що допомагає у прийнятті рішень щодо відповідного моделювання або аналітичних підходів. Використовуючи низку методів, розвідувальний аналіз даних надає цінну інформацію про основні характеристики даних, розкриваючи потенційні зв'язки, закономірності та відхилення.

В умовах повномасштабної військової агресії росії проти України на перший план виходять питання виживання і захисту людини, тому нагальною проблемою постає питання формування відповідної системи забезпечення соціальної безпеки людини, її постійний моніторинг та аналіз разом з

кількісним оцінюванням стану соціальної безпеки людини, що має здійснюватися на основі обрахунку узагальнюючих показників [4, с. 32].

Аналіз та прогнозування рівня скоординованого розвитку соціально-економічної системи окупованих територій відіграють важливу роль у скоординованому розвитку агломерацій та покращують переваги регіонального скоординованого розвитку в Україні.

Література

1. Варналій З.С. Загрози та безпекові пріоритети розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни та повоєнний час // Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни: збірник тез доповідей дискусійної платформи / за заг. ред. д.е.н., проф. Шульц С.Л., д.е.н., проф. А.І. Мокія. Львів. 2022. 87 с.

2. Усаченко О. Розвиток системи базових механізмів державного управління як предмет дослідження // Актуальні проблеми державного управління. 2017. Вип. 3.

3. Завора Т. М. Аналіз та оцінка індикаторів стану соціальної безпеки України / Т. М. Завора, О. В. Чепурний // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. 2012. №9. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1365>.

4. Герасимов Б.М. Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень : навч. посіб. / Б.М. Герасимов, В. М. Локазюк, О.Г. Оксіук, О. В. Поморова ; Європ. університет. Київ, 2007. 335 с.

Бєлов Олександр Віталійович,
кандидат економічних наук ICEI (Україна)
Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЛЬ СФЕРИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Політика в галузі сфери науково-технічної діяльності (СНТД) відіграє важливу роль у розвитку суспільства. Ми стали свідками великих історичних і сучасних досягнень завдяки науці та інноваціям. Серед них, наприклад, поширення приватного моторизованого транспорту, автоматизоване промислове виробництво, штучний інтелект і масштабне виробництво енергії з відновлюваних джерел. Деякі з цих досягнень мали значні негативні наслідки для природного середовища, такі як забруднення повітря та води, втрата біорізноманіття та зміна клімату. Таким чином, політика СНТД стає все більш необхідною для усунення негативних побічних ефектів економічного зростання, яке воно просуває.

Економічна безпека України – це спроможність національної економіки зберігати стійкість та невразливість до внутрішніх і зовнішніх загроз. Вона також передбачає забезпечення високої конкурентоспроможності у світовому економічному середовищі та сталого, збалансованого зростання [1]. Покажемо, що недостатнє фінансування науки має фундаментальні негативні наслідки для економічної безпеки України.

При недостатньому фінансуванні СНТД відбуваються процеси скорочення наукових досліджень та проектів, що

сповільнить науковий прогрес. Що у в свою чергу обмежує розвиток нових технологій, інновацій та рішень, які можуть сприяти економічному зростанню та покращенню якості життя. Також це сприяє тому, що талановиті наукові кадри будуть шукати можливості для роботи за кордоном або в інших галузях, а це вже шлях до втрати ключових фахівців та експертів, які впливають на економічну безпеку країни. Відповідно, така ситуація тягне за собою відставання науковому розвитку, яке веде до погіршення конкурентоспроможності країни на світовій арені, оскільки без інновацій та передових технологій українська економіка стає менш привабливою для інвесторів та партнерів. А це вже веде до залежності від імпорту технологій. Нагальні потреби економіки вимагають придбання нових технологій та наукових розробок за кордоном. Це збільшує залежність країни від імпорту та вразливість до змін у зовнішньому економічному середовищі. Таким чином, недостатнє фінансування призводить до відставання у дослідженнях важливих областей, таких як кібербезпека, біотехнології, енергетика та космічні, військові дослідження. Це може залишити країну вразливою перед новими загрозами та викликами. І нарешті, все це разом взяте формує передумови до втрати потенціалу для створення нових продуктів, послуг та рішень, які можуть стати джерелом нових ринків та можливостей для економіки країни.

Отже, погоджуючись з іноземними дослідниками щодо впливу сфери науково-технічної діяльності на економіку країн, потрібне посилення взаємодії між сферами політики та науково-технічної діяльності [2] та забезпечення достатнього рівня фінансування вітчизняної науки і створення умов для прискореного її розвитку.

Література

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану [Electronic resource] //

Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: <http://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v> (accessed: 01.05.2024).

2. Kivimaa P. Transforming innovation policy in the context of global security // Environmental Innovation and Societal Transitions. 2022. Vol. 43. P. 55–61.

УДК 330.87

Микитюк Оксана Петрівна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки підприємства

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

Онисенко Тетяна Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки підприємства

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОТРЕБ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ПОБУДОВІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ НА ПІДПРИЄМСТВІ³

В умовах соціально-економічної кризи, викликаній повномасштабним вторгненням росії, все більш актуальними стають питання побудови ефективної системи соціальної безпеки працівників вітчизняних підприємств. В основі безпекових механізмів стабільного функціонування суб'єктів господарювання лежать, перш за все, інструменти

³ Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

забезпечення соціальної захищеності персоналу, що базується на його потребах та інтересах.

Важливо розуміти, що ефективна система соціальної безпеки персоналу підприємства є ключовим фактором для успішної адаптації до внутрішніх та зовнішніх загроз. Від її стійкості залежить можливість підприємства адекватно реагувати на нові умови та забезпечувати успішне функціонування підприємства у майбутньому. Тому вирішення проблем, пов'язаних з розробкою та практичним впровадженням систем управління безпекою на підприємствах, потребує особливої уваги.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що різним аспектам соціальної безпеки підприємства сьогодні приділяється достатньо уваги. Особливо вагома роль в дослідженні безпекології належить Варналію З.С. [1,2], Баженовій О.В. [2], Грішновій О.А. [3], Новіковій О.Ф. [4], Сидорчук О.Г. [4], Харазішвілі Ю.М. [3], Чеберяко О.В. [2] та іншим.

Зовнішні загрози розвитку економіки України, зокрема, військові дії, спад економіки, значна еміграція населення, вимушена релокація підприємств вимагають наукового пошуку механізмів формування системи соціальної безпеки на підприємстві та практичної апробації їх дії. Соціальна безпека людини на рівні підприємства є частиною загальнонаціональної безпеки, означає рівень захищеності життєво важливих інтересів людини та суспільства від потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз.

Умови воєнного часу не лише висувають високі вимоги до безпеки та захисту працівників на підприємствах, але й потребують специфічних підходів до забезпечення соціальної підтримки працівників. Побудова ефективної системи соціальної безпеки у таких умовах вимагає глибокого розуміння потреб персоналу та їхніх особистих обставин. Інструменти такої безпекової системи будуть відрізнятися від

аналогічної, але функціонуючої в мирний час, за рахунок посилення заходів особистої безпеки працівників, збільшення соціальних гарантій, ширше охоплення об'єктів соціальної безпеки людини на нано рівні. Так, сім'ї працівників також потребують уваги та підтримки, яка може включати надання фінансової допомоги, доступ до медичних послуг, а також психологічну підтримку для дітей та інших членів родини, які можуть відчувати стрес та тривогу через ситуацію в країні.

В даному випадку працівники виступають в ролі споживачів послуг соціальної безпеки, які пропонують підприємства. Тому, для розуміння потреб працівників на шляху побудови дієвої системи соціальної безпеки людини на підприємстві варто провести ретельний аналіз з використанням маркетингових методів дослідження споживачів, зокрема, методик модифікації поведінки споживача, компонентної та сучасної моделей ставлення покупця, атрибутивної моделі, опитування та кабінетних досліджень тощо. Перший крок у розумінні потреб працівників під час воєнного конфлікту – це аналіз їхнього соціально-економічного статусу, який включає рівень доходу, наявність сім'ї, житлові умови та доступ до медичних послуг. У воєнний період ці фактори можуть бути особливо важливими через можливість втрати роботи, зниження доходів або евакуацію з місця проживання.

Враховуючи вищезазначені аспекти, підприємства можуть розробляти та впроваджувати ефективні системи соціальної безпеки для свого персоналу у воєнний період. Це допоможе забезпечити захист інтересів працівників, зберегти стабільність на підприємстві та збільшити загальну продуктивність праці.

Отже, побудова ефективної системи соціальної безпеки людини на підприємстві у воєнний час та період відбудови є надзвичайно важливою для забезпечення стабільності, безпеки та успішної роботи організації в умовах надзвичайних

ситуацій. Воєнний час та період відбудови характеризуються підвищеним ризиком та нестабільністю. Ефективна система соціальної безпеки допомагає зменшити ці ризики, захищаючи працівників від небезпек та забезпечуючи їхнє фізичне та психологічне благополуччя, створює надійний інструмент для підтримки та захисту персоналу у складних умовах воєнного конфлікту.

Важливою складовою ефективної системи соціальної безпеки є збереження продуктивності працівників та функціонування підприємства в умовах кризи. Стабільне фізичне та психологічне здоров'я працівників дозволяє їм ефективно працювати, навіть у складних обставинах, що сприяє збереженню та розвитку бізнесу.

Також відбудовний період після війни потребує особливої уваги до соціального благополуччя та підтримки працівників. Ефективна система соціальної безпеки допомагає відновлювати та зміцнювати колектив підприємства, підтримує процес адаптації до нових умов і допомагає забезпечити успішний перехід до нормального режиму роботи.

Загалом, побудова ефективної системи соціальної безпеки людини на підприємстві у воєнний час та період відбудови є не лише необхідною, але й стратегічно важливою потребою. Така система забезпечує захист та підтримку працівників, зберігає стабільність та продуктивність підприємства, сприяє його відновленню та розвитку після кризових подій, а отже, є важливим елементом стабільності та успіху організації в умовах непередбачуваних викликів.

Література

1. Варналій З.С. Багаторівнева система соціальної безпеки. Економіка і регіон. 2022. № 1 (84). С. 68–74. URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547)
2. Баженова О.В., Варналій З.С., Чеберяко О.В.

Соціальна безпека людини в умовах військової агресії: індикатори та оцінювання (на прикладі України). Проблеми сучасних трансформацій. Економіка та управління. №8. С. 3-12. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-07-02>

3. Харазішвілі Ю.М., Грішнова О.А. Якість життя в системі соціальної безпеки України: індикатори, рівень, загрози. Економіка України, 2018. № 11-12. С. 158. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_18_11_157_uk.pdf

4. Новікова О.Ф., Сидорчук О.Г. Соціальна безпека в умовах війни: чинники формування та можливості забезпечення. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем*: матеріали науково-практичної конференції., Кропивницький, 2022. С. 309.

УДК 332.012.324

Носков Олексій Миколайович,

*доктор філософії PhD з публічного управління та адміністрування, підприємець
м. Полтава (Україна)*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Державне регулювання малого та середнього бізнесу (далі – МСБ) належить до актуальних питань, до висвітлення яких звертаються представники різних наукових галузей. У нашому дослідженні використано публікації представників економічних і юридичних наук та науки державного управління (Амосов О.Ю., Варналій З.С., Данилишин Б.М., Діденко Н.Г., Дубич К.В., Дурман М.О., Ковач В.О., Стрілець В.Ю., Уманець Т.В. та інші).

Поняття «кризова ситуація» ми розуміємо як складний перехідний стан, що містить у собі небезпеку руйнування соціально-економічної чи/або політичної системи. Політичні та соціально-економічні кризи несуть небезпеку для стабільності економіки та державі вимагають змін в процесах управління

У ХХІ столітті Україна переживала кризові соціально-економічні ситуації кілька разів: вплив світової фінансової кризи, пандемія Covid-19 та військова агресія. Нами поглиблено вивчалися зміни державного регулювання МСБ в умовах пандемії та воєнного стану [1].

Питання регулювання економіки загалом та розвитку МСБ, зокрема, в умовах кризи, викликаній впливом пандемії та війни знаходяться в центрі уваги органів влади, громадських інституцій та ретельно досліджуються. Зокрема, проблематика подолання кризових впливів неодноразово вивчалася Центром Разумкова, дослідження якого здійснювалися на основі результатів соціологічних опитувань і стосувалися як впливу пандемії [2], так і російської агресії [38]. Нами у 2020-2023 роках на прикладі Полтавської області проводилося вивчення практики державного регулювання МСБ на регіональному рівні

Аналізуючи зміни у державній політиці в період криз, необхідно звернути увагу на задекларовані авторами законопроектів прагнення зберегти в умовах мобілізаційної економіки економічні свободи та права громадян та запевнення, що заходи централізації та обмеження розглядаються як тимчасові.

Наш аналіз 2020 року підтвердив висновки, що ефективна і системна протидія епідемії можлива лише за умови активної державної політики регулювання діяльності МСБ, злагодженої та системної співпраці усіх державних інститутів. Відзначено було зростання ролі публічно-приватного партнерства, посилення цифровізації послуг тощо.

Оптимізація державного регулювання діяльності МСБ в той час передбачала його активну державну підтримку.

В той же час, жорсткий карантин змусив бізнес шукати відповідні ситуації шляхи отримання прибутку. Особливого розвитку досягли інтернет-торгівля, онлайн-навчання, онлайн-консультації, онлайн-розваги, що вимагало зміщення акцентів у державному регулюванні. Наприклад, у 2020 році значно посилилася увага до питань диджиталізації, що відзначено українськими вченими[4]. Розвиток сучасних інформаційних технологій всебічно підтримувався державою, внаслідок чого Україна показувала високі темпи їх розвитку.

Важливим наслідком пандемії стало й формування гнучкого ринку праці, пріоритетами на якому стала кваліфікована робоча сила та створення для неї умов віддаленої діяльності. Ця проблематика вивчалася нами як основи досвіду України, так і завдяки аналізу зарубіжного, передусім, польського досвіду [5].

Зміни в системі державного регулювання МСБ в умовах воєнного стану пов'язано з формуванням мобілізаційної економіки. Яку економісти (Я. Брюховецький, Р. Головін, О. Лисенко та інші) характеризують як дуальне поєднання командної та ринкової економіки, базовими принципами якої є децентралізація інфраструктури, логістики і зберігання для зниження можливих втрат від воєнних дій, а також мобільність і гнучкість.

Актуальними стали питання підтримки процесу релокації підприємств, переселення громадян на захід України та за кордон, допомога переселенцям, забезпечення прав та свобод громадян при проведенні мобілізаційних заходів тощо. Основними національними пріоритетами в умовах війни стали: армія, продовольча безпека, нова економічна політика (дерегуляція), соціальні програми, енергетика та логістика.

Уведення військового стану поєднувалося з масштабними змінами до трудового законодавства, які стосувалися робочого часу, відпусток, прийому та звільнення з роботи, зміни суттєвих умов праці тощо. Впроваджено спрощене врегулювання трудових відносин. Посилилася увага держави до інформаційної політики. Прикладом може бути рубрика «Бізнес під час війни»), яка дає в умовах війни важливу інформацію для бізнесу задля його збереження.

Вже з весни 2022 року почали розроблятися плани відновлення України, які активно підтримувалися зарубіжними партнерами. Це вказувало представникам МСБ перспективу розвитку, що посилювалося й за рахунок удосконалення інформаційного забезпечення органів влади.

Отже, в умовах пандемії та воєнного стану держава знайшла методи забезпечення функціонування економіки та соціального захисту громадян, одним із яких є удосконалення державного регулювання розвитку МСБ. Всупереч обставинам, МСБ України вдалося стабілізувати та забезпечити перспективи його розвитку.

Література

1. Носков О.М. Державне регулювання розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах пандемії та воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. Електронне фахове видання. № 7. 2023. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-12>
2. Економічні свободи для зміцнення соціально-економічного розвитку України в умовах глобальних трансформацій / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2020. 276 с.
3. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Geopolitical and geoeconomic changes

shaped by russian aggression and renewal of the place of Ukraine in the world/ Наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. 102 с.

4. Лахижа М.І. Диджиталізація в Україні: поняття, проблеми, перспективи та завдання публічного управління. Науковий вісник: Державне управління. 2 (24) 2020. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/63> DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2\(4\)-202-213](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2(4)-202-213)

5. Лахижа М.І., Носков О.М. Державне регулювання еластичності ринку праці: польський досвід. Державно-управлінські студії № 11, 2019. URL: <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/Lakhyzha-Noskov-DUS-11.pdf>

УДК 336.32

Фурманчук Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Ладатко Карина Юрївна

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби є основою господарської діяльності підприємства, одним із ключових елементів процесу виробництва продукції, а отже, одним із найважливіших об'єктів обліку і звітності, що характеризує загальний майновий стан підприємства, його економічний потенціал та інвестиційну привабливість. Раціональність та ефективність їх використання впливають на фінансові результати підприємства, та його здатність забезпечувати блага суспільства. У бухгалтерському обліку підприємства засоби праці виділено в окремий об'єкт обліку.

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [3].

Об'єкт основних засобів – це одиниця обліку основних засобів. Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух основних засобів призначено рахунок 10 «Основні засоби». Підставою для зарахування на баланс основних засобів є акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів [4].

Основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка складається з таких витрат:

- суми, що сплачують постачальникам і підрядникам за устаткування, інструмент, інвентар та інші необоротні активи, за виконані проектно-вишукувальні і будівельно-монтажні роботи (без непрямих податків);

- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;

- суми ввізного мита;

- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (будівництвом) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);

- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;

- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження і пуск основних засобів.

- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою [4].

Облік руху основних засобів на підприємствах України стикається з низкою актуальних проблем, які потребують вирішення. До них належать:

1. Недосконалість нормативно-правової бази. Існує суперечність між нормами Положення про бухгалтерський облік основних засобів (П(С)БО 7) та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють їх облік. Крім того, нечітко визначені деякі терміни та поняття, пов'язані з обліком основних засобів, недостатньо розроблені методичні рекомендації щодо їх обліку в певних галузях.

2. Ускладнена процедура первісної оцінки основних засобів, зокрема використання неефективних методів оцінки може призвести до зниження ефективності діяльності підприємства; необхідність отримання документів, що підтверджують первісну вартість основних засобів, може ускладнити процес їх обліку, існує ризик завищення первісної вартості основних засобів з метою штучного збільшення активів підприємства.

3. Проблеми, пов'язані з обліком амортизації основних засобів. Так, використання різних методів амортизації може призвести до нерівномірного розподілу витрат на амортизацію протягом строку їх корисної експлуатації. Необхідність щорічного перегляду строку корисної експлуатації може призвести до додаткових витрат часу та ресурсів. Існує ризик заниження залишкової вартості основних засобів з метою зменшення податкових платежів.

4. Недосконалість системи внутрішнього контролю за обліком основних засобів. Зокрема, недостатній контроль за рухом основних засобів може призвести до їх втрати, крадіжки або незаконного використання, а відсутність чіткої системи документації операцій з основними засобами може ускладнити їх відстеження та контроль. Недостатній рівень кваліфікації працівників, які здійснюють облік засобів, може призвести до помилок та порушень.

5. Недосконалість системи інформаційного забезпечення обліку основних засобів. Це пов'язано з тим, що застаріле програмне забезпечення на деяких підприємствах може не відповідати сучасним потребам підприємств; відсутність єдиної системи обліку основних засобів на підприємстві може призвести до дублювання даних та помилок у фінансовій звітності.

Вирішення даних проблем потребує комплексного підходу, який включає:

- удосконалення нормативно-правової бази обліку основних засобів;
- спрощення процедури їх первісної оцінки;
- розроблення більш гнучких методів амортизації;
- удосконалення системи внутрішнього контролю за обліком основних засобів;
- впровадження сучасних інформаційних систем обліку основних засобів.

Облік руху основних засобів є важливою складовою частиною бухгалтерського обліку підприємства. Правильне ведення їх обліку дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення, а також забезпечує дотримання вимог законодавства.

Література

1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерство фінансів України від 30.11.1999 р. № 291: станом 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 01.05.2024).

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291: станом

23 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 01.05.2024).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92: станом 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#o18> (дата звернення: 01.05.2024).

4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561: станом 18 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#n10> (дата звернення: 01.05.2024).

УДК 657.92

*Жижка Яна Вікторівна,
Потерайко Артем Юрійович, студенти,
Науковий керівник: Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Головним завданням бухгалтерського обліку є забезпечення повною та достовірною інформацією всіх зацікавлених сторін: керівництво для прийняття обґрунтованих рішень, інвесторів і кредиторів для співпраці з підприємством, податкових органів про нарахування і сплату відповідних податків. Бухгалтерський облік виступає основним показником фінансового стану підприємства і грає ключову роль у економіці в цілому [1].

Для того, щоб ведення бухгалтерського обліку відбувалися належним чином, створена система його

регулювання, яка протягом тривалого часу змінювалася і вдосконалювалася.

В Україні законодавство у сфері обліку представлене Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, підзаконними нормативно-правовими актами, які регулюють галузеву специфіку облікового відображення окремих об'єктів та порядок подання й оприлюднення бухгалтерської звітності.

Чільне місце серед цих нормативних документів належить положенням (стандартам) бухгалтерського обліку, які представляють собою сукупність правил, принципів і методів, що визначають порядок ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності на підприємствах. Всього розроблено тридцять чотири стандарти. Їх впровадження в практику бухгалтерського обліку супроводжується виникненням певних проблемних моментів, через що виникає необхідність систематичного удосконалення і внесення змін. Цей процес здійснюється вже не один рік і триватиме до тих пір, доки існуватимуть стандарти обліку, адже щодня економіка світу розвивається, зазнає перетворень, які вони повинні враховувати.

Зокрема, в умовах сьогодення потребують вирішення такі проблемні моменти. По-перше, продовження гармонізації національних і міжнародних стандартів, що необхідно для належної міжнародної інтеграції та співпраці з іноземними партнерами [3]. Ця проблема обумовлена недостатньою увагою до деталей та відсутністю чіткого механізму взаємодії між українськими та міжнародними стандартами. Наприклад, різні тлумачення певних понять або відмінності у методах оцінки можуть призводити до суттєвих розбіжностей у фінансовій звітності між українськими підприємствами та їхніми зарубіжними колегами. Це важливе питання, оскільки

недостатня гармонізація може породжувати непорозуміння та ускладнювати міжнародні ділові відносини.

По-друге, необхідні зміни в організації підготовки бухгалтерських кадрів. Міжнародний досвід і практика показують, що післядипломна підготовка й процес постійного підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів – це прерогатива професійних бухгалтерських організацій.

В Україні потрібно створити систему постійного підвищення бухгалтерських кадрів, яка б відповідала міжнародним вимогам, а саме стандартам освіти Міжнародної федерації бухгалтерів. Мета такої системи – кваліфікаційний рівень професійного бухгалтера як загальноприйнятий у міжнародній практиці має відповідати європейському рівню [4].

По-третє, вагомою проблемою є мінливість українського законодавства з питань обліку і оподаткування. Постійні зміни у нормативно-правовій базі, що стосуються бухгалтерського обліку, створюють складне та нестабільне середовище для бухгалтерів та підприємств. Ця нестабільність у законодавстві ставить перед бухгалтерами численні виклики та завдання. Вони повинні постійно оновлювати свої знання та навички, щоб відповідати новим вимогам та визначенням. Це вимагає від них великої уваги при виконанні своїх обов'язків, оскільки навіть найдрібніша помилка може мати серйозні наслідки у звітності та фінансових показниках підприємства. Крім того, така постійна змінність може призвести до збільшення витрат на навчання та підготовку персоналу, оновлення програмного забезпечення й зміну процесів бухгалтерського обліку. Це може стати додатковим фінансовим та часовим навантаженням для підприємств, особливо для малих та середніх підприємств, які не завжди мають достатні ресурси, щоб швидко адаптуватися до змін.

Для вирішення окреслених проблем доцільно:

- впровадити план заходів з гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами бухгалтерського

обліку (МСФЗ).

- сприяти розвитку професійної спільноти та підтримка професійних організацій у впровадженні міжнародних стандартів.

- удосконалити систему постійного професійного навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерських працівників.

- залучати молодь до професії бухгалтера через програми стажування та навчання.

- розробити та впровадити механізми систематизації та узагальнення змін у законодавстві з бухгалтерського обліку.

- забезпечити відкритий конструктивний діалог між урядом, бізнесом та професійними спілками для вирішення проблем й узгодження нових законодавчих актів.

Ці рекомендації спрямовані на покращення правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні, забезпечення стабільного та прозорого середовища для розвитку бухгалтерської професії, бізнесу й економіки країни загалом.

Література

1. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / В.М. Соболев, І. А. Косата, Т. В. Розіт та ін; Харків.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 222 с.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 01.05.2024 р.).

3. Бардаш С., Краєвський В. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності суб'єктів державного сектору. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. 161. 25–32. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conferenceproceeding/article/view/3992> (дата звернення 01.05.2024 р.).

4. Дем'янишин В., Костецький В., Дем'янишин В. Модернізація бухгалтерського обліку фінансових ресурсів у

державному секторі в умовах реформування системи управління публічними фінансами та зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Світ фінансів*. 2022. № 4(73). С. 22-44. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3992>. (дата звернення 01.05.2024 р.).

УДК 336.71:004.056.5

*Раєвська Маргарита Олександрівна, студентка,
Науковий керівник: Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

КІБЕРБЕЗПЕКА БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Від початку війни, в Україні збільшилась кількість кібератак, які охопили державні установи, приватні організації та громадян. Особливо важливим є готовність та реагування на інциденти для банків, які є частиною критичної інфраструктури. Таке збільшення загроз в кіберпросторі змушує підвищити рівень захисту та розробити плани реагування на кіберінциденти. Фінансова система України продовжує боротись із викликами війни, незважаючи на збитки. Боротьба із наслідками також важлива частина забезпечення економічної безпеки країни. На даний момент НБУ успішно протистойть викликам війни.

28 червня 2017 року правління Нацбанку прийняло постанову №95, якою затверджено Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України. Саме ця постанова вперше передбачила регулювання Національним банком питань безпеки інформації і кіберзахисту, шляхом визнання обов'язкових вимог. Ці заходи включають в себе: захист від

зловмисного коду; заходи безпеки при використанні електронної пошти; контроль доступу до банківської системи; захист мережі банку; криптографічний захист. Реалізація проекту сприяє нормативно-правовому регулюванню питань кіберзахисту системи банківсько бізнесу України, швидке та ефективно передавання інформації між банками країни та забезпечить комунікацію і партнерство між суб'єктами кіберзахисту та банками [1].

Проект USAID «Кібербезпека критично важливої інфраструктури в Україні» розрахований на 4 роки і має вартість 38 млн. дол., розпочав свою діяльність у 2020 році. Завдання проекту – підвищити рівень готовності критичної інфраструктури до кібератак. Є три основні напрями: зміцнення середовища кіберзахисту, формування кадрового складу в Україні, створення стійкої індустрії. Діяльність проекту підвищить якість послуг за рахунок співпраці державних установ і приватного бізнесу. Після повномасштабного вторгнення Росії, було профінансовано діяльність технічних спеціалістів, які допомогли надавачам послуг державного сектору виявити і вирішити проблеми в кіберпросторі [3].

Центр кіберзахисту НБУ створений для ефективного функціонування системи кіберзахисту банківських та небанківських станів. У центрі встановлено 4 сервіси: Incident Response, Proactive Risk Monitoring, Information services, Training and education. Перший, Incident Response, це сервіс який надає допомогу банкам у вирішенні технічних питань підчас кібератак. Proactive Risk Monitoring – займається збором інформації про кіберінциденти, здійснює моніторинг ризиків, шукає потенційні вразливі місця. Information services – займається безпосереднім інформуванням банків про кіберзагрози та заходи протидії кібератак. Training and education – цей сервіс проводить тренінги та навчальні сесії, метою є підвищення обізнаності та поінформованості у сфері

кіберзахисту, протидіють актуальним кіберзагрозам. Також центр активно протидіє фішингу. А саме: блокує шахрайські ресурси на рівні хостесів та надавачів хмарних послуг; обмежує фішингові домени; проводить заходи з підвищення кібергігієни користувачів банківських послуг.

15 лютого 2022 року на українські банки, державні веб-ресурси та портал електронних послуг «Дія» було здійснено масштабну кібератаку, вона тривала майже добу. Серед усіх галузей критичної інфраструктури банківська система захищена найкраще. Причиною є відповідність банків міжнародним вимогам. Якщо банки щороку не проходять незалежний аудит кібербезпеки, то їх просто відключають від Visa чи Mastercard, а для банку це означає закриття.

Слабким місцем банків є люди. Працівники, яких хакають через фішингові посилання чи дзвінки, або соцмережі. Цей метод дозволяє атакувати установу не на пряму, а змусити людей самостійно зробити щілину в системі. Тому банки регулярно проводять навчання для співробітників. Важливо зазначити, ІТ технології постійно вдосконалюються і саме нові технології несуть у собі найбільший ризик. Наприклад, хакер після виявлення недоліку в програмному забезпеченні починає розробку шкідливого коду, який використовує виявлену вразливість для зараження окремих комп'ютерів або мереж. Інформацію або доступ до мережі потім продають на чорному ринку. В результаті на основі даних створюються нові хакерські інструменти, які дають змогу проникнути в систему ще на етапі її розробки, як результат аудит проходить успішно і система вважається безпечною.

14 січня 2022 р. була здійснена атака на постачальників, які також є слабкою ланкою. «Supply chain attack» була здійснена на ланцюжок поставок. Таке відбувається коли система є надійно захищеною, проте постачальник залишається вразливим, наприклад компанія яка розробляє

веб-сайт для організації. Якщо злом відбудеться в компанії яка створила сайт і має доступ до нього хакери отримують доступ до системи.

Від початку у 2014 році війни в Україні було здійснено 2693 кібератаки на різні об'єкти критичної інфраструктури, більша частина інцидентів відбулася після повномаштабного вторгнення в 2024 році. Тоді Європейський парламент закликав посилити допомогу Україні у сфері кібербезпеки та повною мірою використовувати санкції ЄС проти кіберзлочинців [5].

Таким чином можна зробити висновки, що банківська система проявила стійкість у боротьбі з кіберзлочинцями. Вперше політика інформаційної безпеки була оприлюднена в 2017 році і до сьогодні це питання залишається актуальним. В умовах інформаційної війни системи захисту банківських і не банківських установ продовжують вдосконалюватись. Їх розвиток активно підтримує НБУ, ним створено Центр кіберзахисту, який займається моніторингом, аналізом, протидії і боротьбі із кіберінцидентами. Не зважаючи на вжиті заходи банківські і небанківські установи мають бути у стані підвищеної готовності, адже фінансовий сектор є пріоритетною ціллю під час війни.

Література

1. Національний банк України. Кіберзахист банківської системи України має посилитися. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kiberzahist-bankivskoyi-sistemi-ukrayini-maye-posilitisya-12738>.
2. Volkova, Nelia; Volkova, Valeria; Khudolii, Yuliia. Estimating credit risks impact on economic security of a bank. *Akademia zarzadzania*, 1.1:108.
3. «Кібербезпека». USAID/UKRAINE, 5 серп. 2022 р. URL: Кібербезпека | Ukraine | Fact Sheet | U.S. Agency for International Development ([usaid.gov](https://www.usaid.gov)).

4 Артем Жидкевич. Як побудована кіберстійкість банківської системи України. 2024. URL: <https://speka.media/yak-pobudovana-kiberstiikist-bankivskoyi-sistemi-ukrayini-p1w0gx>.

5. Дар'я Нинько. Що стоїть за кібератакою на українські банки та ресурси. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/shcho-stoit-za-cherhovoiiu-kiberatakoiiu-na-ukrainski-banky-ta-resursy/a-60817398>.

УДК 336.748

*Сохань Тетяна Дмитрівна,
Нагай Дар'я Русланівна, студентки,
Науковий керівник: Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ІНФЛЯЦІЙНІ ОЧІКУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Інфляційні очікування населення відіграють ключову роль у визначенні фінансової стабільності країни. Вони впливають на рішення економічних суб'єктів щодо збереження та інвестування коштів, а також на стратегії бізнесу та макроекономічну політику держави. Дослідження цього впливу дозволяє краще зрозуміти механізми функціонування економіки та розробляти ефективні заходи для забезпечення фінансової безпеки країни.

Інфляційні очікування – це морально-психологічний стан щодо очікування споживачами, виробниками, підприємцями можливих інфляційних течій, змін у економічному середовищі, які у перспективі матимуть на них позитивний чи негативний вплив і насамперед пов'язані з

їхніми додатковими витратами [1]. Знання особливостей протікання інфляційних очікувань дає змогу приймати оптимальні управлінські рішення, які можуть знизити або нейтралізувати негативні наслідки від них.

Інфляційні очікування мають значний вплив на купівельну активність, оскільки вони визначають споживчі звички та рішення про купівлю. Наприклад, якщо домогосподарства очікують зростання цін, вони можуть відкласти покупки на майбутнє, щоб уникнути витрат на кращих умовах. Це може знизити загальну купівельну активність на ринку. Також високі інфляційні очікування (очікування зростання цін) стимулюють споживчий попит і збільшують виробництво в економіці, оскільки люди купують товари та послуги швидко до очікуваного зростання цін і можуть збільшити зайнятість. З іншого боку, низькі інфляційні очікування, які передбачають стабільність цін і навіть дефляцію, можуть зменшити споживчий попит, оскільки фізичні особи відкладають покупки в очікуванні подальшого зниження цін, що призведе до зниження національної економічної активності та інвестиційного середовища.

Роль центральних банків у контролі над інфляційними очікуваннями та її впливом на фінансову безпеку країни є важливою та складною і реалізується головним чином через монетарну політику. Одним із найважливіших інструментів центральних банків для контролю над інфляційними очікуваннями є облікова ставка [2]. Вищі відсоткові ставки можуть знизити купівельну активність і споживчий попит, зменшивши інфляційний тиск. Крім того, центральні банки також використовують інші інструменти, зокрема, фінансові операції на відкритому ринку та валютному ринку. Ці механізми дозволяють центральним банкам контролювати грошову масу та впливати на рівень ліквідності в банківській системі.

Стрімке зниження інфляції у 2023 році до 5% забезпечили заходи Національного банку України, що сприяли поліпшенню очікувань, наприклад, підтримка курсової стійкості, а також мораторій на підвищення окремих тарифів на житлово-комунальні послуги, достатня пропозиція продуктів харчування, зниження світових цін на енергоносії. НБУ і надалі планує проводити політику, спрямовану на підтримання стійкості валютного ринку, тому до кінця 2024 року очікується збереження помірної інфляції. Однак ризики посилення інфляційного тиску та погіршення інфляційних очікувань у 2024 році зберігаються, передусім через вплив війни (рис. 1.).

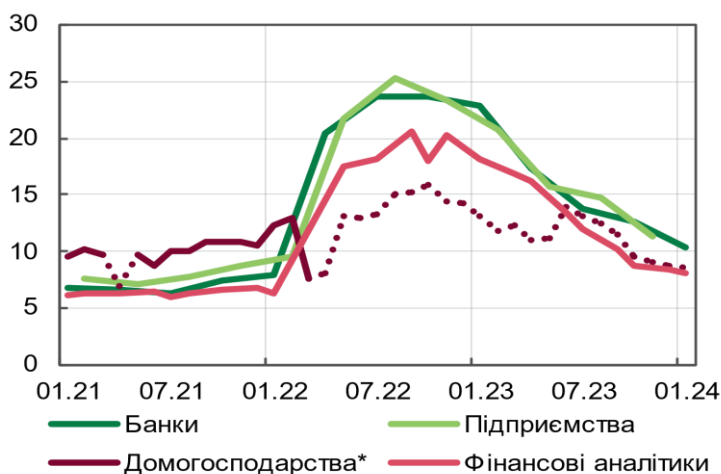

Рис. 1. Інфляційні очікування на 2024 рік (результати опитувань протягом 2021-2023 років), % Джерело: [3].

Також центральні банки використовують комунікаційні стратегії для впливу на інфляційні очікування. Офіційні заяви центрального банку, прес-конференції та звіти можуть містити інформацію про інфляційні очікування та наміри монетарної політики. Ця комунікація зменшує невизначеність

ринку та допомагає учасникам економіки краще зрозуміти майбутній сценарій дій.

Загалом, ефективне управління інфляційними очікуваннями та підтримка цінової стабільності є головними завданнями центральних банків, в тому числі для забезпечення фінансової безпеки країни. Своєю чергою, інфляційні очікування населення мають значний вплив на фінансову безпеку країни, оскільки вони визначають споживчий та інвестиційний попит, впливають на обмінні курси та на ефективність макроекономічної політики. По-перше, високі інфляційні очікування можуть призвести до зниження купівельної спроможності грошей, що може негативно вплинути на заощадження населення та споживчий попит, призвести до економічного спаду та збільшити фінансові ризики для домашніх господарств і підприємств. По-друге, нестабільність інфляційних очікувань може призвести до негативних змін на фінансових ринках, скорочення інвестицій та нестабільності національної валюти.

Проте належне управління інфляційними очікуваннями сприяє стабільності та розвитку національної економіки. Центральний банк та уряд повинні використовувати ефективні механізми монетарної політики та активно спілкуватися з громадськістю і бізнес-середовищем для формування реалістичних та стабільних інфляційних очікувань. Крім того, важливо аналізувати інфляційні очікування на рівні домогосподарств і компаній, щоб приймати відповідні рішення щодо фінансового планування та управління ризиками. Такий підхід забезпечить сталий економічний розвиток і посилить фінансову безпеку всієї країни.

Література

1. Квасній Л.Г., Щербан О.Я. Інфляційні очікування в економіці. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.15. С. 199-203. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2010/20_15/199_Kwa.pdf.

2. Вовченко О.С., Оленич В.П. Напрямки оптимізації рівня інфляції в Україні. *Розвиток фінансового ринку в Україні : загрози, проблеми та перспективи*: мат-ли V Міжнар. наук.–практ. конф., 23 листоп. 2023 р. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 75–77.

3. Інфляційний звіт. Січень 2024 року. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q1.pdf?v=7.

УДК 657.1

Янко Анна Олегівна,
Сорока Анастасія Дмитрівна, студентки,
Науковий керівник: Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ У ВОЄННИЙ ЧАС: ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ

З початком воєнного стану в Україні порядок проведення інвентаризації майна підприємств зазнав певних змін. Їх регламентовано наказом Міністерства фінансів України № 119 від 09.11.2022 р. «Про затвердження Змін до Положення про інвентаризацію та бухгалтерський облік активів та зобов'язань» [1]. Відповідно до даного наказу інвентаризація у воєнний час здійснюється з дотриманням наступних правил.

По-перше, інвентаризація проводиться лише за умови безпечного та безперешкодного доступу інвентаризаційної комісії до всіх матеріальних та нематеріальних активів підприємства, які підлягають інвентаризації.

По-друге, визначення інвентаризаційних різниць здійснюється лише на підставі співставлення даних

інвентаризаційного опису з даними первинних документів, які підтверджують володіння та рух активів.

По-третє, підприємства, що знаходяться на тимчасово окупованій території або в зоні активних бойових дій, звільняються від проведення інвентаризації до моменту відновлення контролю над такими територіями та виникнення можливості безпечного проведення інвентаризації. Проте, звільнення від інвентаризації не означає звільнення від ведення бухгалтерського обліку та відповідальності за достовірність фінансової звітності.

По-четверте, для підприємств, які не мають можливості провести повну інвентаризацію, передбачено можливість проведення часткової інвентаризації лише тих активів, до яких є безпечний доступ. Перелік таких активів визначається наказом керівника підприємства. При цьому часткова інвентаризація проводиться за тими ж правилами, що встановлені для повної інвентаризації.

По-п'яте, інвентаризаційні документи: всіх інвентаризаційні описи, акти звірки, протоколи розбіжностей, складені під час воєнного стану, зберігаються протягом семи років в безпечному місці, яке гарантує їх захист від пошкодження, втрати або несанкціонованого доступу.

Результати інвентаризації, проведеної у воєнний час, відображаються шляхом внесення відповідних коригувань до облікових записів того звітного періоду, в якому було проведено інвентаризацію [2].

Література

1. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 21 квітня 2022 р. № 119 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-22#Text>. (дата звернення 1.05.2024 р.).

2. Савченко О. Річна інвентаризація в умовах воєнного стану: коли та як проводити? URL: <https://factor.academy/blog/richna-inventarizaciya-v-umovaxvoyennogo-stanu-koli-ta-yak-provoditi/> (дата звернення 1.05.2024 р.).

УДК 330.3

*Ремболович Владислав Дмитрович,
аспірант кафедри фінансів банківського бізнесу та
оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗА СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Предметом дослідження є логіко-теоретичні та економічні моделі опису структури та властивостей реального сектору економіки, які матимуть потенційний позитивний вплив на економічну безпеку держави, а також сформулюють підґрунтя для моніторингу стану економіки країни у міжнародному конкурентному просторі. З огляду на виклики та проблеми, з якими зіткнулась Україна внаслідок військової агресії зі сторони російської федерації та політичної турбулентності у світі, на тривалому шляху євроінтеграції все більше стає очевидною необхідність активно розвивати вітчизняний самодостатній реальний сектор економіки. Зменшення залежності України від інших держав як економічної, так і політичної, стане підставою для активного просування на міжнародні арені власних інтересів, а також для самостійності у вирішенні завдань соціального спрямування, для активізації ринку праці та сталості, інклюзивності розвитку економіки.

З 2014 року Україна стала на стійкий шлях євроінтеграції. На цьому важкому шляху у країні здебільшого

відбувалися інтеграційні процеси на політичному та інституційному рівнях. У торгівельних відносинах із ЄС частка експорту кінцевого готового продукту зі сторони України здебільшого падала через низьку конкурентоспроможність із якістю товарів у ЄС та низьку вартість товарів із КНР. При цьому у експортних операціях країни збільшувалась частка сировинних товарів. Загальновідомо, що з часом такі країни ЄС як Польща, Угорщина, Румунія, Словачія активізували власні аграрні, металургійні, хімічні та обробні виробництва, що негативно вплинуло на квоти та обсяги фактичного експорту України до країн ЄС та, відповідно, на економіку країни загалом, зменшуючи її вагомість, як потенційного члена ЄС та НАТО. Із початком повномасштабної агресії російської федерації, Україна відчула незадовільний рівень розвитку реального сектору економіки, з огляду на майже неконкурентність на світових ринках більшості товарів та неспроможність самостійно забезпечити нагальні потреби збройних сил та громадян у важку годину.

Із кінця ХХ сторіччя, зважаючи на перехід до постіндустріальної економіки у розвинених країнах світу (з ознаками збільшенням виробничої продуктивності та зменшенням частки населення, задіяного у реальному секторі економіки), у країнах, які розвиваються сформувався стереотип, що для успішного розвитку необхідно вперш за все акцентувати увагу на сектори економіки, які не потребують великих матеріальних витрат для розвитку (ІТ індустрія, сектор обслуговування, торгівля тощо), на відміну від базових галузей реального сектору економіки – промисловість, аграрний сектор, будівництво тощо. За таких умов більшість не помітили (або не захотіли звертати увагу), що розвинені держави монополізували технології та виробництво максимально технологічної частини виробництва. Це обумовило перенесення значної частини матеріало- та

трудомістких виробництв у країни з відносно дешевими ресурсами, як матеріальними, так і трудовими – у КНР, В'єтнам, Малайзію тощо. Глобалізація економіки призвела зокрема до розірваності, з точки зору повного циклу, виробництва кінцевого продукту, до підвищення залежності від розвинених економік тих держав, куди переносилось виробництво з різних мотивів. Наявні та потенційні загрози економічній безпеці країни в умовах глобалізації є предметом досліджень науковців [1]. Наукові розвідки мали на меті запропонувати дієві стратегії безпеки розвитку країни з огляду на виклики глобалізації.

Загальновідомо про економічні успіхи Південної Кореї. На нашу думку, за деякими ознаками, корейська практика управлінських рішень в межах безпекоорієнтованої економічної стратегії може бути корисним для України сьогодні, як у плані протистояння постійній військовій загрозі від північного сусіда, а також може бути реальним прикладом не тільки побудови високотехнологічної самостійної економіки із повним власним циклом виробництва товарів, а ще й зі стрімким виходом на світові ринки з товарами високої конкурентоспроможності та форсування позицій на сформованих ринках. Також стан і розвиток реального сектору економіки Південної Кореї дає їй змогу самостійно забезпечувати себе товарами та зброєю у разі агресії північного сусіда, убезпечує можливість проводити власну, незалежну політику навіть у кризові періоди.

Україна є державою із ринковою економікою та має великий досвід існування за плановою економікою. Зауважимо, що держава має впливати на економіку та зменшувати свою суб'єктність в економіці (що в цілому відповідає активній програмі приватизації державних підприємств). Державне регулювання економічних процесів має свої механізми реалізації, зокрема пов'язані із моніторинговими процедурами економічних параметрів

розвитку, що є необхідною умовою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень зважаючи на безпекорієнтовані ціленастанови. Розвиток галузей економіки, зорієнтованих на внутрішній ринок, забезпечуючих внутрішні потреби у товарах певного характеру, зокрема оборонного, вимагає від суб'єктів державного управління прийняття рішень вчасних та адекватних. З цієї точки зору державі необхідні специфічні інструменти моніторингу стану економіки, зокрема макроекономічні індикатори, які дозволять проводити оцінювання безпекового стану економіки, зважаючи на рівень самозабезпечення власного виробництва та конкурентоспроможність товарів на внутрішньому ринку. Для визначення рівня економічної безпеки країни існує декілька методик, що різняться, хоча і мають, зрозуміло, багато спільного [2]. Відомо, що центральний орган виконавчої влади, який опікується економічним розвитком (Міністерство економічного розвитку) застосовує певний механізм для оцінювання рівня економічної безпеки, який передбачає групування показників видів безпеки: макроекономічної, інвестиційної, фінансової, зовнішньоторговельної, соціальної, продовольчої, демографічної, енергетичної [4]. Маємо зауважити, що результати оцінювання рівня економічної безпеки, що проводилось у довоєнний період за вищезазначеною методикою, не привернули уваги центральних виконавчих органів (ані Уряду, ані профільних міністерств) до економічних ризиків імпортозалежності, експортоорієнтованості окремих галузей, які є ключовими для забезпечення обороноздатності, можливості захистити суверенність держави.

Вважаємо доцільними розглянути можливість додати до показників моніторингу рівня економічної безпеки сукупність індикаторів для оцінювання і виявлення економічних ризиків у реальному секторі економіки, такі як: недостатність

власного виробництва, велика залежність від імпорту, споживчу оцінку конкурентоспроможності товарів за ринкової економіки, ефективність функціонування вітчизняного інвестиційного та інноваційного ринку.

Так, для оцінювання споживання товарів на внутрішньому ринку, масштабів власного виробництва й залежності від імпорту у певній галузі, пропонуємо застосовувати коефіцієнт забезпеченості власним виробництвом у відповідному секторі економіки: $K_{в.з.} = \frac{\sum T_{віт}}{\sum T_{сек}}$;

(де $\sum T_{віт}$ – кількість вироблених товарів у секторі або за товарною групою за звітний період; $\sum T_{сек}$ – кількість товарів певної групи вітчизняного виробництва та імпортованими за звітний період). Для оцінювання рівня залежності від імпорту, як загалом, так і за окремими імпортерами застосовувати коефіцієнт питомої ваги імпорту у товарному секторі загалом або по певному складнику: $K_{ім} = \frac{\sum T_{ім.роз.}}{\sum T_{сек}} \times 100\%$, (де $\sum T_{ім.роз.}$

– вартість імпортованих товарів як по галузі загалом, так і по окремих постачальниках (підприємство, країна тощо); $\sum T_{сек}$ – вартість товарів вироблених і імпортованих за розрахунковий період. Для оцінювання ступеня впливу інших держав на забезпечення товарного ринку країни, що за великої економічної залежності може потенційно призвести до політичної залежності, застосовувати коефіцієнт питомої ваги у розрахунковому секторі по окремих країнах або постачальниках (підприємствах): $K_{ім} = \frac{T_i}{\sum T_{ім}} \times 100\%$, (де T_i –

вартість товарів імпортованих певною країною чи підприємством; $\sum T_{ім}$ – вартість імпортованих товарів у певному секторі. Для оцінювання залежності вітчизняного виробництва від імпорту, а також ступеня самодостатності вітчизняного виробництва можна запропонувати коефіцієнт забезпеченості виробництва вітчизняними компонентами (за окремими (стратегічними) товарами або галуззю загалом):

$K_{з.к.} = \frac{\sum K_{в.в.}}{\sum K_{і.в.}} \times 100\%$, (де $\sum K_{в.в.}$ – сума компонентів вітчизняного виробництва на 1 одиницю готової продукції (кожен окремий компонент (деталь) виробу є рівною частиною рівнозначної ваги у сумарному кінцевому продукті); $\sum K_{і.в.}$ – сума компонентів іноземного виробництва на 1 одиницю готової продукції). На практиці цей показник дасть змогу державі отримати інформацію про недостатній розвиток певної галузі реального сектору економіки й куди треба направити зусилля для розвитку й інвестиційної діяльності. Для оцінювання забезпеченості промисловості базовими сировинними ресурсами на різних стадіях виробництва пропонуємо застосовувати коефіцієнт забезпеченості власною сировиною на одиницю товару вітчизняного виробництва (первинне виготовлення на рівні компонента або кінцевого товару з моносировини, а також вторинна переробка сировини): $K_{з.с.} = 1 - 1 \times n_{ім}$, (де $n_{ім}$ – питома вага імпортової сировини на одиницю виробництва, у котрому 100% зведені до значення 1). Цей коефіцієнт є дуже актуальним для оцінювання використання такої сировини як залізо, зерно, м'ясо, деревина, уран тощо.

У нашому доробку є ще певна сукупність індикаторів, доречних до застосування, але зацентруємо увагу на таких. Коефіцієнт фактичного власного забезпечення реального сектору економіки: $K_{\phi} = \frac{\sum \Pi}{\sum B}$, (де $\sum \Pi$ – розрахункова сума потреб певних товарів у відповідному секторі за ознакою сумарних потреб населення за кількістю, держави за потенційним держзамовленням у період планування та потреби збройних сил на плановий період; $\sum B$ – розрахункова середня сума виробництва певного товару вітчизняним виробником за попередній період до розрахунку. Цей показник дає змогу потенційно оцінити із великою точністю можливості вітчизняного реального сектору економіки забезпечити потреби держави та суспільства; оцінити економічну самостійність держави у кризові моменти, а також

ступінь реального стану економіки для самостійного забезпечення потреб держави й суспільства. З практичної точки зору, він вказує на галузі, які потребують активізації політик розвитку. Для оцінювання потенціалу вітчизняної економіки щодо різкого нарощування виробництва за настання кризової ситуації пропонуємо скористатися коефіцієнтом потенційного власного виробництва реального сектору економіки: $K_n = \sum \Pi_m + \sum \Pi_m \times k_n$, (де $\sum \Pi_m$ – реальна продуктивність галузі (підприємства) за кількісним виробництвом товарів за розрахунковий період; k_n – коефіцієнт можливого різкого збільшення виробництва (збільшення кількості змін на підприємстві, використання обладнання на максимальну потужність, збільшення темпів виробництва тощо); визначається у відсотках зведених до одиниці $1=100\%$, визначається довірчо через запит до керівництва підприємств. Через те, що ринкова економіка, за стабільного мирного часу, має властивість планово виробляти товари та не працювати на знос, то необхідно мати певний резерв виробничих потужностей за форсування виробничих процесів, що сформує можливість забезпечення держави й населення за кризових обставин.

Пропоновані показники-індикатори можуть бути використаними центральними органами влади, які функціонально мають опікуватись питаннями економічного розвитку галузевого та загалом, які формують потреби для держзамовлення. Моніторинг економічних ризиків має забезпечувати можливість вчасного коригування безпекоорієнтованої стратегії та тактичних управлінських заходів щодо формування самодостатнього економічного розвитку в сучасних умовах. Важливе значення має моніторинг показників конкурентоспроможності вітчизняних товарів на внутрішньому ринку й експортного потенціалу для оцінювання перспектив розвитку міжнародної торгівлі, особливо з ЄС. Розвиток конкурентоспроможності

вітчизняних товарів не тільки дає змогу економічній й політичній самостійності держави, а й також сприятиме вирішенню соціальних проблем у контексті зайнятості населення, підвищення технологічного й інноваційного рівня розвитку, що сприятиме зростанню людського, наукового, виробничого капіталу.

Література:

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. 872 с. С.21-95. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/8786>

2. Зубко Т.Л. Методи оцінювання економічної безпеки : Серія: Економіка та підприємництво, 2022 р., № 2 (125). С.18-23 URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/2_2022/5.pdf

3. Social And Economic Security: Threats And Strengthening Targets. A monograph / Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. 203 p.

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 URL :<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

5. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

УДК 338.2

*Андрусенко Альбіна Сергіївна, магістрантка,
Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Енергетична безпека є запорукою незалежності та національного суверенітету України. Енергетична незалежність України відіграє ключову роль у забезпеченні її економічної безпеки [1]. До основних напрямів забезпечення енергетичної незалежності правомірно віднести диверсифікацію джерел енергії, розвиток внутрішнього виробництва енергії та підвищення енергоефективності.

Диверсифікація джерел енергії передбачає зменшення залежності від одного джерела енергії (наприклад, газу чи нафти) та допомагає знизити ризики в разі політичних або економічних проблем у постачанні. Україна може розглядати розвиток відновлювальних джерел енергії, які можуть бути більш стійкими та стабільними у виробництві енергії. Інвестування у власні енергетичні ресурси, такі як вугілля, гідроенергетика, сонячна та вітрова енергія, може забезпечити стабільне постачання енергії та знизити залежність від імпорту.

Підвищення енергоефективності передбачає зменшення споживання енергії шляхом впровадження енергозберігаючих технологій та покращення енергетичної інфраструктури. Це сприятиме зменшенню потреби в імпорті енергоресурсів та забезпечить сталість енергетичного ринку.

Зважаючи на виключну важливість проблеми забезпечення енергонезалежності, основними цілями та напрямками забезпечення енергетичної безпеки України можна визначити:

–забезпечення потреб населення та країни обґрунтовано необхідними обсягами енергетичних ресурсів з урахуванням мінімізації вартості і сприяння стабільному соціально-економічному розвитку України;

–максимізація зусиль керівництва держави, направлених на зниження рівня залежності від імпортованих енергоносіїв та диверсифікація джерел імпорту за умов постійного зовнішнього тиску;

–підвищення рівня конкурентоздатності галузей ПЕК: залучення і перейняття кращого міжнародного досвіду в управлінні компаніями сектору і елементами ринку, розвитку власної науково-технічної бази, підвищення рівня кваліфікації кадрів [2].

Отже, забезпечення енергетичної незалежності має велике значення для безпекоорієнтованого розвитку країни [3, 4], оскільки дозволяє зменшити ризики для економіки в умовах зовнішніх впливів та сприяє стабільності внутрішнього ринку.

Література

1. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Економіка і регіон*. 2019. № 3(74), С. 13-18.

2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13#Text> .

3. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

4. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Skryl V. Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 2021. Volume 181. P. 711–724.

5. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125–130.

УДК 323.285-048.66 (477)

*Добропас Анастасія Володимирівна,
Ковальов Володимир Володимирович, студенти,
Науковий керівник: Єгоричева Світлана Борисівна,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ (СЕПАРАТИЗМУ) В УКРАЇНІ

У сучасних умовах повномасштабних воєнних дій протидія фінансуванню тероризму й сепаратизму стає надзвичайно важливим питанням для України. Перебуваючи у складній геополітичній ситуації, маючи значні тимчасово окуповані території, Україна стикається з постійною загрозою тероризму та сепаратизму. Агресивні дії та спроби дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію шляхом використання фінансових ресурсів становлять серйозний виклик безпеці та стабільності держави. Більш того, враховуючи стрімкий технологічний розвиток та поширення цифрових фінансових інструментів, існує необхідність постійного вдосконалення методів й засобів протидії потокам коштів, спрямованих на підтримку терористичних та сепаратистських організацій.

Згідно з 5 Рекомендацією Міжнародної групи з протидії відмиванню грошей (FATF), країни повинні криміналізувати фінансування тероризму відповідно до Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та повинні криміналізувати не лише фінансування терористичних актів, але й фінансування терористичних організацій та терористів навіть за відсутності зв'язку з певним терористичним актом або актами. Країни повинні забезпечити, щоб ці злочини визначалися як предикатні до відмивання коштів [1].

Сепаратизм, як форма тероризму, включає акти насильства, спрямовані на досягнення політичної незалежності, автономії та відокремлення від існуючої державної території за допомогою актів насильства і тероризму. Цей вид тероризму характеризується насильством проти цивільних осіб, державних установ та органів влади на територіях, де діють сепаратистські рухи.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначає правові та організаційні засади функціонування системи моніторингу фінансових операцій, спрямованої на виявлення та запобігання руху коштів, що можуть сприяти терористичній діяльності та іншим видам протиправної діяльності [2].

Відповідно до законів України, Держфінмоніторинг спільно із правоохоронними органами здійснює заходи, спрямовані на попередження та протидію фінансуванню терористичної діяльності, сепаратизму, зокрема, виявляє відповідні типології. Згідно з типологічним дослідженням 2021 року, встановлено, що протягом останніх років благодійними фондами та установами іноземної країни регулярно перераховувались значні суми коштів на рахунки українських неприбуткових організацій (НПО) як благодійна допомога. Надалі зазначені кошти перераховувались на рахунки суб'єктів підприємництва як безповоротна фінансова допомога для сприяння економічному розвитку прикордонної області України, яка межує з цією країною та має серед громадян багато етнічних представників. Було з'ясовано, що використання коштів здійснювалося для прикриття діяльності, спрямованої на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації в певних регіонах України шляхом проведення антиукраїнських радикальних акцій та заходів.

У ході іншого розслідування було встановлено, що

протягом декількох років російськими громадськими організаціями було здійснено зарахування/спроби зарахування коштів у вигляді грантів, допомоги, пожертв на користь різних українських НПО, які здебільшого здійснюють діяльність в освітній сфері. Надалі отримані кошти було перераховано на користь різного роду юридичних та фізичних осіб з метою друку видань для подальшого розповсюдження в освітніх навчальних закладах України та організації масових освітніх заходів. Утім, тематика цих заходів дає підстави вважати їх елементами гібридної війни, спрямованими на розповсюдження проросійської інформаційної пропаганди [3, с. 49-50].

На основі аналізу інформації, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, Держфінмоніторинг готує узагальнені матеріали щодо фінансових операцій осіб, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму/сепаратизму, а також осіб, які публічно закликають повалення конституційного ладу або зміни державного кордону України. Ці матеріали потім передаються до правоохоронних органів (табл. 1).

Таблиця 1

Держфінмоніторинг України узагальнені матеріали

Зміст узагальнених матеріалів	2021	2022	2023
Щодо фінансових операцій або їх учасників, стосовно яких існують підозри у тероризмі/сепаратизмі та його фінансуванні (у тому числі фінансування незаконних збройних формувань на тимчасово окупованих територіях України).	49	198	33
Щодо фінансових операцій або їх учасників, які можуть бути пов'язані з військовою агресією з боку рф проти України.	29	88	103
Щодо юридичних осіб та фізичних осіб, або пов'язані з ними осіб, до яких застосовано обмежувальні заходи (санкції).	20	56	163
Сума зупинених Держфінмоніторингом фінансових операцій та заблокованих коштів (млрд грн)	0,073	7,7	4,1

Джерело: складено авторами за даними [4].

Таким чином, з огляду на сучасні виклики, такі як військова агресія та окупація територій України, важливо зосередитися на блокуванні фінансових каналів, які підтримують тероризм/сепаратизм. Безпека нашої країни потребує подальшого зміцнення, тому Держфінмоніторинг України постійно вдосконалює свою діяльність з протидії фінансування незаконної військової діяльності.

Література

1. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Paris, 2012. Updated November 2023. URL: www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatfrecommendations.html.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

3. Державна служба фінансового моніторингу України. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму). Київ, 2021. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/derzhfinmonitoringu>.

4. Державна служба фінансового моніторингу України. Інформування про результати роботи Держфінмоніторингу за 2021 рік; за 2022 рік; за 2023 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news>.

УДК 657.2

Фурманчук Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент,

Луценко Анастасія Юрївна

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Збалансування доходів та видатків в бюджетних установах у необхідних розмірах можна досягти завдяки ефективному веденню бухгалтерського обліку, а саме через злагоджену систему збору та обробки інформації про майновий стан, зобов'язання та їх переміщення за допомогою суцільного обліку господарських операцій із подальшими узагальненнями. Оскільки бюджетні установи отримують фінансування із державного чи місцевого бюджету, у них відсутні власні надходження, головною їх особливістю є облік окремих елементів, а саме доходів і видатків.

Згідно з НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» доходи – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власника) [1].

Планування доходів загального фонду здійснюється щорічно. Прогнозування ж доходів спеціального фонду є більш складним завданням, адже воно залежить від багатьох непередбачуваних факторів, таких як обсяг благодійної допомоги чи розмір виявлених лишків. Ефективне планування доходів будь-якого типу неможливе без чіткого розуміння потреб установи. Першим кроком у цьому процесі є визначення видатків, зокрема, необхідно дати відповіді на питання: що саме буде фінансуватися?, у які строки це буде

відбуватися?, скільки коштів буде потрібно?

Наступним етапом стає складання, погодження та затвердження річного кошторису установи, що визначає обсяги фінансування з державної (місцевої) казни відповідно до кошторисних призначень, розроблених для конкретних статей видатків. У бюджетних установ основним джерелом доходів до загального фонду є надходження з державних і місцевих бюджетів.

В рамках аналітичного обліку для кожного коду класифікації видатків (КЕКВ) ведеться окрема картка аналітичного обліку отриманих асигнувань, яка використовується протягом одного року і містить інформацію про річну суму асигнувань за кожним КЕКВ. Під час виконання кошторису в картку вносяться дані про фактичні суми витрачених коштів.

Основні аспекти з порядку класифікації, визнання та оцінки доходів СДС висвітлені в НП(С)БОДС 124 «Доходи»[2]. Зокрема, вказаний стандарт передбачає поділ доходів бюджетних установ на доходи від обмінних та необмінних операцій. В положенні НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» прописано визначення витрат бюджетних установ. Згідно з ним витрати розуміються як зменшення вигід економічного характеру шляхом вибуття активів або збільшення обсягу зобов'язань, як наслідок спостерігається зменшення обсягу власного капіталу. Винятком може стати зниження вартості капіталу при вилученні або перерозподілі його власниками [1].

Залежно від руху фінансів у бюджеті розрізняють касові та фактичні видатки. Касові видатки охоплюють суми, які виплачуються готівкою або безготівкові операції. Фактичні видатки охоплюють витрати, які документально підтверджені і включають нараховану, але ще не виплачену заробітну плату та витрати за неоплаченими рахунками.

Витрати СДС, відповідно до НП(С)БОДС 135 «Витрати»

[3], аналогічно як і доходи, класифікуються як витрати за обмінними операціями та необмінними операціями. Витрати визнаються у разі, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена у випадку зменшення економічних вигід та/або потенціалу корисності. Витрати визнаються витратами звітного періоду одночасно з доходом, для отримання якого вони були понесені. Для ведення аналітичного обліку централізовані бухгалтерії та бюджетні установи використовують картки аналітичного обліку касових видатків.

Таким чином, особливістю діяльності бюджетних установ є те, що вони значною мірою залежать від зовнішнього фінансування. Це зумовлює необхідність розробки таких завдань, як планування доходів і видатків установи та звітування про виконання кошторису.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р., N 1541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11> (дата звернення: 25.04.2024).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 "Доходи" : наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 року № 1629 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11> (дата звернення: 25.04.2024).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 "Витрати" : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12> (дата звернення: 25.04.2024).

УДК 657.92

*Мізін Дарина Сергіївна,
Рябухін Ростислав Анатолійович, студенти,
Науковий керівник: Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Для того, щоб підприємство мало змогу приймати ефективні управлінські рішення необхідна інформація про стан господарських засобів, їх обсяг, дані про здійснення господарських операцій, а також фінансові результати діяльності.

Управління бізнесом передбачає регулювання взаємовідносин між працівниками, координацію й організацію виробничого процесу. Воно неможливе без роботи спеціального апарату, який буде відповідати за зберігання, цільове використання ресурсів, виконувати контроль за роботою працівників. Основна мета будь-якого бізнесу - максимізація прибутку. Для її досягнення підприємство завжди повинно мати оперативну інформацію про рух грошових коштів, матеріальних ресурсів та реалізацію продукції. Бухгалтерський облік чудово справляється із цим завданням, адже він безупинно спостерігає, вимірює, відображає, систематизує та контролює первинні дані про факти господарського життя, класифікує і перетворює їх в інформаційні моделі окремих економічних об'єктів, що приймають участь в процесах відтворення. Він представляє собою «процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації

про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [1].

Для забезпечення ефективного управління бухгалтерський облік має виконувати наступні функції :

- контрольну (передбачає здійснення контролю ресурсів, витрат на різних стадіях виробництва),

- збереження майна (дозволяє розкривати його псування, розкрадання, виявляти діяльність різних злочинних угруповань, попереджати їх);

- інформаційну (реєструє синтетичну (узагальнюючу) і аналітичну (деталізовану) інформацію про стан та рух господарських засобів й джерел їх утворення, господарські процеси, результати діяльності);

- зворотного зв'язку на будь-якому рівні;

- аналітичну (дозволяє здійснювати аналіз використання всіх видів ресурсів, витрат, тощо) [2].

Метою управління є підвищення продуктивності виробничого процесу, для чого, необхідний бухгалтерський облік, адже він є однією з найважливіших складових у системі управління і від правильності його ведення залежить ефективно й законне функціонування організації.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 1.05.2024 р.).

2. Фоменко Т.С., Гачка А.М., Гацько Д.Р. Роль та функції бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2021. Вип. 1. С. 17-20.

УДК 338.242(477)

*Роман Каріна Юріївна,
Любимов Михайло Сергійович, магістранти,
Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Енергетична безпека на сьогодні є однією з ключових складових економічної стійкості країни, оскільки надійне забезпечення паливно-енергетичними ресурсами є необхідною умовою для ефективного функціонування економічних та державних структур [1]. У сучасному світі енергетика стала основою багатьох аспектів життя та відіграє важливу роль у економічному прогресі країни, а також є основою для сталого розвитку суспільства загалом. Проте, важко гарантувати повний рівень енергетичного забезпечення суспільства за будь-яких соціально-політичних умов.

Проблема забезпечення української економіки та соціальної сфери достатньою кількістю та якістю енергетичних ресурсів є однією з найважливіших для країни. За період незалежності ця проблема постійно виникала на першому плані для кожного уряду та політичних лідерів України. Це питання виходить за межі простого економічного вирішення і має великий вплив на різні аспекти життя. Три ключові аспекти, які впливають на цю ситуацію, включають критичну залежність від імпорту енергоресурсів, наявність надлишкових транзитних потужностей та енергоефективність валового внутрішнього продукту.

Спеціалісти дають різні визначення енергетичній безпеці. Так, влучне визначення енергетичної безпеки – «це

своєчасне, повне і безперервне забезпечення паливом та енергією необхідної якості матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення, комунально-побутових й інших споживачів; запобігання шкідливому впливу на довкілля; транспортування, перетворення і споживання паливно-енергетичних ресурсів в умовах сучасних ринкових відносин, тенденцій та показників світового ринку енергоносіїв» – наведено в постанові Кабінету Міністрів України [2].

Для оцінки енергетичної безпеки на рівні держави та регіону застосовують метод моніторингу та індикативного аналізу. Однак цей підхід не забезпечує швидке врахування впливу ризиків суб'єктів енергетичного ринку. Розумно використовувати експертну систему для оцінки енергетичної безпеки, яка може аналізувати якісні та кількісні дані і надавати об'єктивні експертні висновки щодо поточного та майбутнього стану енергетичної безпеки. Для дослідження рівнів енергетичної безпеки держави та регіонів було визначено склад індикаторів, які розділено на категорії: постачання тепла та електроенергії, відновлення основних виробничих фондів. Фактори, що впливають на енергетичну безпеку, умовно поділено на внутрішньоекономічні та зовнішньоекономічні. Загальний підхід до аналізу енергетичної безпеки, який застосовується у багатьох країнах, полягає у створенні системи постійного моніторингу. Основу моніторингу енергетичної безпеки становить індикативний аналіз.

На 4 серпня 2021 року уряд України ухвалив Розпорядження № 907-р, яким схвалив Стратегію енергетичної безпеки країни. Цей стратегічний документ було розроблено Міністерством енергетики України та базується на рішенні Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України», затвердженому Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

Стратегія є ключовим документом у сфері стратегічного планування енергетики та охоплює період до 2025 року. Документ визначає основні загрози енергетичній безпеці України, принципи забезпечення енергетичної безпеки, можливі сценарії змін у секторі енергетики, а також стратегічні цілі та завдання для втілення цієї Стратегії [3].

Згідно зі Стратегією, серед загроз енергетичній безпеці України виокремлюються: кіберзагрози для критичних об'єктів інфраструктури енергетичного сектору; вплив окремих політичних груп на енергетичний сектор, що може привести до монополізації ринків та зменшення конкуренції; блокування постачання ресурсів та обладнання для потреб української енергетики; збройна агресія російської федерації проти України; зношеність об'єктів енергетичної інфраструктури.

Основною метою Стратегії є реалізація позитивної трансформації. Для досягнення цієї мети визначено ряд стратегічних цілей: забезпечення доступності джерел енергії для споживачів; забезпечення стійкості функціонування енергетичного сектору; забезпечення економічної ефективності роботи енергетичного сектору та систем енергозабезпечення; підвищення енергоефективності використання енергоресурсів та національної економіки; зменшення негативного впливу енергетики на навколишнє середовище; інтеграція енергетичного сектору в європейський політичний, технологічний, економічний та правовий простір.

У зв'язку з зовнішніми та внутрішніми викликами та загрозами енергетичній безпеці, у стратегії розроблено три основні прогностичні сценарії щодо змін у енергетичній галузі та їх впливу на розвиток ПЕК у середньостроковій перспективі: продовження поточних тенденцій; сценарій «ворожого впливу»; сценарій «позитивної трансформації».

Отже, енергетична безпека, будучи однією з найважливіших складових частин економічної безпеки, здатна

забезпечити сталий розвиток економіки України [5]. Головними напрямками вирішення цієї проблеми є: зниження енергетичної залежності, диверсифікація джерел постачання, підвищення енергетичної ефективності та забезпечення соціальної стабільності. Національна енергетика має бути трансформована з дотаційного і проблемного в економічно прибутковий, конкурентний і гнучкий сектор економіки, реалізувати нові можливості для пошуку та впровадження інноваційних розробок у галузі видобутку, переробки, виробництва, трансформації, постачання і споживання паливно-енергетичних ресурсів. Головне завдання енергетичної безпеки України в умовах глобалізаційних викликів і загроз полягає у забезпеченні стабільного виробництва та використання енергії для підтримки економічного зростання та покращення якості життя населення.

Література

1. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. Економіка і регіон. 2019. № 3(74), С. 13-18. DOI: [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755).
2. Про концепцію діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України : постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 1998 р. № 48. С. 71.
3. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR210907?an=1>.
4. Hlushko A.D. Kontseptualni zasady realizatsii derzhavnoi rehuliatornoi polityky v napriamku zabezpechennia enerhoefektyvnosti natsionalnoi ekonomiky. Zbirnyk naukovykh prats II Mizhnarodnoi ukrainsko-azerbaidzhanskoi konferentsii «BUILDING INNOVATIONS – 2019», 23 – 24 travnia 2019 roku. Poltava: PoltNTU, 2019. P. 460–462 (634 p.).
5. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

*Соколенко Тетяна Михайлівна, Конайгора Ілона Сергіївна,
Таран Владислав Олександрович, студенти,
Науковий керівник: Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові дії росії, безперечно, є невиправданим і неспровокованим актом агресії проти незалежної та суверенної України [1], які спричинили значні економічні збитки економіці України, а саме: зниження ВВП; зростання інфляції; зниження доходів населення; збільшення бюджетного дефіциту.

В умовах воєнного стану господарюючі суб'єкти функціонують в складному бізнес-середовищі, яке можна охарактеризувати нестабільністю, постійною динамікою та невизначеністю. В цій ситуації під тиском як економічних, так і неекономічних чинників, відбувається критичне зростання рівня загроз економічній безпеці підприємств насамперед у зв'язку з виникненням додаткових, принципово нових для України викликів [2].

На основі дослідження наукової літератури ми дійшли висновку, що основні загрози економічній безпеці суб'єктів господарювання України в умовах війни становлять: руйнування економічної інфраструктури; зниження обсягів виробництва; втрата ринків збуту; відтік капіталу; зростання безробіття; зниження рівня життя населення. Тому система забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану має включати: правові та інституційні засади; економічні та фінансові інструменти; силові та інформаційні методи. До

основних механізмів забезпечення економічної безпеки в умовах війни належать: державне регулювання економіки; mobilisierung der Ressourcen; міжнародна співпраця. Війна також негативно вплинула на інвестиційний клімат, зовнішню торгівлю, фінансову систему.

Для забезпечення економічної безпеки необхідно вживати комплексу заходів на законодавчому, економічному, фінансовому та силовому рівнях. Важливу роль у забезпеченні економічної безпеки України відіграє міжнародна співпраця.

Пропонуємо такі основні заходи щодо забезпечення економічної безпеки України в цілому та підприємства в умовах воєнного стану: підтримка життєдіяльності працівників; збереження економічного потенціалу; інтеграція України до Європейського Союзу та вихід на міжнародні ринки.

Література:

1. Onyshchenko S. V., Masliy O. A., Buriak A. A. Threats and Risks of Ecological and Economic Security of Ukraine in the Conditions of War. 17th International Conference Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment, Nov 2023, Volume 2023, p.1 – 5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.20235200721>.

2. Філонич О.М., Карпенко Є.А., Крекотень І.М. Загрози економічної безпеки малих аудиторських фірм в умовах воєнного стану. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. 215 с. С. 132-136.*

3. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. and Skryl V. (2022). Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions. *Lecture Notes in Civil Engineering*, vol. 181, pp. 711–724.

Секція 2. БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 331.5

*Кулик Вікторія Анатоліївна,
доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДИГІТАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ⁴

В умовах воєнного стану, який продовжується на усій території України з 24 лютого 2024 року звичний режим діяльності для більшості працівників підприємств та організацій змінився. Під час виконання своїх посадових обов'язків працівники потребують не лише своїх спеціальних професійних знань, а й значної кількості «м'яких» навичок, таких як емоційний інтелект, персональна економіка, тайм-менеджмент, мистецтво командотворення та навички безпечного поводження у цифровому світі. Розвиток цифрових навичок персоналу підприємствам та організаціям доцільно проводити із використанням змісту таких документів як Рекомендація Ради Європи щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя та DigComp 2.2: Система цифрової компетентності громадян [1, 2].

⁴ Materials prepared as part of the project «Formation of the personality development strategy in the digital educational space: Ukraine-EU. ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH». Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Європейська система цифрової компетентності громадян, відома також як DigComp, є інструментом підвищення рівня компетентності громадян у галузі цифрових технологій. Система DigComp була вперше оприлюднена у 2013 році й стала орієнтиром для багатьох ініціатив із цифрової компетентності як на загальноєвропейському рівні, та і на рівні держав-членів ЄС. У DigComp 2.2. наведено приклади застосування системи DigComp на європейському, національному і регіональному рівнях. Цифрова компетенція є однією з ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Вперше вона була визначена у 2006 році була визначена у 2006 році, а після оновлення Рекомендації Ради Європи у 2018 році вона звучить наступним чином: «Цифрова компетенція передбачає впевнене, критичне та відповідальне використання та взаємодію з цифровими технологіями для навчання, роботи та участі в житті суспільства».

У документі DigComp 2.2: Система цифрової компетентності громадян зазначено п'ять видів цифрової компетенції, які потім деталізуються на підвиди. Відповідно до європейського законодавства цифрова компетенція включає:

- інформацію та інформаційну грамотність (1) перегляд, пошук, фільтрування даних, інформації та цифрового контенту; 2) оцінювання даних, інформації та цифрового контенту; 3) управління даними, інформацією та цифровим контентом);

- комунікацію та співпрацю (1) взаємодія за допомогою цифрових технологій; 2) обмін за допомогою цифрових технологій; 3) залучення до громадянства за допомогою цифрових технологій; 4) співпраця за допомогою цифрових технологій; 5) нетікет; 6) управління цифровою ідентичністю);

- створення цифрового контенту (1) розвиток цифрового контенту; 2) інтеграція та переосмислення цифрового контенту; 3) авторські права та ліцензії; 4) програмування);

– безпеку (1) захист пристроїв; 2) захист персональних даних та приватність; 3) захист здоров'я та самопочуття; 4) захист навколишнього середовища);

– вирішення проблем (1) вирішення технічних проблем; 2) визначення потреб та технологічних рішень; 3) творче використання цифрових технологій; 4) ідентифікація “білих плям” у цифровій компетентності).

В умовах воєнного стану інформаційні атаки стають постійним фоном у якому функціонує суспільство. Вони спрямовані на те, щоб послабити моральні і матеріальні сили супротивника та посилити власні. Метою інформаційних атак є спотворення інформаційних потоків і процесів прийняття рішень. Інформаційні атаки здійснюються на рівні особистості, підприємства чи організації, країни в цілому. Цифрова компетенція працівників підприємств та організацій зменшує вразливість окремих індивідів до інформаційних атак ворога [3, 4].

Інформаційна грамотність передбачає, що працівники підприємства чи організації здатні самостійно відшукувати цифровий контент, давати критичну оцінку його змісту та приймати рішення на його основі, які б не наносили школи та підтримували діяльність у правильному напрямі. Наразі, державні органи заборонили перегляд та використання контенту держави-агресора українській аудиторії. Таке рішення спрямоване на зменшення впливу ЗМІ країни-агресора на громадян України. Комунікація та співпраця як один із видів цифрової компетентності на підприємствах та організаціях застосовується шляхом впровадження інформаційних систем управління. Долученість працівників та співробітників до цієї системи забезпечує якісну комунікацію між ними, а також економить час, що витрачається на виконання ними посадових обов'язків. Корисними інструментами у цьому напрямі є внутрішні канали комунікації такі як корпоративна пошта чи месенджери, а

також масиви документів до яких працівники мають спільний доступ. Створення цифрового контенту в умовах воєнного стану має вирішальне значення. Одним із інструментів, який було використано українськими державотворцями, спрямованим на захист українського контенту було введення обов'язкового використання української мови для усіх комерційних проєктів у мережі. Цей крок був вдалим, оскільки став однією із передумов насичення уанету якісним україномовним контентом та популяризації національної ідентичності. Цифрова безпека є важливим елементом цифрової компетентності в умовах воєнного стану. Заборона використання частини інтернет-ресурсів на робочих місцях окремих установ та організацій перешкодила потенційним витокам конфіденційної інформації. Ідентифікація «білих плям» у цифровій компетентності дозволила працівникам та співробітникам підприємств та організацій зконцентрувати свою увагу на більш поглибленому вивченню цифрової грамотності.

Такий підхід, забезпечив підприємствам та організаціям наявність більш кваліфікованих працівників, які мають більш обширні та ґрунтовні знання у сфері цифрових технологій.

Література

1. Vuorikari, R., Kluzer, S. and Punie, Y., DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-48882-8, doi:10.2760/115376, JRC128415.

2. Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning, 22 May 2018, ST 9009 2018 INIT. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>

3. Kulyk V. Areas of digitalization of the Ukrainian economy aimed at supporting e-business. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-*

енергетичного потенціалу України та її регіонів: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції ГО «ІЕЕЕД», (15 лютого 2023 року), м. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2023. 177-181.

4. Кулик В.А. Цифровізація економіки та її вплив на підприємницьку діяльність. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: сучасні виклики: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (м. Полтава, 5-6 жовтня 2021 року). Полтава: ПУЕТ, 2021. С. 95-98.

УДК 338

Valibayli Ayshan Rovshan,
teacher

Baku State University (Azerbaijan)

INNOVATION AND ICT I ARE HELPFUL FOR THE PROGRESS OF ENTREPRENEURSHIP

Entrepreneurship is the process of designing, launching, and running a new business venture. It involves identifying opportunities, taking risks, and creating value through innovation, often with the aim of making a profit. Entrepreneurs are individuals who initiate and manage these ventures, often by organizing resources such as capital, labor, and technology to bring their ideas to fruition.

Innovation that focuses on solving real-world problems, disrupts existing markets, or creates new ones can be highly beneficial for entrepreneurship. Technologies like AI, blockchain, and renewable energy offer ample opportunities for entrepreneurial ventures. Additionally, innovations in business models, such as subscription services or peer-to-peer platforms, can also spur entrepreneurship by enabling new ways of doing business.

Information and Communication Technology (ICT) plays a crucial role in fostering entrepreneurship and economic development. It enables entrepreneurs to access information, connect with customers and suppliers, streamline processes, and reach global markets more efficiently. From e-commerce platforms to digital marketing tools, ICT provides a myriad of opportunities for entrepreneurial growth and innovation.

The connection of innovation and entrepreneurship to Information and Communications Technology (ICT) is gradually being increasingly recognised as a catalyst and a facilitator of social and economic growth [1]. The increasing evolution of digital technologies means businesses must adapt to an increasingly global market [2], and policymakers have been considering ICTs for formulating their regional and national development objectives. However, the practical mechanisms for implementing policies that assist in adopting entrepreneurship and open innovation dynamics based on ICTs vary significantly from economy to economy [1,3].

In more uncertain and dynamic economic environments, innovation, as a rule, causes companies to be more creative, experimenting with the development of new processes, services, and products, thus giving rise to new business models that allow companies to expand and improve overall competitiveness [4].

In this context, ICTs have been pointed out as a key factor in developing innovation. In turn, innovation has been pointed out as being the basis of the economic development achieved by some economies since the last decade of the twentieth century. However, ICTs alone do not guarantee greater socio-economic growth [5,6]. Thus, the use and availability of citizens' access to ICTs helps to understand how much an economy has used and taken advantage of the new knowledge made available by the knowledge society and what their impacts have been on economic growth [5,7,8,9,10].

Thus, this study aims to analyse the potential influence of ICT on entrepreneurial activity in OECD countries in the context of the open innovation dynamic. ICT, including mobile-cellular telephone subscriptions, individuals using the internet, and fixed-broadband subscriptions, were considered for this study. Thus, the following research questions were formulated: (1) whether ICTs positively influence the rate of new firm creation in OECD countries, and (2) whether different ICTs have equal importance in stimulating entrepreneurial activity.

ICTs can help firms and economies improve their performance and achieve competitive advantages. However, both performance and competitive advantage typically depend on the internal resources that firms have access to and their ability to coordinate and combine the various resources

The results of this study suggest that high levels of ICT (mobile-cellular telephone subscriptions, individuals using the internet, and fixed-broadband subscriptions) positively affect business creation in OECD countries, although the importance of each of these ICTs is not similar.

Access to ICTs facilitates the creation of new enterprises and boosts their development and growth. Thus, entrepreneurs can benefit from access to ICTs for several reasons: (1) the development of ICTs increases and facilitates the ability of entrepreneurs to create, collect, process, and interpret information; (2) it boosts an environment conducive to new ideas and new business opportunities namely, in online markets, encouraging the creation of new businesses; (3) it increases entrepreneurs' motivation through the social influence on ICT-facilitated interactions of an entrepreneur with other entrepreneurs, making entrepreneurs more aware of the benefits of ICT use and endowing them with greater market intelligence capable of more assertive and quicker responses [11,12]; (4) it enhances the effective communication and information exchange, enabling entrepreneurs to coordinate multiple consumers in entrepreneurial activities,

reducing uncertainty and increasing the possibility of greater entrepreneurial success [11].

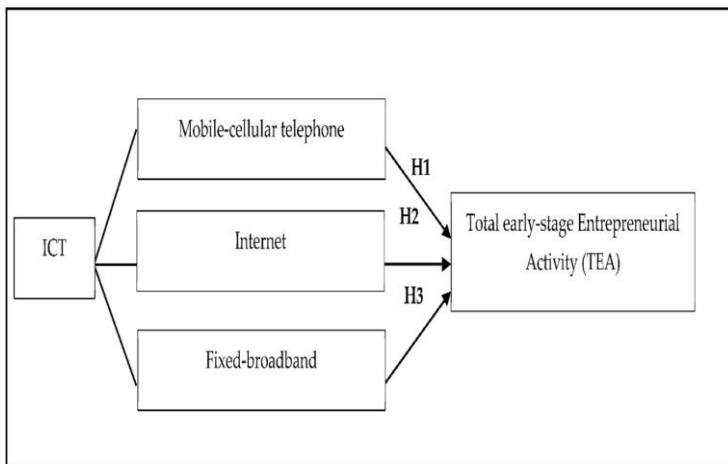
The effective and efficient communication and information exchange among the various participants in entrepreneurial activity is facilitated by access to ICTs, reducing the risk and uncertainties inherent in the entrepreneurial process and increasing the chances of business success [11]. In this context, the following hypotheses were formulated:

Hypothesis 1 (H1) High levels of Mobile-cellular phone subscriptions positively influence Total Early-stage Entrepreneurial Activity (TEA) in OECD countries.

Hypothesis 2 (H2) OECD countries with higher internet access rates have higher TEA rates.

Hypothesis 3 (H3) High levels of fixed-broadband subscriptions positively influence TEA in OECD countries.

These hypotheses can be schematised in the following theoretical model (Figure 1).

Reference

1. P.M. Cunningham, M. Cunningham, L. Ekenberg Factors Impacting on the Current Level of Open Innovation and ICT Entrepreneurship in Africa Electron. J. Inf. Syst. Dev. Ctries., 73 (2016), pp. 1-23
2. K. Mohsen, S. Saeed, A. Raza, S. Omar, M. Muffatto Does using latest technologies impact new venture innovation? A contingency-based view of institutional environments J. Small Bus. Manag., 59 (2021), pp. 852-886
3. P.M. Cunningham M. Cunningham L. Ekenberg Baseline analysis of 3 innovation ecosystems in East Africa Proceedings of the 2014 14th International Conference on Advances in ICT for Emerging Regions (ICTer) Colombo, Sri Lanka 10–13 December 2014 156 162
4. Interactive Effects of Network Capability, ICT Capability, and Financial Slack on Technology-Based Small Firm Innovation Performance J. Small Bus. Manag., 53 (2015), pp. 278-298
5. Education and ICT: Key factors to improve the development in the world International Political Economy, Nova Science Publishers, Hauppauge, NY, USA (2011), pp. 171-190
6. V.M.G. Sánchez Education and ICT: Key factors to improve the development in the world International Political Economy, Nova Science Publishers, Hauppauge, NY, USA (2011), pp. 171-190
7. Starting technologically innovative ventures: Reasons, human capital and gender Manag. Decis., 50 (2012), pp. 399-419
8. From design driven innovation to meaning strategy Manag. Decis., 50 (2012), pp. 718-743
9. J. Cegarra-Navarro, M.E. Sánchez-Vidal, D. Cegarra-Leiva Balancing exploration and exploitation of knowledge through an unlearning context Manag. Decis., 49 (2011), pp. 1099-1119
10. A. Goktan, G. Miles Innovation speed and radicalness: Are they inversely related? Manag. Decis., 49 (2011), pp. 533-547

11. IT capabilities and product innovation performance: The roles of corporate entrepreneurship and competitive intensity *Inf. Manag.*, 52 (2015), pp. 643-657

12.R. Agarwal, A. Animesh, K. Prasad Research Note – Social Interactions and the “Digital Divide”: Explaining Variations in Internet Use *Inf. Syst. Res.*, 20 (2009), pp. 277-294

UDC 658.012.32

Dmytrenko Alla,

*D.Sc. (Economics), associate professor, Associate Professor of
Finance, Banking and Taxation*

National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

THE MECHANISM OF FORMATION OF INFORMATION SECURITY OF COCONTROLLING INFORMATION IN THE CONDITIONS OF JOINT ACTIVITY

Deepening the scientific foundations for studying the peculiarities of emergence and circulation of financial controlling information in the course of joint activities requires studying the essence and defining the content of such categories as «information space» and «information space of controlling information», identifying the main centres for producing controlling information in the joint venture management system, as well as identifying and classifying types of controlling information, and justifying the determination of the required volumes and quality of such information. In the scientific literature, two similar concepts are distinguished – «single information space» and «information space». Information support as a basis for making management decisions can be considered one of the main determinants of competitiveness of business entities. At the same time, the rapid development and transformation of the digital environment, along with its undoubted advantages, has led to an increase in risks and threats in the information space [1].

The organizational aspect of the information space structure is made up of sets of databases, data warehouses, technologies for their maintenance, use, information systems, networks, applications, and organizational structures. They function because of certain principles and according to established rules and ensure information interaction of objects. Information is defined as a set of diverse data produced within certain departments of business entities by certain specialists, which allows obtaining a decision on how to organize the production of goods or services more efficiently and profitably in the economic context [2]. Accordingly, the combination of available knowledge and information becomes the strategic resources of the enterprise, on the protection of which the economic interests depend [3].

Thus, reasonable conclusions make it possible to define the concept of «financial controlling information» as a set of diverse data produced by individual structural units of business entities, government agencies, other institutions and organizations and used in the process of preparing reports for managers of different levels in order to make the right management decisions. Financial controlling information is a complex concept, as it characterizes the data generated within the management system of certain objects. Therefore, it can be concluded that the enterprise information space system is a separate system, but interconnected with the management system and the financial controlling system. However, a characteristic feature of a joint venture is that the information structure of the joint venture is more complex, as it involves the formation of the information space of individual joint venture participants and the information space and information flows between the joint venture participants. Such threats usually have nothing to do with material values, and people do not always feel guilty that the information was disclosed through their fault. It is necessary to document the activities of business entities that create additional risks to information [4].

The study of the structure and mechanism of formation of

information flows within the system of financial controlling of joint ventures, ways of their rationalization, taking into account the size of the enterprise, its resource provision and information capacity of the management system, allows solving the issue of effective and rational construction of the organizational model of the system of financial controlling of joint ventures [5].

The financial controlling system generates a large amount of financial information that is required by users at different levels of the management hierarchy. In addition, this information must meet the information needs of employees of various structural units (accounting, analytical, planning, economic, production, technical, etc.), who have different functional responsibilities. Within a particular structural unit, each employee has certain functional responsibilities, the fulfilment of which requires specific information to make decisions within their own authority and provide effective information to senior management. Within the framework of their own functional responsibilities, each employee receives the necessary information, processes it, summarizes it and transmits it to other employees in the form necessary for perception. Developing an effective structure for transferring information between structural units requires taking into account the scale of the enterprise and the amount of financial information required for the enterprise's activities, since «management activities may differ depending on the size of the enterprise and the level of the management hierarchy». For each individual user of the internal and external environment, it is necessary to clearly define the amount of information, types of such information, the level of its generalization and the form of presentation. The time required carrying out the relevant procedures to obtain the necessary information, the number of employees and their qualifications should be calculated. The frequency of information submission also has a significant impact on the amount of controlling information, since users need information in a timely manner within a certain period of time (daily, weekly, sectional,

and monthly, quarterly, annually).

Thus, the article considers the essence and properties of the information space of controlling information of joint ventures as an object of management. The proposals for defining the information space of controlling information as a structured set of information objects and methods of their organization have shown that the level of its structuredness significantly affects the adoption of effective management decisions, and external and internal factors affect the volume, quality and usefulness of controlling information and the organization of information flows and links between the structural units of a joint venture. When organizing information security, it should be borne in mind that its employees, regardless of whether it is information in the form of employee knowledge or information contained in documents, generate the vast majority of threats. Hence, it is important to know the main factors that determine the behaviour of employees, which may lead them to disclose office information. Such factors can be considered objective conditions under which employees are the main source of information.

Literature:

1. Onyshchenko S.V., Glushko A.D. (2022). Analytical dimension of cybersecurity of Ukraine in the context of growing challenges and threats. *Economy and region*. № 1 (84). P. 13-20.
2. On Information (Ukraine), October 2, 1992, No. 2657-XII. (2023). Actual as of 01.04.2018. [Electronic resource]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (accessed on 05.04.24).
3. Onyshchenko S.V., Hlushko A.D. (2020). Conceptual foundations of information security of the national economy in the context of digitalization. *Social economy*. KNU. Issue 59. P. 14-24.
4. Ostroukhov, V.V. (2024). Information security [Electronic resource]: <http://westudents.com.ua/glavy/51894-12-nformatsynavyna-yak-forma-vedennya-nformatsynogoprotiborstva.html> (accessed: 05.04.2024).
5. Dubyna M.V. (2018). Mechanism of development of the

financial services market because of the formation of the institution of trust: theory, methodology, practice: monograph. Chernihiv: CHNTU. 668 p.

УДК 336.025

Bilko Stanislav⁵,

PhD in Economic

*National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
(Ukraine)*

RISKS AND THREATS TO INFORMATION SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

In the context of martial law, information security is undoubtedly the main determinant of ensuring the stability and sustainability of the national economy of Ukraine [1]. The need to ensure information security is justified by the presence of threats and their destructive consequences. Timely detection, prevention of implementation, minimization of the negative impact of threats to information security is based on their identification.

Analysis of the current legislation allows us to identify a number of priority threats to Ukraine's information security.

For example, the National Security Strategy of Ukraine refers to the current and projected information threats to national security and national economic interests as the rapid development of information technology, which contributes to the spread of such phenomena as cybercrime, destructive propaganda in the information environment; lack of a coherent information policy of the state; weakness of the strategic communications system; unauthorized cyber interference in the functioning of critical

⁵ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

infrastructure [2]. A constructive analysis of the threats described in the National Security Strategy of Ukraine allows us to divide them into two groups: external and internal.

According to the Information Security Strategy, the category of "information threat" is interpreted as potentially or actually negative phenomena, trends and factors of information influence on a person, society and the state, which are used in the information sphere in order to prevent or complicate the realization of national interests and preservation of national values of Ukraine and may directly or indirectly harm the interests of the state, its national security and defense [3]. This legislative act divides threats to information security by the level of implementation into global (increasing number of global disinformation campaigns; information policy of the Russian Federation is a threat not only to Ukraine but also to other democratic states; social networks as subjects of influence in the information space; insufficient level of media literacy (media culture) in the context of rapid development of digital technologies) and national (information dominance of the Russian Federation as an aggressor state in the temporarily occupied territories of Ukraine). At the same time, the Strategy does not take into account the interests of economic entities (individual entrepreneurs, households, and enterprises). Although it is this category that bears the greatest financial losses in the event of information security threats that directly affect the national economy of Ukraine.

The Cybersecurity Strategy of Ukraine provides the shortest list of information threats, but takes into account their destructive impact on the national economy of Ukraine and the world economy as a whole (hybrid aggression (cyberwar), cyberterrorism, cybercrime, cyberespionage) [4].

Thus, the classification of threats to Ukraine's information security, as defined by the provisions of the current legislation, cannot be considered exhaustive and constant. After all, the intensification of globalization and digitalization, the aggravation

of military conflicts in Ukraine and the world causes the transformation and modification of threats to information security [5]. At the same time, the magnitude of the impact of information threats is constantly changing, which is associated with the dynamic conditions of functioning of both the national and global economic systems [6].

In terms of forming and ensuring the information security of the national economy, it is most important to supplement the classification of information threats by differentiating them into real and potential. In the case of a real threat, destabilization of the target is inevitable and is not limited by time and space. The realization of potential threats is possible under certain conditions of the information environment, the presence of information system vulnerability, low or insufficient level of information resources security, etc [7]. Such a distribution of threats to information security can become the basis for the formation of areas for prevention, counteraction, and minimization of the negative impact of their implementation.

The outlined risks and threats to the information security of the national economy of Ukraine require the introduction of effective mechanisms for their prevention and neutralization both at the level of the state and at the level of business entities [8].

Thus, in terms of ensuring the information security of the national economy, it is necessary to establish the exchange of information on cyber incidents and develop close cooperation between the state and scientific institutions and private companies, as well as international organizations. At the same time, at the level of business entities, it is necessary to develop individual information security strategies and mechanisms for their implementation.

References

1. Onyshchenko S.V., Hlushko A.D. Analytical Dimension of Ukraine's Cybersecurity in the Context of Growing Challenges

and Threats. *Economy and Region*. 2022. № 1 (84). C. 13-20. [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2540](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2540)

2. National Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of September 14, 2020 No. 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

3. Information Security Strategy: Decree of the President of Ukraine of December 28, 2021 No. 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>

4. Cybersecurity Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of August 26, 2021 No. 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>

5. Onyshchenko S.V., Hlushko A.D., Maslii O.A. Cyber resilience as the basis of national security of Ukraine. Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2022. Pp. 551-556 (635 p.). URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-innovations-and-prospects-of-world-science-22-24-iyunya-2022-goda-vankuver-kanada-arhiv/>.

6. Dubishchev V.P., Glushko A.D. Experience of the leading countries of the world in the field of implementation of the state regulatory policy. *Economy and region*. 2010. № 1 (24). C. 141-148.

7. Onyshchenko, S., Bilko, S., Yanko, A., Sivitska, S. Business Information Security. In: Onyshchenko, V., Mammadova, G., Sivitska, S., Gasimov, A. (eds) Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations. ICBI 2023. Lecture Notes in Civil Engineering, vol 299. Springer, Cham. pp 769–778 https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_65

8. Masliy O. A., Maksymenko A. P. Risks and Threats to Ukraine's Economic Security in the Digital Sphere in the Context of War. *Market economy: modern theory and practice of management*, 2023. Vol. 21 No. 3(52). C. 179-199. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275802](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275802)

Дмитренко Алла Василівна

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Кравченко Олена Володимирівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет
(Україна)*

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КОНТРОЛІНГОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕНІ СПІЛЬНОЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Поглиблення наукових засад дослідження особливостей виникнення та обігу фінансової контролінгової інформації при здійсненні спільної діяльності вимагає дослідження сутності та визначення змісту таких категорій, як «інформаційний простір», «інформаційне середовище» та «інформаційний простір контролінгової інформації», визначення основних центрів продукування контролінгової інформації в системі управління спільним підприємством, а також виокремлення та класифікацію видів контролінгової інформації, обґрунтування визначення необхідних обсягів та якості такої інформації залежно від організаційної структури спільного підприємства з розробкою інформаційних потоків в рамках кожної з них. Виникнення та посилення загроз в інформаційному середовищі суттєво підвищує значення та роль інформаційної безпеки для національної безпеки України та розширює її зміст і окреслює актуальність обраної тематики дослідження.

Організаційний аспект структури інформаційного простору складають множини баз даних, сховищ даних,

технологій їх ведення, використання, інформаційних систем, мереж, застосувань, організаційних структур. Вони функціонують на основі певних принципів і за встановленими правилами та забезпечують інформаційну взаємодію об'єктів [1].

Не можна не звернути уваги і на офісні загрози інформації суб'єктів підприємництва, а саме загрози інформації, що міститься в документах та інформації, якою володіють і використовують у процесі роботи офісні працівники. Якщо дати відповідь на зміст поняття офісна діяльність, то вона може бути такою: це відповідним чином організована у просторі та часі сукупність дій персоналу певного суб'єкта, спрямована на забезпечення управління його діяльністю. Тобто, офісна діяльність – це частина управлінського процесу. І у разі, коли у такій діяльності існують певні загрози, то це все буде відбиватись на процесі управління, у даному випадку діяльністю суб'єкта підприємництва. Оскільки управління значним чином пов'язане з інформаційними технологіями, то офісна діяльність спрямована на виконання різного роду завдань, робіт, процедур та операцій інформаційного забезпечення процесу управління. Структура, методика та зміст такого забезпечення формує т. з. офісну технологію. Об'єктом останньої є відповідний інформаційний ресурс, що оброблюється, інтерпретується та використовується для забезпечення управлінської діяльності. Звідси можна бачити, що в основі офісної діяльності є робота з інформацією суб'єкта підприємництва, причому робота в ланці управління, що визначає особливу важливість такої діяльності. Основними компонентами в офісній діяльності виступають знання працівників офісу і документи, які її супроводжують. За таких умов, зусилля суб'єктів, які прагнуть заволодіти інформацією суб'єктів підприємництва або нанести шкоди суспільній оцінці його діяльності будуть зосереджені саме навколо

персоналу та документів. Реалізація плану отримання офісної інформації через ваших співробітників може становити реальну загрозу як для ваших співробітників, так і для вашого бізнесу. Найбільш поширеними загрозами тут можуть бути: залучення таких співробітників і третіх осіб; шантаж офісних працівників з метою отримання доступу до інформаційних ресурсів офісу [2]. Неправомірне використання або розголошення офісних технологій або інформації шляхом підбурювання до ініціативи співробітників. В останньому випадку провокації можуть формуватися в самому офісі або в середовищі, де офісні працівники забезпечують потреби та інтереси. Незадоволеність цими потребами та умовами, що впливають на надання пільг, викликає дії, які можуть становити загрозу для інформації в офісі. І тут не обов'язково, щоб співробітник раніше був зловмисним або не лояльним до компанії або банку. Такі характеристики можуть бути викликані атмосферою офісу, стилем взаємин, способом роботи, що саме по собі є загрозливим явищем, яке в кінцевому підсумку може становити серйозну загрозу для інформації суб'єкта. Крім того, такі загрози зазвичай не мають нічого спільного з матеріальними цінностями, і люди не завжди відчують себе винними в тому, що інформація була розкрита з їхньої вини. Необхідно документувати діяльність господарюючих суб'єктів, що створює додаткові ризики щодо інформації [3].

Недостатня увага з боку управлінського персоналу щодо формування раціональної структури фінансового контролінгу спільної діяльності призводить до того, що використання фінансового, технічного, кадрового, організаційного, нематеріального забезпечення та отримання якісної і своєчасної інформації не дає очікуваних результатів. Управлінський апарат в більшій мірі використовує додаткові ресурси на створення комп'ютерних систем управління, підвищення кваліфікації працівників служби фінансового

контролінгу, однак не приділяє уваги дослідженню інформаційних потреб користувачів та їх зв'язків з обсягами виробленої і наданої інформації. Інформація – це виробничий (економічний) ресурс, аналогічний до матеріальних, трудових та інших видів ресурсів [4].

Отже, організовуючи інформаційну безпеку слід мати на увазі, що переважна частина загроз формується саме через його працівників, незалежно від того, чи це інформація у вигляді знань працівників, чи це інформація, що міститься в документах. Звідси важливо знати основні фактори, що обумовлюють поведінку працівників за якої вони можуть вдатись до розголошення офісної інформації. Такими факторами можна вважати об'єктивні умови за яких працівники є основним джерелом інформації.

Література:

1. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Аналітичний вимір кібербезпеки України в умовах зростання викликів та загроз. Економіка і регіон. 2022. № 1 (84). С. 13–20.

2. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Концептуальні засади інформаційної безпеки національної економіки в умовах діджиталізації. Соціальна економіка. ХНУ, 2020. Вип. 59. С. 14–24.

3. Остроухов В.В. Інформаційна безпека [Електронний ресурс]: <http://westudents.com.ua/glavy/51894-12-nformatsynavyna-yak-forma-vedennya-nformatsynogoprotiborstva.html> (дата звернення: 08.04.2024 р.).

4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sivitska S. (2020). Increasing Information Protection in the Information Security Management System of the Enterprise. In: Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2020. Lecture Notes in Civil Engineering. Springer, Cham. Vol. 181, pp. 725-738.

УДК 658.15:336.71

*Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Функціонування національної економіки нині відбувається на засадах стрімкої цифровізації суспільства, яка створює нові можливості для її розвитку та покращення якості життя людей. У рамках Програми фінансової допомоги Україні від ЄС Ukraine Facility на 2024–2027 рр. передбачено реалізацію реформ у секторі цифрової трансформації, зокрема: інтеграцію з цифровим ринком ЄС, поширення швидкого та захищеного зв'язку, створення умов для розвитку екосистеми стартапів та «держави в смартфоні» [1]. Проте цифровізація також несе в собі нові ризики, особливо для особистої фінансової безпеки домогосподарств – стійкого до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз стану життєдіяльності домогосподарства, за якого захищаються фінансові інтереси його членів та якісний рівень життя [2].

Аналіз наукового інтересу в світовому масштабі до проблем забезпечення особистої фінансової безпеки було проведено за допомогою системи Google Trends. В якості пошукових запитів використані пов'язані з даною тематикою терміни: «Financial security», «Personal financial security», «Digitalization». Згідно з одержаними результатами, за останні 5 років інтерес до проблем забезпечення фінансової безпеки стабільно зростає, досягши свого максимуму в березні 2024 року. При цьому така ж тенденція спостерігається й з питаннями цифровізації, зацікавленість якою у серпні 2023 року навіть перевищила фінансову безпеку. Важливо, що все

частіше користувачі починають цікавитися особистою фінансовою безпекою, адже з поширенням цифровізації і комп'ютеризації як у виробництві, так і у побуті, масштаби кіберзагроз зростають пропорційно розширенню спектру продуктів і послуг, у яких застосовуються інформаційні технології, та кількості їх споживачів.

Тенденцію до підвищення рівня кібершахрайства підтверджують статистичні дані Національного банку України щодо незаконних дій з платіжними картками: кількість незаконних дій з платіжними картками, за якими були понесені збитки, протягом двох років зросла на 45,5%; сума збитків надавачів платіжних послуг, торговців, клієнтів від незаконних дій з платіжними картками за минулий рік становила майже 833 млн гривень, що більш ніж у 3 рази перевищує показник 2021 року; середня сума однієї незаконної операції зросла на 90% (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка платіжного шахрайства в Україні протягом
2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Сума збитків від незаконних дій з платіжними картками, млн.грн.	260	481	833
Кількість незаконних дій з платіжними картками, за якими були понесені збитки, тис.шт.	187	204	272
Середня сума однієї незаконної операції	1640	2200	3065
Частка шахрайства з платіжними картками через мережу Інтернет (від загальної кількості випадків), %	70%	86%	83%

Джерело: за даними [3].

Варто відмітити, що шахрайство з платіжними картками найчастіше відбувалося через мережу Інтернет – 83% від загальної кількості випадків у 2023 році. Водночас лише 17% – через фізичні пристрої (торговельна мережа, банкомати, пристрої самообслуговування). Крім платіжного шахрайства до основних типів загроз фінансовій безпеці домогосподарств в онлайн-середовищі можна віднести:

1. Кіберзлочини: крадіжки особистих даних, фішингові атаки, шкідливе програмне забезпечення.

2. Фінансові піраміди та шахрайські схеми: фейкові інвестиційні пропозиції, шахрайські схеми з працевлаштуванням, залежність від онлайн-кредитування, онлайн-казино та азартних ігор.

3. Необережне використання онлайн-платежів: перекази коштів невідомим особам, оплата за неіснуючі товари або послуги, незахищені онлайн-платежі.

4. Необізнаність та недостатня фінансова грамотність: незнання основ онлайн-безпеки: принципів захисту особистих даних, використання надійних паролів та розпізнавання ознак шахрайства; нерозуміння фінансових продуктів та послуг, відсутність навичок планування бюджету та контролю витрат.

Щоб забезпечити особисту фінансову безпеку, домогосподарства повинні впевнено користуватися фінансовими послугами та ухвалювати відповідальні фінансові рішення, тобто мати високий рівень фінансових знань. Попередні дослідження рівня фінансової грамотності серед дорослого населення України у 2018 та 2021 роках показали, що найменш фінансово обізнаною є молодь віком 18-19 років. Цей висновок підтверджується результатами опитування з фінансової грамотності серед підлітків, проведеного Національним банком України у 2023 році [4].

Тож цифровізація суспільства створює нові виклики для особистої фінансової безпеки, особливо молоді. Проте, знаючи про ці виклики та вживаючи відповідних заходів,

можна захиститися від фінансових втрат. Особливу увагу слід приділити підвищенню фінансової грамотності серед підлітків, наприклад, шляхом включення модулів із фінансової грамотності до шкільних навчальних програм, проведення просвітницьких кампаній та заходів для молоді, створення онлайн-ресурсів та мобільних додатків з фінансової освіти та залучення до роботи з молоддю фінансових установ та фахівців.

Література

1. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Березень, 2024 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-berezen-2024>.

2. Зварич М. С. Механізм забезпечення фінансової безпеки домогосподарств України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2020. 218 с.

3. Причиною більшості шахрайських випадків з платіжними картками стало розголошення даних їхніми користувачами. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. Квітень, 2024 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prichinoyu-bilshosti-shahrayskih-vipadkiv-z-platijnimi-kartkami-stalo-rozgoloshennya-danih-yihnimi-koristuvachami>.

4. Войтицька Л., Ролік В. Опитування з фінансової грамотності серед підлітків 11-18 років в Україні. НБУ. Травень, 2023. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/eksperyta/files/gmw-2023-survey-teens64707f2a6d2d4221260570.pdf>.

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Перегінець Юлія Ярославівна, магістрантка
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дослідження інституційного забезпечення інформаційної безпеки доцільно розпочати з деталізації та систематизації категоріального апарату, зокрема понять «інститут», «інституції», «інституційне забезпечення».

Аналіз наукових підходів до визначення категорій «інститут» та «інституція» дає змогу зробити висновок про однорідність їх економічного змісту та відмінність ступеня системності. Інституцію правомірно розглядати як систему, тоді як інститут – базовий неділимий елемент інституції [1].

Один із основоположників інституціоналізму, Дж. Коммонс, характеризує інституції у вузькому значенні, як «систему законів чи природних прав, в межах яких індивіди діють як в'язні» та у широкому – як «колективну дію по контролю, лібералізації та розширенню індивідуальної діяльності». Згідно з підходом представника неоінституціоналізму Д. Норта, поняття «інституції» охоплює будь-які види обмежень, створені для спрямування людської взаємодії в певному напрямі. Призначення інституцій у суспільстві полягає в тому, щоб зменшити невизначеність через встановлення постійної структури людської взаємодії. Зазначений підхід підтримав Е. Остром, який визначає інституції як сукупність правил прийняття рішень у певних сферах діяльності.

Формою прояву інституцій є інститути. Сутнісними

характеристиками цієї категорії можуть виступати як юридичні норми, так і порядок встановлення зв'язків між ними, «що надає можливість упорядкувати (регламентувати) стосунки між суб'єктами права з метою надання їм стійкого характеру, для чого і створюються відповідні організаційні структури та органи контролю» [2, 3]. Поняття «інститут» є базовим для теорії інституціоналізму і позначає певний звичай, порядок, прийнятий у суспільстві, а також закріплення їх у вигляді закону або організації.

У сфері інформаційної безпеки напрацьовано великий масив спеціальних регламентів, директив і рішень, які забезпечують проведення відповідних спільних заходів у внутрішньому і зовнішньому вимірі та дії країн-членів [4]. Особлива увага інформаційній безпеці приділяється у контексті розвитку електронної торгівлі у межах єдиного внутрішнього ринку ЄС, а також у контексті реалізації європейської концепції інформаційного суспільства.

Європейська стратегія безпеки передбачає прямі заходи щодо досягнення і підтримки високого рівня інформаційної безпеки у всіх її вимірах. Єврокомісія реалізує цілісну стратегію кібербезпеки, постійно посилюючи компетенції ЄС та централізацію управління у цій сфері. У ЄС передбачається створення єдиної бази даних про кіберзагрози і системи постійного обміну інформацією. Велика увага у ЄС приділяється питанням безпеки у мережі Інтернет, удосконаленню технічних стандартів і правил, підтримці НДДКР у сфері інформаційної безпеки, розвитку і регулюванню цифрового ринку товарів, захисту інтелектуальної власності [5]. У структурі ЄС створено Європейське агентство з питань мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), яке виступає хабом для обміну інформацією, досвідом і знаннями у сфері інформаційної безпеки [6].

Велика кількість заходів щодо інформаційної безпеки (особливо у військовій сфері) ЄС здійснює у співробітництві з

НАТО, об'єднуючи досвід, повноваження і зусилля цих організацій. У результаті взаємодія ЄС-НАТО стає основою євроатлантичної кібербезпеки, що також пов'язано з управлінням кризами та миротворчістю [7], сферами людської безпеки та внутрішніх справ.

Виступаючи організацією колективної безпеки, діяльність НАТО безпосередньо включає протистояння кіберзагрозам та захист інформаційних систем, що поєднано в окремий напрям політики (з 2008 р.). Також НАТО розробляє вимоги до своїх країн-членів щодо інформаційної безпеки та здійснює відповідну підтримку, зокрема у сфері професійної підготовки. У структурі НАТО діє декілька спеціалізованих структур (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, Communications and Information Systems School, Industry Cyber Partnership тощо), а також Центр стратегічних комунікацій НАТО, який забезпечує підготовку інформаційних операцій. НАТО посилює співробітництво зі своїми країнами-партнерами у реалізації спільних заходів обороноздатності, охоплюючи інформаційний сегмент [8].

Наступним елементом МСІБ є національні доктрини, концепції та законодавчі акти. Найбільший вплив на створення нових трендів мають документи, наприклад, країн, що лідирують у сфері ІКТ, наприклад США (наприклад, National Information Infrastructure Protection Act, International strategy for cyberspace) та Індії (National Cyber Security Policy). Для України великий інтерес викликає досвід і стратегії лідерів ЄС (Франції, Великої Британії, Нідерландів), постсоціалістичних країн Європи (Естонії, Словаччини, Чехії, Литви та ін.), Канади, Японії тощо. Урахування цих стратегій дозволяє координувати національну політику України та визначити пріоритети співробітництва з окремими країнами, ЄС та НАТО.

Література

1. Glushko A., Marchyshynets O. (2018). Institutional provision of the state regulatory policy in Ukraine. *Journal of Advanced Research in Law and Economics* . ASERS Publishing House. Volume 9, Issue 3. P. 941–948.
2. Варналій З.С., Буркальцева Д.Д., Саєнко О.С. (2011). Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення. К.: Знання України. 299 с.
3. Онищенко С.В. (2016). Інституційне забезпечення бюджетної безпеки України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. том. 5. С. 31-38.
4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sivitska S. Conceptual principles of providing the information security of the national economy of Ukraine in the conditions of digitalization. *International Journal of Management*. 2020. № 11(12). P. 1709-1726. <https://doi.org/10.34218/IJM.11.12.2020.157>
5. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 46. С. 39-46.
6. European Commission. URL: <http://ec.europa.eu>.
7. Onyshchenko S., Yehorycheva S., Furmanchuk O., Maslii O. Ukraine Construction Complex Innovation-Oriented Development Management. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations, 2019, pp. 687-700. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_68
8. NATO. URL: <http://www.nato.int>.
9. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. (2019). Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Ekonomika i rehion*, vol. 4 (75), pp. 6–13.
10. Onyshchenko S., Hlushko A., Yanko A. Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*. 2020. №2 (77). P.103–108.

УДК 657.1:334.012

Коба Олена Вікторівна

кандидат технічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ

Цифровізація будівництва – це процес переведення всіх будівельних процесів у цифровий формат, використання сучасних технологій для скорочення термінів будівництва та підвищення його якості.

Реформа містобудівної сфери, розпочата у 2019 році в Україні активізувала процес диджиталізації отримання послуг. У липні 2020 року Міністерством цифрової трансформації та Міністерством розвитку громад та територій було презентовано перший етап Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, яка передбачає автоматизацію усіх процесів державного регулювання з метою подолання корупції в галузі. Процес документального супроводу зведення будівель переведено в режим онлайн, що дозволяє запобігти підробці документів та забезпечує відстеження їх руху.

Цифровізація зробила більш прозорою та зручною сферу будівництва. Адже застосування Єдиної державної електронної системи дозволяє за умови завантаження необхідної документації (містобудівні умови та обмеження, проєкт, інформація про земельну ділянку та право власності на неї) швидко оформити відповідну онлайн-форму, отримати дозвіл та розпочати будівництво. Цифровізація послуг зменшує необхідність спілкування з чиновниками, а отже рівень бюрократії. Крім того, вона максимально спрощує паперові процеси і зводить нанівець можливі маніпуляції з документами. Будь-яка дія Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва

відслідковується, тому її можна проконтролювати і перевірити, що є важливим антикорупційним запобіжником.

Завдяки цифровізації, заявки забудовників реєструються і опрацьовуються в порядку їх надходження «first in — first out», що у 3 рази пришвидшило їх розгляд. Раніше їх опрацьовували державні службовці відповідних структур в порядку пріоритетності, який ними і визначався, що створювало можливості для корупції. Тепер цей процес відбувається чітко і прозоро.

Впроваджена система включає більше 20 інтеграцій з різними реєстрами, тому дозволяє автоматично перевіряти дані наведені в онлайн-заявці: власність землі, відповідність її використання цільовому призначенню, вплив на навколишнє середовище, розрахунок класу наслідків, тощо. Після введення всіх необхідних даних в онлайн-форму створюється документ, який мають підписати всі співвласники своїм електронним підписом.

За даними Міністерства цифрової трансформації України станом на 30 червня 2023 року, тобто за майже 3 роки існування ЄДЕССБ, в ній створено 45 електронних кабінетів, де працює понад 72000 професійних користувачів: архітекторів, інженери-проектувальників, представників органів будівельного контролю.

Антикорупційний ефект від цифровізації будівництва становить 1,5 млрд грн на рік, загалом держава зекономила 9,6 млрд. грн. [1].

Цифровізація будівельної галузі також відбувається за рахунок автоматизації бізнес-процесів та переходу на цифрові засоби комунікації. Так, завдяки хмарним обчисленням у цифровому форматі представлено і структуровано значний обсяг даних. За допомогою інструментів мережевої інтеграції проводиться моніторинг виконання будівельних проектів, що підвищує надійність будівельних об'єктів.

Цифрові технології, сенсорні системи, інтелектуальні

машини та матеріали дозволяють моделювати будівельні об'єкти.

Однією з найперспективніших цифрових технологій в будівництві є блокчейн, який реалізується насамперед у вигляді смарт-контрактів - цифрових протоколів, в мережі блокчейн. У будівництві, як правило, беруть участь кілька компаній-субпідрядників. Застосування блокчейн-технологій дозволяє всі дані проекту зберігати в одному місці, що дозволяє корегувати, відслідковувати дані, контролювати і управляти будівництвом ефективніше, ніж у режимі реального часу, сприяє спільній роботі та своєчасному прийняттю рішень [2].

Цифровізація бізнес-процесів створила умови для виникнення інтелектуального будівництва, основу якого становлять: 3D-друк, інтернет речей, віртуальна реальність, Big Data, що дозволяють забезпечити прогнозування й контроль за всіма бізнес-процесами, підвищити ефективність робіт, безпеку, скоротити витрати на будівництво на 5–10%, експлуатаційні витрати – на 10–20% [3].

Це дозволяє, по-перше, спростити та підвищити ефективність процесів в будівництві. Використання технологій моделювання та віртуальної реальності для створення цифрових двійників реальної будівлі дозволяє управляти даними та здійснювати моніторинг змін в режимі реального часу, що зменшує кількість помилок під час реального будівництва. По-друге, цифрові рішення сприяють підвищенню рівня екологічної відповідальності забудовників, адже застосовуючи цифрові моделі можна скорегувати бізнес-процеси в режимі реального часу і зменшити вплив на довкілля. По-третє, хмарні рішення автоматизують будівельний процес та прискорюють виконання будівельного проєкту. По-четверте, цифрові рішення дозволяють всім учасникам контролювати хід виконання проєктів, спільно планувати діяльність. По-п'яте, роботи, дрони, безпілотна

будівельна техніка дозволяють зменшити трудомісткість та складність будівельних робіт, підвищити рівень безпеки праці.

Водночас цифрова трансформація будівельної галузі створює ряд нових викликів та загроз, серед яких варто виокремити: низький рівень цифрової компетентності виконавців, відсутність необхідних навичок роботи з цифровим обладнанням, супротив компаній та їх працівників цифровим змінам, відсутність розуміння економічної вигоди від цифровізації, необхідність впровадження єдиних стандартів використання цифрових рішень, їх адаптація до наявної технологічної бази, складний фінансово-економічний стан, в якому опинилася галузь. Означені виклики стримують процес цифровізації в українських будівельних компаніях.

Однак, незважаючи на це, цифровізація у будівельній сфері в Україні набирає обертів, що сприяє прозорості ринку, зменшенню корупції, підвищенню економічної безпеки галузі, росту довіри між бізнесом і державою, скороченню витрат на будівельні проекти, підвищенню їх надійності.

Література

1. Цифровізуємо будівельну сферу вже три роки. Підсумки. URL: <https://kitsoft.ua/ua/news/cifrovizuyemo-budivelnu-sferu-vzhe-tri-roki> (дата звернення: 01.05.2024 р.).

2. Довгошапка Є. Як блокчейн стає частиною сучасного містобудування. URL: <https://gncrypto.news/ua/news/how-blockchain-is-shaping-modern-urban-development/>. (дата звернення: 01.05.2024 р.).

3. Міністерство цифрової трансформації України URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfry-iedynii-derzhavnii-elektrononii-systemi-v-sferi-budivnytstva-3-roky>. (дата звернення: 01.05.2024 р.).

УДК 004.056

Чайкіна Аліна Олександрівна⁶,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Регіональний розвиток залежить від багатьох факторів, по-перше, від сформованої політики органів державної влади щодо підтримки громади, бізнесу, по-друге, від системи взаємодії усіх стейкхолдерів у нарощенні та реалізації потенціалу регіону, формування його конкурентних переваг, а також від політики протекціонізму, коли в першу чергу підтримується власний виробник, який задовольняє попит населення. Проте сьогодні додається ще один із напрямів забезпечення економічної безпеки та загалом сталого розвитку регіону чи країни – це інформаційна безпека, яка передбачає створення комплексу правових, технічних і організаційних заходів, що спрямовані на запобігання неправомірних дій з інформацією на всіх рівнях від рівня звичайного громадянина до рівня держави.

Загалом систему управління інформаційною безпекою розуміють як частину загальної системи управління, яка аналізує ризики і загрози, створює, реалізує, контролює та вдосконалює заходи у сфері інформаційної безпеки. Можна виділити наступні проблеми, які постають перед учасниками у сфері інформаційної безпеки:

⁶ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

підтримка високого рівня інформаційної безпеки;
зовнішні та внутрішні канали витоку інформації;
грошові втрати від настання кризових ситуацій;
атаки на інформаційну базу;

недосконалість програмного забезпечення та використання неліцензованих програм, застосунків;

персональні мобільні пристрої, що мають доступ до акаунтів з конфіденційною та персональною інформацією [1].

З метою створення ефективної системи інформаційної безпеки важливо дотримуватися низки ключових принципів:

комплексність та узгодженість, коли відбувається активна взаємодія на всіх рівнях, починаючи від затвердження нормативно-правового поля і завершуючи контролем виконання усіх вимог захисту;

побудова системи захисту інформації, яка передбачає застосування конкретних інструментів та методів захисту;

диференціація – рівні захисту мають розроблятися з урахуванням важливості та критичності інформації, оцінки потенційних атак;

достатність механізмів захисту – передбачає оцінку співвідношення витрат на створення та підтримку системи захисту інформації від можливої шкоди.

Саме тому важливим є питання економічного обґрунтування витрат на захист інформації, адже чим вище рівень захищеності інформації, тим буде нижче розмір можливих збитків, але вищою буде вартість впровадження такого захисту. Багато підприємств не готові витратити кошти для побудови ефективної інформаційної системи протидії ризикам і загрозам, звертаючись до неї вже після настання кризової ситуації. Оптимальний розмір витрат на захист буде такий, при якому забезпечується рівень захищеності, що дорівнює мінімуму загальних витрат. Вартість збитків визначається двома параметрами: ймовірністю реалізації різних загроз інформації; вартістю (важливістю) інформації,

захищеність якої може бути порушена під впливом різних загроз.

Отже, в сучасних умовах, без належного захисту інформаційного середовища підприємства не можливо забезпечити ні його економічну безпеку, ні безпеку регіону [2]. Саме тому на регіональному рівні мають бути створенні спеціальні центри, які будуть допомагати у виборі правильного програмного забезпечення, надаватимуть пільги або грантове фінансування підприємствам, які здійснюють свою діяльність для забезпечення економічної, соціального та екологічної безпеки регіону.

Стандарти управління інформаційної безпеки повинні відігравати важливу роль в цьому відношенні. Менеджмент підприємства реалізує компоненти безпеки інформації, такі як політика і технічні заходи безпеки, з якими працюють їх співробітники, впроваджує прийнятний рівень культури безпеки інформації, створює єдину систему інформаційної безпеки, ефективно реалізовує всі необхідні компоненти інформаційної безпеки [3]. Підтримкою в цьому процесі повинен бути спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації [4], який має надавати всебічну підтримку таким підприємствам, розробляти пропозиції щодо проведення спеціальних тренінгів, просвітницьких кампаній для менеджменту підприємства з кібербезпеки, надавати доступ до певних державних інформаційних ресурсів з метою активної взаємодії учасників процесу інформаційного захисту, контролювати за використанням ліцензованого програмного забезпечення підприємствами, дотримання прав інтелектуальної власності, виявляти загрози державним та приватним інформаційним ресурсам від несанкціонованих дій в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах тощо.

Отже, підвищуючи рівень інформаційної безпеки підприємств та всебічна підтримка з боку державних органів влади щодо створення ефективної системи протидії кібератакам та несанкціонованому доступу до мереж, припинення використання неліцензійного програмного забезпечення, проведення тренінгів для менеджерів щодо підвищення їх компетенції у сфері інформаційної безпеки дозволить забезпечити захист інтересів держави і суспільства, підвищить конкурентоспроможність регіону, його економічний розвиток. Лише при активній взаємодії на всіх рівнях можливо досягнути сталого розвитку регіону, захистити інтереси бізнесу і надалі реалізовувати соціально значущі проекти для громади.

Література

1. Русіна Ю. О., Острякова В. Ю. (2017). Удосконалення системи управління інформаційною безпекою на підприємстві. Міжнародний науковий журнал Інтернаука, (14), 135-139.
2. Шевченко С. Ю., Шевченко С. Ю. (2012). Формування системи управління інформаційної безпеки підприємства. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/9137/329-331.pdf?sequence=1>
3. Каркавчук В., Черчук А. (2015, October). Оптимізація управління інформаційною безпекою підприємства. In International Scientific Conference" Problems of Information Economy Formation in Ukraine, p. 190.
4. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. *Journal of the Balkan Tribological Association*. 2023. 29(5). pp . 818–835.

УДК 316.774

***Глушко Аліна Дмитрівна,**
кандидат економічних наук, доцент
Колінчук Дарія Володимирівна,
Ярмак Олександр Вікторович, магістранти,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄС

В сучасних умовах інформаційне середовище виступає полем взаємодії і, водночас, протистояння суб'єктів міжнародних відносин. Це вимагає впровадження ефективної державної політики в напрямі забезпечення безпеки усіх учасників. Досвід Європейського Союзу заслуговує на позитивну оцінку та детальне вивчення з метою використання в Україні.

Інформаційна політика ЄС на початку 1994 року була побудована у відповідності до рекомендацій звіту М. Бангемана «Європа і глобальне інформаційне суспільство». У цьому ж році Європейською Комісією ухвалено програмний документ «Шлях Європи до інформаційного суспільства», яким визначено вільний доступ до інформаційних систем, формування спільної європейської думки щодо інформаційного суспільства, розробку концепції інформаційної політики ЄС і підтримку національної ідентичності [1].

На сьогоднішній день Європейський Союз має ґрунтовну нормативно-правову та інституційну базу регулювання інформаційного простору та забезпечення інформаційної безпеки. У зв'язку зі зростанням дезінформаційних кампаній [2], зокрема з боку рф, удосконалення політики інформаційної безпеки та, в тому числі, кібербезпеки залишається актуальним питанням.

На рівні ЄС функціонує ряд інституцій, які проваджують політику захисту інформаційного та кіберпростору, розробляють інструменти для зміцнення інформаційної безпеки. Зокрема, Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки (ENISA), засноване у 2004 році, сприяє формуванню високого рівня технічного і програмного забезпечення інформаційної та кібербезпеки країн-членів ЄС [3]. Агентство було створено з метою підвищення здатності ЄС запобігати загрозам інформаційної безпеки та своєчасно реагувати на інциденти в цифровому середовищі. Основними завданнями ENISA є: сприяння органам ЄС у формуванні політики щодо мережевої та інформаційної безпеки; сприяння органам та країнам – членам ЄС у проведенні політики, необхідної для відповідності вимогам до мережевої та інформаційної безпеки в рамках європейського законодавства; сприяння ЄС та країнам-членам у підвищенні здатності та готовності до запобігання, розпізнавання та відповіді на проблеми та інциденти, пов'язані з інформаційною безпекою; взаємодія з представниками громадського і приватного секторів [4]. На сьогоднішній день ENISA є центром забезпечення кібербезпеки в усій Європі.

Заслугує на увагу діяльність Команди реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації для ЄС (CERT-EU), яка створена у 2011 році. CERT-EU є міжінституційним постачальником послуг, адміністративно розміщеним у Європейській Комісії [5]. Це одна з найрозвиненіших структур кіберзахисту в Європі та кібербезпеки ЄС. CERT-EU робить внесок у безпеку інфраструктури ІКТ шляхом запобігання, виявлення, пом'якшення кібератак та своєчасного реагування на них.

Щодо нормативно-правового забезпечення, доцільно відмітити прийняття у 2010 році стратегічно важливого документу – Стратегії кібербезпеки ЄС, яка закріплює основоположні дії щодо захисту громадян та бізнесу ЄС від

кіберзагроз, створення безпечних інформаційних систем та забезпечення відкритого, вільного та безпечного кіберпростору. Ключовими напрямками зміцнення інформаційної безпеки у відповідності до Стратегії визначено: створення мережі операційних центрів безпеки по всьому ЄС для моніторингу та прогнозування сигналів атак на мережі; створення єдиного органу з питань кібербезпеки, що здійснюватиме організовану діяльність з управління кризовими ситуаціями в ЄС; оперативне впровадження заходів та інструментарію функціонування 5G в ЄС та гарантування безпеки мереж 5G, а також розвиток наступних поколінь мереж; впровадження ключових стандартів безпеки в Інтернеті, оскільки вони мають важливе значення для підвищення загального рівня безпеки та відкритості глобальної мережі Інтернет при одночасному підвищенні конкурентоспроможності промисловості ЄС; підтримка надійного шифрування як засобу захисту основних прав та цифрової безпеки, водночас забезпечуючи здатність правоохоронних та судових органів здійснювати свої повноваження як в Інтернеті, так і в режимі офлайн; підвищення ефективності та результативності набору інструментів кібердипломатії, приділяючи особливу увагу запобіганню та протидії кібератакам, що можуть вплинути на ланцюги поставок, інфраструктуру та основні послуги, демократичні інститути та процеси та підірвати економічну безпеку; створення робочої групи з кіберрозвідки для зміцнення спеціального потенціалу ЄС INTCEN у цій галузі; важливість посилення співпраці з міжнародними організаціями та країнами-партнерами для просування спільного розуміння ландшафту кіберзагроз; розробка програми зовнішнього розвитку ЄС з метою підвищення кіберстійкості та спроможності у всьому світі [6]. Реалізація зазначених напрямів дозволить зміцнити інформаційну

безпеку ЄС та забезпечить формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища [7].

Аналіз нормативно-правової бази реалізації державної регуляторної політики в Україні в напрямку забезпечення інформаційної безпеки дозволяє стверджувати про необхідність її удосконалення [8]. Це зумовлено, в першу чергу, стрімким розвитком цифрових технологій та модернізацією ризиків та загроз у інформаційному та кіберпросторі [9]. Таким чином, досвід ЄС щодо формування нормативно-правового та інституційного забезпечення інформаційної безпеки правомірно визначити базисом для удосконалення державної політики у сфері інформаційної безпеки в Україні.

Література

1. Балицька Ю.А. Формування нової стратегії публічності в інформаційній діяльності ЄС. URL: <http://en.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Balytska.pdf>
2. Онищенко С. В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.
3. Glushko A.D., Yanko A.S. Optimal reservation of data in the system of residual classes in the direction of ensuring information security of the national economy. Economics and Region. 2019. № 4 (75). P. 20–28. [https://doi.org/10.26906/eip.2019.4\(75\).1814](https://doi.org/10.26906/eip.2019.4(75).1814)
4. Офіційний сайт European Union Agency for Cybersecurity. URL: <https://www.enisa.europa.eu/>
5. Офіційний сайт Computer Emergency Response Team for the EU. URL: <https://cert.europa.eu/>
6. The EU Cybersecurity Strategy. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-strategy>

7. Онищенко С., Білько С. Концепти синергетичного підходу до формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. № 1. С. 201–211.

8. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. Economics and Region, 2 (77), 103–108.

9. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O. & Yurkiv, N. (2020). Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. Lecture Notes in Civil Engineering. Volume 181. pp. 749–759. https://doi.org/10.1007/978%2D3%2D030%2D85043%2D2_69

УДК 338.24:339.1

Маслій Олександра Анатоліївна⁷,

кандидат економічних наук., доцент

Котелевець Марина Миколаївна, аспірантка,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах становлення Індустрії 5.0 безпекоорієнтований підхід до формування інформаційного середовища національної економіки є основою економічної безпеки держави. Зростання кількості кібератак, витоків даних і кібершпигунства ставлять під загрозу не лише конфіденційність та безпеку громадян, але

⁷ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

й економічну стійкість країни. Напади на фінансові установи, критичну інфраструктуру та інші сектори економіки можуть мати руйнівні наслідки для економічної стабільності та економічної безпеки держави [2].

Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища в епоху цифровізації є стратегічним пріоритетом забезпечення економічної безпеки держави, адже передбачає комплекс заходів (рис. 1) від ефективної протидії кіберзагрозам до побудови внутрішньої культури інформаційної безпеки, яка включає усі сфери суспільства, від уряду до бізнесу та громадян [3].

Рис. 1. Напрями формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища

Безпекоорієнтоване інформаційне середовище відіграє вирішальну роль у підвищенні економічної безпеки України в умовах сьогодення. Упровадження комплексних заходів із кібербезпеки, захисту даних та співпраці на міжнародному рівні дозволить підвищити стійкість до кіберзагроз, забезпечити надійність фінансових систем та підтримати стабільність

економічного розвитку завдяки створенню сприятливих умов для залучення інвестицій, впровадження інновацій, а отже підвищення конкурентоспроможності країни.

Література:

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.

2. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. *Journal of the Balkan Tribological Association*. 2023. 29(5). pp . 818–835.

3. Цюцюпа С.В. Управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 21.04.02. Київ, 2016. 222 с.

4. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O., Yurkiv, N. Impact of innovation and digital technologies on the financial security of the state. Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2020.

5. Буряк А.А., Маслій О.А. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2023. № 3 (129). С. 28–32.

6. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3 (52). С. 103–109. <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolNTU/2924>

7. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. (2019). Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Economics and Region*, vol. 4 (75), pp. 6–13.

8. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusk A., Yanko A., Cherviak A. Social and economic security: threats and strengthening targets : monograph. Warszawa : E-Sciece space, 2023 p. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/15373>

УДК 657.92

*Чишко Анастасія Іванівна,
Омеляненко Владислав Вадимович, студенти,
Науковий керівник: Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В сучасному світі, де зростає свідомість про важливість збереження довкілля та сталого розвитку, екологічні аспекти стають не лише етичним пріоритетом, але й ключовими факторами успішного управління будь-яким підприємством. У цьому контексті, облік і звітність щодо екологічних показників виходять за межі виконання законодавства та стають стратегічним інструментом для підтримки природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Дослідження екологічних аспектів у контексті бухгалтерського обліку відкривають нові можливості для підприємств у досягненні економічного успіху, збереженні екосистем та підвищенні стійкості бізнесу в умовах вимогливого екологічного ринку.

На сьогоднішній день у бухгалтерському обліку екологічна інформація зазвичай або відсутня, або представлена недостатньо систематизовано та неефективно для зацікавлених сторін [1]. Це створює умови непередбачуваності для користувачів, особливо для інвесторів, які мають у планах оцінити економічну та екологічну вигідність своїх інвестицій. Вправити ситуацію і забезпечити стійкий розвиток підприємства дозволить облік екологічних аспектів діяльності. Зокрема, обліку повинні підлягати всі аспекти, пов'язані з природними ресурсами: від

їх наявності та руху до операцій з оренди й охорони [1]. Це дозволить не лише зберегти, але й відновити природні ресурси.

Для ефективного впровадження екологічного обліку необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних із формуванням та відображенням екологічної інформації у фінансовій звітності. Відповідна інформація надасть користувачам можливість оцінити екологічну діяльність підприємства, її вплив на фінансовий стан та загальну ефективність, що, в свою чергу, сприятиме прийняттю кращих управлінських рішень та забезпеченню сталого розвитку.

Надзвичайно важливим аспектом для сучасних підприємств у контексті збереження природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку є ефективне управління екологічними витратами. Для цього, перш за все, необхідно мати належно сформовану і визначену в обліковій політиці облікову інформацію. Зокрема, щодо класифікації і обліку екологічних витрат варто впровадити форму внутрішньої звітності - Звіт про екологічні витрати [2], що дозволить спростити процес узагальнення інформації при формуванні фінансової звітності (форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)») [2]. Оскільки відображення екологічних витрат не передбачено у формі № 2, її слід доповнити рядками «Екологічні витрати» та «Екологічні доходи». У випадку незначних екологічних витрат, їх можна відображати у рядках «Інші оперативні витрати» та «Інші оперативні доходи». Такий підхід дозволить більш повно і точно відобразити вплив екологічних аспектів на фінансовий стан підприємства.

Загальність, стандартизація та систематизація облікової інформації є ключовими аспектами успішного управління екологічними витратами. Використання внутрішніх звітів та відповідне відображення екологічних аспектів у фінансовій звітності допоможе підприємствам ефективно управляти

своїми екологічними ресурсами та забезпечити позитивний вплив на довкілля.

Ведення екологічного обліку є важливим аспектом управління сучасними підприємствами. Цей процес допомагає не лише визначити ефективність виробництва, але й оцінити вплив підприємства на навколишнє середовище. Для здійснення ефективного обліку потрібно збирати дані про природоохоронні витрати, такі як витрати на:

- заходи з охорони довкілля,
- проведення капітального ремонту основних фондів,
- капітальні вкладення у збереження природних ресурсів,
- наукові дослідження в галузі екології та раціонального використання ресурсів [3].

Крім того, облік повинен охоплювати витрати на утримання природних територій під посиленою охороною, навчання та підвищення кваліфікації працівників у сфері екології, плати за використання земель та водних ресурсів, витрати на утримання державних органів, які здійснюють діяльність у сфері охорони навколишнього середовища, а також витрати на сертифікацію продукції з точки зору екологічної безпеки.

Проведення екологічного обліку дозволяє підприємствам зберігати ресурси, мінімізувати негативний вплив на довкілля та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Важливою складовою обліку є систематичне внесення та аналіз отриманих даних для прийняття ефективних управлінських рішень. Такий підхід допомагає підприємствам впроваджувати зелені технології, зменшувати викиди та оптимізувати використання ресурсів. Крім того, екологічний облік сприяє підвищенню довіри споживачів та інвесторів, що може мати позитивний вплив на фінансові показники підприємства та його репутацію в цілому. Таким чином,

ведення екологічного обліку є важливим кроком у напрямку сталого розвитку та збереження навколишнього середовища.

Отже, екологічні аспекти бухгалтерського обліку виявляються ключовими для сучасного управління підприємством, особливо в умовах зростаючої уваги до сталого розвитку та екологічної відповідальності. Цей аспект обліку дозволяє підприємствам не лише визначати ефективність їх діяльності з точки зору збереження природних ресурсів та захисту навколишнього середовища, але й виявляти потенційні можливості для підвищення конкурентоспроможності та зменшення витрат.

Література

1. Голуб Н. О. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку для управління підприємством. *Європейський вектор розвитку бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування в аграрному секторі економіки: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф.* 2018. С. 22–24. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/8193/1/zb_conf_07-12-2018-22-24.pdf (дата звернення: 01.05.2024).

2. Колісник О. П., Гордієнко Т. В. Облік екологічних витрат у системі управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 19 (2020). С. 69-75. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-12).

3. Маліков В., Плекан М., Кудлаєва Н. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-89> (дата звернення: 01.05.2024).

Свистун Людмила Анатоліївна
кандидат економічних наук, доцент,
Носенко Дарина Олександрівна, студентка
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Виробничі запаси є невід'ємною складовою оборотних засобів на будь-якому підприємстві та без них неможливий процес виробництва. Виробничі запаси є предметом праці та використовуються впродовж одного виробничого циклу, переносячи свою вартість на готову продукцію. Коли вони споживаються, стають матеріальними витратами, що формує собівартість продукції через економне використання ресурсів.

Виробничі запаси належать до оборотних виробничих фондів, що складають близько 70% загальних витрат на виробництво продукції. Збільшення ефективності виробничої програми можна досягти через аналіз виробничих запасів, що дозволить скоротити матеріальні витрати, зменшити обсяги експлуатованих запасів, підвищити якість та знизити ціни на ресурси. Недостатній облік та аналіз виробничих запасів може призвести до втрати контролю за витратами в структурних підрозділах, де зазвичай виникають відхилення від сталих норм витрат. Якісний аналіз виробничих запасів є гарантом економічної стабільності і безпеки, запобігає банкрутству та підвищує конкурентоздатність підприємства. Крім того, керівництву підприємства необхідно визначити оптимальний рівень та якість виробничих запасів, щоб мати перевагу перед конкурентами та забезпечити економічні вигоди від підприємницької діяльності.

Для аналізу оборотних активів, а також виробничих запасів використовується методика, що являє собою систему принципів, методів, правил та прийомів дослідження виробничо-господарської діяльності підприємства. Але в сучасних умовах все більше уваги приділяється процесам автоматизації та програмного забезпечення управлінських задач.

Автоматизація аналізу виробничих запасів на підприємстві може бути реалізована за допомогою різних програмних засобів та технологій. Наведемо декілька способів, які можуть бути використані в управлінні для забезпечення контролю запасів [1-3]:

1. Використання системи автоматизованого управління запасами (ERP). Така система дозволяє збирати, аналізувати та контролювати інформацію про запаси на підприємстві в режимі реального часу. Вона також допомагає відстежувати рух запасів від моменту їх замовлення до моменту використання та контролювати рівень запасів на складі.

2. Використання технології автоматичної ідентифікації (Auto-ID). Наприклад, штрих-кодів, RFID технологій або QR-кодів, які можуть бути встановлені на кожен товар або на кожному місці зберігання запасів. Це дозволяє отримувати швидко та точну інформацію про запаси без необхідності вручну сканувати кожен товар.

3. Використання інтелектуальних аналітичних систем. Такі системи дозволяють аналізувати великі обсяги даних, що стосуються запасів, в режимі реального часу. Це допомагає виявляти тенденції та прогнозувати попит на товари, що дозволяє підприємству вчасно придбати необхідні запаси.

4. Використання системи управління ланцюгом постачання (SCM). Така система дозволяє забезпечувати ефективну координацію між підприємством та його постачальниками, що дозволяє забезпечувати потреби в запасах вчасно та ефективно.

5. Використання мобільних додатків та інтернет-технологій. Мобільні додатки можуть допомогти працівникам контролювати та відстежувати рух запасів на складі, замовляти нові запаси та здійснювати інші операції, пов'язані з управлінням запасами. За допомогою інтернет-технологій можна отримувати доступ до різних ресурсів та баз даних з інформацією про запаси, що дозволяє швидко та ефективно виконувати різні операції з управління запасами.

6. Використання інтернету речей (IoT). IoT дозволяє підключати до мережі різні пристрої та датчики, які можуть надсилати дані про запаси в режимі реального часу. Це дозволяє контролювати рух запасів на складі, відстежувати їх рівень та отримувати повідомлення про необхідність замовлення нових запасів.

7. Використання штучного інтелекту (AI). AI може бути використаний для аналізу та обробки великих обсягів даних про запаси, що дозволяє виявляти тенденції та прогнозувати попит на товари. Крім того, AI може допомогти підприємству здійснювати автоматизовану оптимізацію запасів, що дозволяє зменшити затрати на їх зберігання та управління.

8. Використання блокчейн технологій. Блокчейн дозволяє зберігати та обмінюватися даними про запаси безпечним та ефективним способом. Крім того, блокчейн дозволяє відстежувати рух запасів від постачальника до кінцевого споживача, що допомагає забезпечити надійність та прозорість ланцюжка постачання.

9. Використання систем управління запасами (Inventory Management Systems). Системи управління запасами дозволяють підприємствам автоматизувати процеси замовлення, отримання, зберігання та відстеження запасів. Ці системи дозволяють підприємствам вести точний облік запасів та зменшити ризики пов'язані з нестачею або зайвими запасами.

10. Використання аналізу даних та звітності. Аналіз даних дозволяє виявляти тенденції та прогнозувати попит на товари, що дозволяє підприємствам забезпечувати належний рівень запасів. Крім того, системи звітності дозволяють підприємствам контролювати рух запасів та вести точний облік витрат пов'язаних з управлінням запасами.

Таким чином, автоматизація управління запасами на підприємстві може бути здійснена за допомогою різних інструментів та технологій. Це дозволяє підприємствам ефективно вести облік та управляти запасами, зменшити ризики пов'язані з нестачею або зайвими запасами, а також зменшити затрати на їх зберігання та управління. Може бути запропоновано сучасне програмне забезпечення для оптимізації процесів управління виробничими запасами, використання якого сприятиме зменшенню трудових ресурсів та економії робочого часу.

Література

1. Аль-Судани, А. та Аль-Темімі, А. (2018). Автоматизована система управління запасами на основі технології RFID. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 9(8), 90-97.
2. Бен-Тахер, С., Гедан, А. та Хан, Л. (2017). Автоматизована система управління запасами на основі аналізу даних та прогнозування. *International Journal of Logistics Management and Systems*, 27(2), 195-209.
3. Свистун Л.А. Перспективи використання сучасних інформаційних технологій при здійсненні фінансового планування на підприємстві. *Економіка і регіон: зб. наук. праць*. 2016. № 3. С.13-21.

УДК 330.342.5:004.896

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Дуброва Катерина Олександрівна,
Гайдамашко Марія Сергіївна,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ВІД МОЖЛИВОСТЕЙ ДО ЗАГРОЗ У ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

Однією з ключових рис нашого часу є широке проникнення цифрових технологій у всі аспекти суспільного життя, включаючи економіку: великі технологічні прориви, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, швидка зміна потреб у сфері бізнесу та суспільства, а також поява нових форм економічної взаємодії і передачі знань. Всі ці явища стали необхідною складовою сучасної реальності, яка пов'язана з складними та суперечливими процесами цифрової трансформації різних рівнів економічних систем.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості для розвитку та зростання, але водночас несе й певні загрози та викликає ряд проблем, які можуть негативно впливати на економічну безпеку (табл. 1).

Таблиця 1
Можливості та загрози цифрової трансформації для економіки

Можливості		Загрози	
Підвищення продуктивності та ефективності	Оптимізація процесів та покращення комунікацій, що веде до значного підвищення продуктивності та ефективності роботи	Кіберзлочинність	Залежності від цифрових технологій робить їх більш вразливими до кібератак

Продовження таблиці 1

Зростання конкурентоспроможності	Мати конкурентну перевагу на ринку це можливість пропонувати своїм клієнтам більш якісні та доступні продукти та послуги	Необхідність у висококваліфікованих кадрах	Нестача спеціалістів може стати серйозною перешкодою для розвитку економіки
Створення нових галузей та ринків	Стимуляція розвитку нових галузей та ринків, таких як електронна комерція, онлайн-освіта, телемедицина тощо	Збільшення соціальної нерівності	Не всі люди мають рівний доступ до цифрових технологій, що може призвести до поглиблення соціальної нерівності
Підвищення рівня життя	Можливість отримувати доступ до кращих освітніх та медичних послуг, а також до нових можливостей для самореалізації та розвитку	Втрата суверенітету	залежність від іноземних технологічних компаній може призвести до втрати суверенітету та контролю над важливими сферами економіки

Джерело: складено автором за [2; 3; 4].

Цифрові технології вже значно змінили працю, управління, освіту, дозвілля та розваги, викликаючи значні соціально-економічні перетворення в різних галузях економіки та суспільства. Наприклад, участь людей у виробництві за останні 30 років зменшилася з 64% до 59% [2], і до 2040 року прогнозується, що автоматизація промисловості призведе до зменшення робочих місць на близько 40%, переважно через заміну низькооплачуваних посад

механізованими системами [3]. Це може призвести до безробіття для мільйонів людей по всьому світу.

Міністерство цифрової трансформації України розробило та оприлюднило Індекс цифрової трансформації для 24 регіонів країни за 2022 рік (рис. 1). Результати дослідження показали, що Індекс у межах України становить 0.650 бала з 1 можливого. Серед основних субіндексів найвищі значення спостерігаються у «Розвиток ЦНАП» [0.771], «Режим «без паперів»» [0.691] та «Розвиток інтернету» [0.683].

Рис. 1. Індекс цифрової трансформації регіонів України [7].

Важливо зазначити, що цифровий прогрес не є самоціллю. Він має слугувати інструментом для покращення життя людей та розвитку економіки. Для цього необхідно чітко визначити цілі та пріоритети цифрової трансформації, а також забезпечити прозорість та підзвітність у цій сфері.

Отже, для того, щоб використовувати цифрові технології на благо економіки та суспільства, необхідно усвідомлювати можливості та загрози, які вони несуть. Важливо інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури, підвищувати цифрову грамотність населення, зменшувати цифрову нерівність та

розробляти етичні рамки для використання цифрових технологій. Необхідно також вживати заходів для захисту від кіберзлочинів, готувати кадри для роботи в цифровій економіці та диверсифікувати технологічні залежності. Цифрова трансформація – це потужний інструмент, який може сприяти розвитку та зростанню економіки.

Література

1. Струтинська І.В. Дефініції поняття «цифрова трансформація». Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 48 (2). С. 91–96.

2. Андрющенко К.А., Шергіна Л.А., Ковтун В.П. Аналіз особливостей та перспектив розвитку України в концепції «Індустрія 4.0». Технологічний аудит та ресурсозбереження. 2017. URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/viewFile/142354/143645> (дата звернення: 21.04.2024).

3. Дєєва Н.Е., Делейчук В.В. Механізми залучення інвестицій емітентами в умовах розвитку цифрової економіки. Київ: Молодий вчений, 2018. С. 670.

4. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти: доповідь / за керівництва О. Пищуліна. Київ: Центр Разумкова, Видавництво «Заповіт», 2020. 274 с.

5. Худолій Ю.С., Панарін О.В., Регеда Т.С. Інноваційний розвиток підприємства як складова його сталого розвитку //Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 15 черв. 2023 р.–Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 173–174.

6. Dovgal, Yu. Strategic priorities of regional innovation potential development. *Socio-economic research bulletin*, 2013, 3 (1): 17-21.

7. Дослідження «Індекс цифрової трансформації України» показало регіональні результати 17.04.2023, URL: <https://eufordigital.eu/uk/ukraines-index-of-digital-transformation-study-reveals-regional-results/>.

*Петрушенко Аліна Євгеніївна,
Луценко Денис Юрійович, студенти,
Науковий керівник: Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ОБ'ЄКТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління підприємством залежить від інформації про фінансово-господарську діяльність. Всю важливу інформацію надає фінансова звітність. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1], фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Ретельний аналіз та відкритість щодо фінансових операцій дозволяють керівництву приймати обґрунтовані рішення, уникати ризиків та забезпечувати стабільність та розвитку подальшої діяльності підприємства. Фінансова звітність складається з балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал. Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за відповідний період, розкривають облікову політику та її зміни, що робить можливим її перспективний аналіз підприємства [2].

Фінансова звітність підприємства повинна відповідати таким принципам: автономність, безперервність, періодичність, історична собівартість, нарахування та відповідність доходів і витрат, повне висвітлення,

послідовність, обачність, превалювання змісту над формою [1].

Для забезпечення ефективної управлінської діяльності до фінансової звітності висуваються певні вимоги, що дозволяє задовольнити інтереси різних користувачів, а саме:

- вона містити дані, щодо ухвалення управлінських рішень з інвестиційної політики;
- забезпечувати оцінку наявних у підприємства ресурсів з урахуванням змін, що відбуваються у їх складі, та ефективності їх використання;
- характеризувати динаміки рентабельності, платоспроможності, фінансової стійкості, ліквідності;
- бути інформаційною базою для проведення перспективної оцінки стану підприємства на ринку.

Тільки неухильне дотримання зазначених принципів і вимог дає користувачам звітної інформації можливість отримати правдиву й об'єктивну характеристику діяльності підприємства.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 01.05.2024 р.)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення 01.05.2024 р.)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Забезпечення належного рівня економічної безпеки бізнесу є однією із фундаментальних засад підтримання його життєздатності в умовах динамічного економічного середовища та численних викликів і загроз. Однією із найважливіших складових економічної безпеки бізнесу є інформаційна, що обумовлено бажанням бізнесу отримати найвищий економічний ефект завдяки новітнім технологіям, запровадженню інноваційних процесів [1]. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє зменшувати витрати діяльності, сприяє зростанню конкурентоспроможності продукції, створенню довготривалих зв'язків у конкурентному середовищі [2] і таким чином позитивно впливає на рівень фінансової, ринкової й інших складових економічної безпеки бізнесу.

У сучасному підприємницькому середовищі інформаційні та технологічні ресурси стають найціннішими і найдорожчими з усіх ресурсів. Науково-технічна та технологічна інформація про нові методи управління та організації бізнесу, інноваційні рішення й підходи до удосконалення бізнес-процесів із використанням переваг Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0 стають ключовими факторами успіху в умовах тотальної цифровізації. Науково-технічна і технологічна інформація про ноу-хау дозволяє підприємствам ефективно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, а також планувати та реалізовувати свою господарську діяльність із високою точністю та результативністю.

Формування економічної безпеки у цифрову еру передбачає дворівневу систему захисту інформації. Перший рівень спрямований на захист комерційної таємниці силами

служби безпеки бізнесу [3], а другий – це формування психологічних обставин «уважності та відповідальності» співробітників за допомоги керівників бізнесових структур.

Кожна бізнесова структура докладас зусиль у захисті конфіденційної інформації, комерційних даних, інтелектуальної власності та у цілому інформації як найбільш важливого ресурсу. При цьому варто відмітити, що рівень надійності усієї системи захисту інформації обумовлюється рівнем кадрової складової економічної безпеки бізнесу, адже співробітники є найуразливішою ланкою у цьому контексті.

Таким чином, захист інформації є одним із найважливіших аспектів формування економічної безпеки бізнесу в умовах Індустрії 4.0, ефективність якого залежить від значної кількості внутрішніх та зовнішніх чинників. Здатність протистояти деструктивним факторам зовнішнього інформаційного середовища визначає рівень економічної безпеки бізнесу в умовах сьогодення.

Література

1. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58.

2. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 46. С. 39-46.

3. Худолій Ю.С., Свистун Л.А. Сучасні тенденції FinTech та їх вплив на безпеку банківських установ. *Економіка і регіон*. 2021. № 3. С.115-123.

4. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. *Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles*. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.

*Максименко Андрій Петрович, аспірант,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МЕДІА ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Рішення, які приймають економічні суб'єкти всіх рівнів, прямо залежать від наявної у них інформації. А тому її адекватність, актуальність, повнота та об'єктивність мають прямий вплив і можуть бути скомпрометовані, зумисно, з метою отримання певної вигоди, чи випадково, внаслідок технічної та/або людської помилки.

Важливу роль відіграє не лише якість інформації, а й спосіб її споживання та поширення, які, в умовах діджиталізації медіа, призводять до виникнення геополітичних, соціально-психологічних та економічних загроз. Ця несприятлива тенденція є загальносвітовою: Global Risks Report 2024 у перспективі на два наступних роки відзначає категорію «Дезінформації», як найбільш серйозну [1].

Можна виділити кілька ключових чинників діджиталізації медіа та, відповідно, дезінформації в цих медіа, які формують загрози економічній безпеці: зменшення часу обігу та опрацювання інформації, поверхнєве сприйняття новин, розмиття інформаційного поля та трансформація їх джерел.

На зміну класичним друковану, радіо- та телевізійному формату медіа прийшов цифровий. З ним час опрацювання інформації зменшується з днів чи кількох годин і великої кількості людей – до миттєвих новин, думок та кількох інфлюенсерів (табл. 1).

Таблиця 1

Відсоток споживання медіа та джерел інформації в Україні та світі за 2023-2024 рр.

Регіон	Месен- джери	You Tube	Е-ви- дання	Соц. мережі	ТБ	Ра- діо	Друко- вані
Укра- їна	44%	36%	34%	22%	43%	7%	3%
Світ	48%	34%	29%	57%	32%	16%	9%

Складено автором на джерелах [2-3]

Зміна структури медіа з класичного формату інформаційних холдингів чи видавництва на диверсифіковану мережу цифрових видань призвела до зростання свободи слова, але разом із тим, то поширення радикальних ідей, конспірологій, видання опіній за новини. Зростання конкуренції в галузі призвело як до розвитку контенту якісним шляхом, так і до залучення уваги за допомогою «клікбейтів» і поверхневого читання лише заголовків. А можливість швидкого поширення інформації, шляхом пересилання моментальних повідомлень в месенджерах чи соц.мережах призводить до кумулятивного поширення резонансних подій. Також знаходження новин різної якості в одному інформаційному просторі призводить до загального падіння якості споживання інформації, а кількість унеможливорює глибоке ознайомлення.

Занепокоєння перед «дезінформацією» визначають і самі респонденти Global Risks Report та Інституту Reuters Оксфордського університету. Масовою стратегією уникнення дезінформації в цифрових медіа стає не поглиблення знань чи критичне мислення, а уникання самих новин на користь розважального контенту та загальне зниження довіри до медіа.

Так, згідно дослідження, 36% іноді чи часто активно уникають новин і лише 40% переважно довіряють новинам.

Близько 50% опитаних людей бояться упустити важливу інформацію чи протилежну думку, навіть попри спроби алгоритмів формувати інформаційну вибірку [3]. Все це призводить до викривлення цифрового медіапростору, що має як прямий, так і опосередкований вплив на економічну безпеку (табл. 2).

Таблиця 2

Загрози економічній безпеці викликані діджиталізацією медіа та дезінформації

Загроза	Характеристика
Неринкова волатильність на фондовому ринку	Використання ненадійних анонімних інтернет-медіа для спекулятивного завищення цін на компанії. Майже 50% економічних втрат від дезінформації припадає на надмірну волатильність фондового ринку, що реагує на новини.
Нестабільність банківського сектору	Каскадний ефект резонансних новин або спланована кампанія по дезінформації може остаточно знищити ліквідність банку. Що підриває довіру до банків та загальну стабільність сектору.
Збільшення трансакційних витрат	Враховуючи низьку якість інформації інвестори потребують в додаткових витратах, аби уникнути дезінформації. Це сповільнює інвестиційний обіг коштів та потенціал економіки.
Цінові спекуляції та непрямі витрати на ціноутворення	Дезінформація прямо впливає на попит на окремі товари, а боротьба з нею починає включатися в ціну товару, що збільшує його ціну і зменшує купівельний потенціал населення.

Продовження таблиці 2

Зростання бюджетних витрат	Запровадження будь-якої державної політики потребує додаткових витрат на її інформаційний супровід та боротьбу з дезінформацією, зменшуючи частину корисних асигнувань.
Стимулювання тіньового сектору економіки	Торгівля анонімними інтернет-медіа та популярними акаунтами, з метою публікації фейкових новин, неринкових методів конкуренції стимулює подальший розвиток тіньового сектору економіки побудованому на цифрових медіа.

Складено автором на джерелах [4]

Дезінформація, що поширюється в цифрових медіа, здебільшого асоціюються з кампаніями дестабілізації, однак загрози, які вони становлять економічній безпеці не менше небезпечні. Вони сповільнюють загальноекономічний обіг і розвиток, формують паралельну тіньову економіку та відтягують на себе значні ресурси.

Література

1. Global Risks Report 2024. Cologny/Geneva : World Economic Forum, 2024. 124 p. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/> (date of access: 01.04.2024).
2. Результати всеукраїнського опитування для консультативної місії Європейського Союзу в Україні. КМІС. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1307&page=1> (дата звернення: 28.04.2024).
3. Newman N. Overview and key findings of the 2023 digital news report. Reuters Institute for the Study of Journalism. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023/dnr-executive-summary> (date of access: 28.04.2024).

4. The University of Baltimore. The economic cost of bad actors on the internet Fake News | 2019. Baltimore : CHEQ, 2019. 17 p. URL: <https://s3.amazonaws.com/media.mediapost.com/uploads/EconomicCostOfFakeNews.pdf> (date of access: 28.04.2024).

5. Онищенко С. В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.

6. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. *Journal of the Balkan Tribological Association*. 2023. 29(5). pp. 818–835

УДК 316.774

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

Корсакас Богдан Олексійович

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

У сучасному світі, де цифрові технології пронизують всі сфери життя, кібербезпека стає питанням національної безпеки. Україна, яка з 2014 року перебуває під постійною загрозою кібератак з боку рф, особливо зацікавлена у співпраці з Європейським Союзом для посилення кіберстійкості та захисту своїх інтересів у кіберпросторі. Зростання кіберзагроз, таких як АРТ-атаки, дезінформаційні кампанії та викрадення даних, робить співпрацю України та ЄС у цій сфері більш актуальною, ніж будь-коли [1]. Сьогодні Україна стоїть на передовій боротьби з агресією рф й у

кіберпросторі, і наша держава прагне ділитися досвідом з Європейським Союзом. Ефективні заходи запобігання кібератакам, посилення кіберстійкості та взаємодія з партнерами є ключовими інструментами. Зустріч із представниками ЄС є важливим кроком поглиблення співпраці та зміцнення обороноздатності обох сторін. Співпраця має на меті підвищення кіберстійкості, тобто спільними зусиллями сторони прагнуть зміцнити стійкість своїх кіберсистем до кібератак та інших кіберзагроз [2]. Кібератаки можуть завдати шкоди критичній інфраструктурі, такій як енергетика, транспорт та телекомунікації. Тим самим співпраця може бути спрямована на захист цих систем від кібернебезпек. Забезпечення безпеки громадян. Кібератаки можуть призвести до крадіжки особистих даних, фінансових втрат та інших негативних наслідків для громадян. Спільними зусиллями сторони прагнуть захистити своїх громадян від кіберзагроз. Кібербезпека є ключовим фактором для розвитку цифрової економіки. Співпраця сприяє створенню безпечного та сприятливого середовища для розвитку цифрових технологій [3].

Україна з ЄС може обмінюватись інформацією про кіберзагрози, методи їх виявлення та нейтралізації, а також про кращі практики кібербезпеки. Фахівці з кібербезпеки можуть брати участь у спільних навчаннях та тренінгах, де вони діляться досвідом та підвищують свою кваліфікацію. ЄС може надавати технічну допомогу у вигляді обладнання, програмного забезпечення та експертної підтримки для модернізації систем кібербезпеки. Сторони працюють над гармонізацією свого законодавства у сфері кібербезпеки, що полегшить співпрацю та обмін інформацією [4, 5]. Спільні дослідження та розробки в сфері кібербезпеки сприяють розробці нових методів та технологій для протистояння кіберзагрозам.

Це історичні кроки для нашої держави, та, безумовно, важливі кроки на шляху вступу України до Європейського Союзу. Співпраця з Європейським агентством з кібербезпеки (ENISA) відкриває нові можливості для зміцнення взаємодії у сфері кібербезпеки та обміну найкращими практиками з країнами ЄС [6]. Це особливо важливо зараз, коли Україна знаходиться на передовій світової кібервійни, яку веде рф. Об'єднання зусиль укріпить європейську систему кібербезпеки, а Україна братиме участь у формуванні стратегічних підходів та виробленні нових політик у сфері кібербезпеки та кібероборони на міжнародному рівні. Національний координаційний центр кібербезпеки (НКЦК) при РНБО України та Адміністрація Державної служби спецв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ) уклали Угоду про співпрацю з Агентством Європейського Союзу із мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), спрямовану на розбудову спроможностей, обмін найкращими практиками та підвищення рівня обізнаності щодо ситуації в кібербезпеці [7]. Ця угода включає як короткострокові структуровані заходи співпраці, так і відкриває шлях до довгострокового узгодження політики кібербезпеки та підходів до її реалізації.

За посередництвом Європейського фонду миру, Європейський Союз підтримує зміцнення кібербезпекового потенціалу Збройних сил України. ЄС профінансував створення кіберлабораторії та кіберкласу, виділивши на цей проєкт 3 мільйони євро [8]. Кіберлабораторія – це онлайн середовище для навчання, проведення тренінгів і досліджень. Технологія кіберлабораторії дає змогу користувачеві створювати реалістичне, переконливе та достовірне віртуальне середовище для відпрацювання належної й своєчасної відповідей на кібератаки, що передбачає реагування слухачів на симуляції кібератак і захисту в режимі реального часу. У змодельованому середовищі військовослужбовці Збройних сил України мають змогу навчитися краще долати

високий рівень стресу, виявляти й досліджувати вразливості в різних мережових системах. Кіберклас надає 15 робочих місць і обладнання, потрібне для проведення навчання та виконання вправ із кіберзахисту. У межах проєкту було закуплено, встановлено та налаштовано програмне й апаратне забезпечення системи безпеки для Збройних сил України, а також проведено фахове навчання. Упродовж останніх двох років проєкт очолює Академія електронного управління (eGA). Запуск кіберлабораторії та навчання з кібербезпеки було реалізовано в співпраці з компанією CybExer Technologies.

Таким чином, співпраця України з Європейським Союзом у сфері кібербезпеки набуває виняткової уваги в сучасних умовах, адже вона дає змогу не лише захистити цифрові системи та інфраструктуру обох сторін, але й сприяє євроінтеграції України та зміцнює загальну кібербезпеку в Європі.

Література

1. Маслій О. А., Максименко А. П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2023. Том 21 № 3(52). С. 179–199. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275802](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275802)
2. Україна та ЄС про підписання угоди у сфері кібербезпеки URL: <https://armyinform.com.ua/2023/11/13/ukrayina-ta-yes-pidpysaly-ugodu-v-sferi-kiberbezpeky/>
3. Україна та Європейський Союз про зміцнення співпраці в боротьбі з кіберагресією URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-yevropeiskii-soyuz-zmicnyuyut-spivpracyu-v-borotbi-z-kiberagresiyeyu>
4. Glushko A.D., Yanko A.S. Optimal reservation of data in the system of residual classes in the direction of ensuring information security of the national economy. *Economics and Region*. 2019. № 4 (75). P. 20–28.

5. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O., Skryl, V. (2023). The Mechanism of Information Security of the National Economy in Cyberspace. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 791–803. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_67

6. Державна служба з питань зв'язку та інформатизації України URL: <https://cip.gov.ua/ua>

7. Національний координаційний центр з кібербезпеки України URL: <https://ssu.gov.ua/sytuatsiinyi-tsentr-zabezpechennia-kiberbezpeky>

8. Представництво Європейського Союзу в Україні URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232

УДК 657.1.012

***Жукова Анжеліка Андріївна,
Слинько Ярослав Володимирівна, студентки,
Науковий керівник: Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)***

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, застосування цифрових рішень у галузі обліку стає все більш важливим і вигідним. Діджиталізація обліку включає в себе використання комп'ютерних програм, хмарних технологій та інших інноваційних інструментів для автоматизації та оптимізації процесів обліку.

До основних тенденцій діджиталізації можна віднести хмарні технології, автоматизацію процесів та галузь кібербезпеки [1]. Розглянемо кожну з них більш детально.

Хмарні технології дозволяють зберігати та обробляти великі обсяги даних в розподіленому середовищі. Це, в свою чергу, забезпечує легкий доступ до інформації, спільну роботу над даними та можливість використання послуг обробки даних в режимі реального часу.

Використання хмарних технологій дозволяє підприємствам знизити витрати на обладнання та програмне забезпечення, а також забезпечує надійне збереження даних. Застосування автоматизованих систем обліку значно зменшує обсяги ручної праці та помилки, пов'язані з введенням даних.

Розробка спеціалізованих програмних продуктів, які можуть автоматизувати багато рутинних операцій, дозволяє працівникам зосередитися на стратегічних завданнях та аналізі даних [2]. З впровадженням діджиталізації обліку виникають нові виклики в галузі кібербезпеки. Збільшення кількості цифрових даних і їх зберігання в електронному вигляді створює потребу у захисті цих даних від несанкціонованого доступу, крадіжок та кібератак. Підприємства повинні приділяти належну увагу захисту своїх інформаційних систем та використовувати заходи безпеки, щоб запобігти втраті даних [3].

Діджиталізація обліку має багато перспектив для застосування. Вона дозволяє підприємствам знизити час і зусилля, необхідні для виконання шаблонних операцій.

Застосування цифрових рішень у сфері обліку дає можливість працювати з даними та виконувати облікові операції з будь-якого місця, використовуючи мобільні пристрої. Це особливо корисно для організацій з розподіленими командами або для співробітників, що працюють віддалено.

Цифрові системи обліку також дозволяють кільком користувачам одночасно працювати з даними та спільно редагувати документи, що сприяє зручності та швидкості комунікації між різними відділами та співробітниками.

Автоматизація процесів та використання аналітики даних допомагають виявляти ефективність та оптимізувати бізнес-процеси. Автоматична обробка даних та використання алгоритмів перевірки допоможуть забезпечити точність та надійність фінансової звітності. За допомогою цифрових інструментів відбувається розширення можливостей аналізу, а саме збір, збереження та аналіз великих обсягів даних. Це дозволить отримати більш детальну інформацію про діяльність, виявляти тенденції та знаходити нові можливості для розвитку.

Діджиталізація обліку дозволяє підприємствам бути підключеними до екосистеми бізнесу. Інтеграція іншими системами, такими як управління виробництвом, логістика та електронна комерція, сприяє покращенню координації та ефективності в управлінні [4].

Загалом, за допомогою цифрових систем обліку підприємства можуть зосередитися на стратегічних завданнях та інноваціях, замість витрачання часу на банальні операції. Вони можуть ефективніше використовувати свої ресурси, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність на ринку. Проте, варто враховувати, що впровадження навіть базових цифрових систем обліку вимагає інвестиції в технології, навчання персоналу та обов'язкове забезпечення вищезгаданої кібербезпеки [5].

Також можуть виникати технічні та організаційні виклики під час перехідного періоду. Важливо правильно планувати та управляти процесом діджиталізації, враховуючи потреби та особливості конкретного підприємства.

Одним із цифрових інструментів бухгалтерського є блокчейн – технологія, що пропонує новий спосіб зберігання та розподілу інформації, дозволяє вирішити проблему збереження даних в розрізнених місцях без можливості повної їхньої консолідації та перевірки [6, 7].

У підсумку, діджиталізація обліку є невід'ємною частиною сучасного бізнесу. Вона надає підприємствам можливість збільшити ефективність, покращити якість даних та отримати більше можливостей для прийняття стратегічних рішень. Вона також сприяє мобільності, автоматичній звітності, віддаленому доступу та спільній роботі, розширеним можливостям аналізу та скасуванню географічних обмежень.

Діджиталізація обліку створює фундамент для ефективного управління, інноваційного розвитку та сталого успіху.

Література

1. Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні : [навчальний посібник] / Краєвський В. М., Титенко Л. В., Паянок Т. М., Параниця Н. В., Богдан С. В. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 288 с.
2. Назарова І.Я., Муравський В.В., Шевчук О.А. Організація автоматизованого робочого місця бухгалтера : навчальний посібник. Тернопіль: Крок, 2019. 294 с.
3. Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: Центр учб. літ., 2019. 224 с.
4. Канцедаль Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Accounting and Finance*. 2019. № 1 (83). С. 29–34. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/631>. (дата звернення 01.05.2024 р.).
5. Співак С., Панчишин Д., Скочиляс М., Яремчук К. Діджиталізація процесів бухгалтерського обліку. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 113-119. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ssmpbo.pdf>. (дата звернення 01.05.2024 р.).
6. Тенюх З, Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41.

URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/1588-96-1525-1-10-20220909.pdf>. (дата звернення 01.05.2024 р.).

7. Іванченкова Л., Ткачук Г, Скляр Л., Маркова Т, Євтушевська О. Роль розвитку діджиталізації обліку, аналізу, контролю та оподаткування за умов цифрової економіки.. *Economic Synergy*. 2022. № 1; 2. С. 122–131. [URL:https://doi.org/10.53920/ES-2022-1;2-9](https://doi.org/10.53920/ES-2022-1;2-9). (дата звернення 01.05.2024 р.).

УДК 336.71:502.131

*Кулинич Аріна Олексіївна, студентка,
Науковий керівник: Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ

Розвиток банківської діяльності та системна диверсифікація конкурентних стратегій на світовому ринку банківських послуг створюють нові умови для «зелених» банків. Для того, щоб отримати сильну конкурентну перевагу, «зеленим» банкам необхідно пропонувати різноманітні фінансові продукти для екологічних програм і проєктів для широкого кола клієнтів – від підприємств і корпорацій до домовласників і приватних осіб. Ця тенденція до посилення основних процесів є довгостроковою, стійкою та неминучою і наразі проявляється у розвитку фінансових інструментів «зеленого» банкінгу (рис. 1).

Ці механізми відіграють важливу роль у фінансуванні та підтримці екологічно орієнтованих проєктів та ініціатив. Позики, підвищення кредитних обмежень та часткові кредитні

гарантії дають змогу клієнтам отримати фінансування для екологічних проєктів, таких як: впровадження енергоефективних технологій або розвиток відновлюваної енергетики.

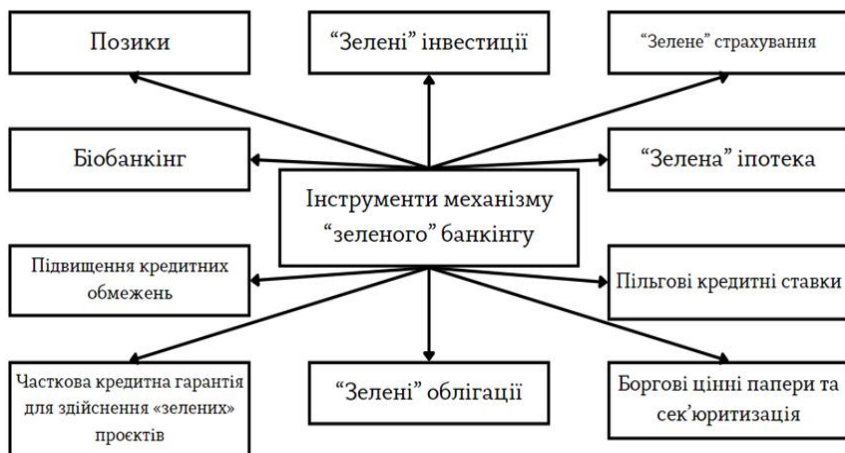

Рис. 1. Комплекс основних інструментів механізму реалізації «зеленого» банкінгу [1]

«Зелені» інвестиції спрямовані на підтримку підприємств і проєктів, які демонструють високі екологічні стандарти або сприяють захисту навколишнього середовища. Захист від ризиків, пов'язаних з навколишнім середовищем та зміною клімату, таких як стихійні лиха та забруднення, забезпечує «зелене» страхування. Також до «зеленого» страхування можна віднести автострахування, яке характеризується стягуванням з клієнтів нижчих ставок страхових премій, якщо вони користуються електричними чи гібридними автомобілями, або якщо вони вибирають перероблені деталі під час ремонту своїх авто. «Зелена» іпотека та пільгові кредитні ставки заохочують споживачів обирати екологічні будівельні та житлові проєкти. «Зелені» облігації та боргові цінні папери залучають інвесторів до

вкладення коштів у проєкти, які спрямовані на скорочення викидів парникових газів та підвищення енергоефективності. Вони функціонують так само, як і інші корпоративні та державні облігації. До групи «зелених» облігацій відносяться такі види облігацій, як «кліматичні», «блакитні», «лісові», «облігації на збереження природи» та інші.

На українському ринку почали з'являтися екологічні інвестиції, і це стало можливим завдяки прийняттю низки законів та укладенню Україною міжнародних угод, асоціацій та зобов'язань. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» розширив розуміння поняття «зелених» облігацій та визначив напрямки фінансування та осіб, які можуть втілювати або фінансувати екологічні проєкти [2]. Сек'юритизація активів, тобто об'єднання різних видів активів та випуск під них цінних паперів та подальший продаж їх інвесторам, дозволяє банкам та фінансовим установам мобілізувати капітал для підтримки екологічно чистих проєктів. «Зелене» банківське кредитування означає будь-який вид кредитного продукту, наданий спеціально для фінансування або рефінансування екологічних проєктів, як нових, так і вже існуючих. Це може включати як повне, так і часткове фінансування, і може надаватися за ринковою або нижче ринкової процентною ставкою.

Коли «зелені» банки залучають споживачів до фінансування, вони не лише сприяють розвитку проєкту, а й створюють умови для його масштабування. Вони стандартизують проєкти і створюють ринок для приватних кредиторів. Добре продумані «зелені» банки можуть координувати зусилля зі стимулювання інвестицій у чисту енергію між різними відомчими структурами. Крім того, вони створюють позитивні побічні ефекти, такі як стимулювання

створення робочих місць і підтримка стратегій економічного розвитку. Інші переваги включають:

- зменшення залежності від стимулів і субсидій. Через «зелений» банк, держави можуть переходити до більш стійкої, довгострокової моделі фінансування;

- збільшення інвестицій у відновлювану енергію;

- зниження рахунків за електроенергію в житловому секторі. «Зелені» банки можуть сприяти фінансуванню приватного сектору для підвищення енергоефективності та зменшення витрат на електроенергію;

- збільшення грошового потоку в комерційному і промисловому секторах. «Зелені» банки можуть допомогти подолати бар'єри періоду окупності, зробивши транзакції чистим грошовим потоком з самого початку.

Отже, «зелений» банкінг – важливий сектор, який не лише сприяє сталому розвитку банківського сектору, але й впливає на захист довкілля та зменшення негативного впливу на природу. «Зелений» банкінг включає в себе «зелені» кредити, облігації, інвестиції та інші фінансові інструменти, спрямовані на підтримку екологічно чистих проєктів. Використовуючи ці фінансові інструменти, банки можуть сприяти розвитку відновлюваної енергетики, енергоефективності та інших «зелених» ініціатив.

Література

1. Лукашенко А. О. «Зелений банкінг» як сучасний напрямок ведення банківського бізнесу. Актуальні проблеми економіки та підприємництва: теорія і практика : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 2012. С. 96–98.

2. Сковородка В., Рябич Ю. «Зелені» облігації як фінансовий інструмент сталого розвитку та перспективи їх застосування в Україні. 2021. 154 с.

3. Худолій Ю.С., Гончаров О.Г. Вплив зеленого FinTech на фінансовий ринок: міжнародний досвід // Розвиток

фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнар. наук.–практ. конф., 23 листоп. 2023 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 33–34.

УДК 631.15

***Коршак Єлизавета Віталіївна,**
Догадайло Вероніка Євгенівна, студентки,
Науковий керівник: **Коба Олена Вікторівна,**
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЛЬ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Професія бухгалтера існує не одне тисячоліття, що підкреслює її надзвичайну важливість для сфери управління фінансами. Вона є багатогранною й креативною та об'єднує чимало різних напрямків діяльності: безпосередньо облік, бізнес-аналітику, консалтинг, економіку, аудит, оподаткування, ІТ-технології, комунікації, менеджмент, стратегічне управління, право [1]. Бухгалтер як фахівець не тільки формує облікові дані та фінансові звіти, він здійснює ретельний аналіз інформації, яку вони містять, що дозволяє приймати виважені й ефективні управлінські рішення. Бухгалтери забезпечують об'єктивність, точність, достовірність даних про господарську діяльність підприємства, вони виконують широкий спектр завдань, починаючи з документального оформлення операцій, і, завершуючи аналізом фінансових звітів.

Сучасна реальність не зменшує важливості цієї професії, а, навпаки, підвищує її роль у бізнес-середовищі. Адже зараз в епоху цифровізації, бухгалтер, завдяки використанню

інформаційних технологій, вже не виконує тільки функцію рахівництва, він забезпечує фінансове планування та стратегічний розвиток підприємства. В той же час цифровізації економіки накладає відбиток на цю професію, оскільки ручні та повторювані завдання виконуються за допомогою автоматизації, робототехніки. Через це стають не потрібні фахівці, які мають гарний почерк та вміють охайно оформляти первинні бухгалтерські документи, проте зростає потреба у фахівцях, які обізнані в цифрових технологіях, трансферному ціноутворенні, оптимізації оподаткування, стратегічному плануванні й аналізі, володіють комунікативними навичками, вміють працювати з інформацією, проводити аналітичні дослідження, логічно мислити, визначати суть проблем та вміти їх вирішувати, проводити критичний аналіз, організовувати роботу в колективі, мати професійне судження.

У майбутньому, завдяки стрімкому розвитку технологій, робота бухгалтера зазнаватиме значних змін і водночас відкриватиме нові можливості для кар'єрного зростання. З подальшим удосконаленням програмного забезпечення бухгалтер все більше буде виконувати функції аналітика, адже чимало рутинних завдань будуть автоматизовані, що вивільнить час для виконання складніших та стратегічних завдань. Незважаючи на розповсюдження автоматизації, потреба у бухгалтерях не зменшиться, адже кожній компанії необхідно здійснювати облік, а отже потрібен відповідний фахівець: працівник власної бухгалтерської служби чи аутсорсингової компанії.

Тож в майбутньому бухгалтери будуть виконувати більш складні аналітичні завдання, використовуючи новітні технології та забезпечуючи стратегічний розвиток компаній.

Література

1. Василішин С.І. Трансформація місії та назви професії бухгалтера під впливом запитів зміцнення економічної

безпеки підприємств в умовах диджиталізації економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 7 (87). URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/60.pdf. (дата звернення 01.05.2024 р.)

УДК 336.711.65: 339.7

*Гайдамашко Марія Сергіївна, студентка,
науковий керівник Єгоричева С. Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ОПЕРАЦІЙ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

На сьогоднішній день, з розповсюдженням віртуальних активів, зростає потреба в системі контролю фінансових операцій, зокрема, з криптовалютами. Їхня анонімність та швидкість транзакцій, які можуть бути використаними для відмивання коштів та фінансування тероризму, викликає занепокоєність міжнародної спільноти.

Враховуючи потребу у регулюванні віртуальних активів та відповідних операцій, у нашій країні було прийнято Закон України «Про віртуальні активи», який встановлює правила для суспільних відносин, пов'язаних з обігом віртуальних активів у країні, а також визначає права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів і принципи державної політики в цій сфері. Відповідно до цього Закону «віртуальні активи - нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів» [1].

Згідно з Рекомендаціями *FATF*, зокрема Рекомендацією 15 «Нові технології», для управління та пом'якшення ризиків,

пов'язаних з віртуальними активами, країни повинні забезпечити, щоб постачальники послуг віртуальних активів (ППВА) регулювалися для цілей протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, були ліцензовані або зареєстровані та підлягали ефективним системам моніторингу та забезпечення дотримання відповідних заходів, передбачених Рекомендаціями FATF.

У червні 2019 р. FATF було затверджено Пояснювальну записку до Рекомендації 15 для роз'яснення того, як саме вимоги повинні застосовуватись щодо віртуальних активів і постачальників послуг з віртуальних активів. До цього відносяться: застосування ризик-орієнтованого підходу до діяльності й операцій, пов'язаних із віртуальними активами; нагляд або контроль за ППВА з метою ПВК/ФТ; ліцензування чи реєстрація; запобіжні заходи, зокрема, належна перевірка клієнтів (для операцій на суму 1 тис. доларів або євро), зберігання записів і документів та направлення повідомлень про підозрілі операції; санкцій та інших правозастосовних заходів. Це забезпечить прозорість операцій з віртуальними активами та недопущення потрапляння в криптосферу коштів, пов'язаних із злочинністю та тероризмом [2].

Вищезазначені вимоги, а також положення Директиви (ЄС) 2015/849 щодо запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів або фінансування тероризму були включені до нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», прийнятому у грудні 2019 року [3]. Законом визначено, що віртуальний актив – це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей. Постачальниками таких послуг є будь-яка фізична чи юридична особа, яка провадить один або декілька таких видів

діяльності: обмін віртуальних активів; переказ віртуальних активів; зберігання та/або адміністрування віртуальних активів або інструментів, що дають змогу контролювати віртуальні активи; участь і надання фінансових послуг, пов'язаних із пропозицією емітента та/або продажем віртуальних активів. Державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії щодо постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, здійснюється Міністерством цифрової трансформації України, яке визначено суб'єктом державного фінансового моніторингу.

Постачальники віртуальних активів проводять належну перевірку учасників у разі проведення фінансової операції на суму, що дорівнює або перевищує 30 тис. гривень (станом на 20 квітня 2024 року це дорівнює 0,012 BTC). Перевірка включає у себе:

- інформацію про платника та його верифікацію;
- фізичну особу - прізвище, ім'я та по батькові, номер рахунка/електронного гаманця, на якому зберігаються електронні гроші, з якого списуються кошти/унікальний номер електронного платіжного засобу;
- траст або інше подібне правове утворення - повне найменування та місцезнаходження, номер рахунка/електронного гаманця, з якого списуються кошти;
- інформацією про отримувача за платіжною операцією.

У вересні 2020 р. FATF презентувала звіт «Індикатори загроз щодо відмивання грошей і фінансуванню тероризму, пов'язані з віртуальними активами». Спираючись на результати понад ста тематичних досліджень, зібраних членами FATF, цей документ висвітлює найважливіші ознаки (індикатори), що можуть свідчити про протиправну поведінку учасників транзакцій. Основними показниками, ретельно описаними у цьому аналітичному документі, є: 1) технологічні функції, що підвищують анонімність; 2) ризики географічного розташування; 3) нетипові транзакційні моделі; 4) обсяги та

частота транзакцій (якщо сума та частота операцій не мають логічного економічного пояснення); 5) профілі відправника або одержувача; 6) джерела походження коштів або інших активів [4].

Міжнародні стандарти та рекомендації, що розроблені FATF, надають додаткові вказівки щодо контролю фінансових операцій з віртуальними активами. Вони підкреслюють необхідність застосування ризик-орієнтованого підходу до діяльності, пов'язаної з віртуальними активами, а також впровадження запобіжних заходів, таких як належна перевірка клієнтів та зберігання записів.. Враховуючи швидкий темп розвитку технологій, постійне оновлення законодавства та впровадження нових методів контролю стає важливим завданням для забезпечення безпеки та стабільності фінансової системи.

Література

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX (не набрав чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.

2. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Paris, 2012. Updated November 2023. URL: www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

4. FATF. Money Laundering and Terrorist Financing Red Flag Indicators Associated with Virtual Assets. Paris, 2020. URL: www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Virtual-Assets-Red-Flag-Indicators.html.

УДК 330.1

Shpachuk V.V.

*Doctor of Science in Public Administration, Professor
Visiting Professor,
Newcastle University Business School
Newcastle upon Tyne (United Kingdom)*

**MAIN RISKS TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY
DUE TO RUSSIAN INVASION**

War is a significant challenge for any state and its economic security. Russia's military aggression against Ukraine, which became full-scale in February 2022, was no exception. As for the main risks of economic security that arose during the war and complicate the formation and provision of the economic security of the state, the following should be highlighted here:

First, reformatting the majority of the economy and industry to support the military needs of the state, rather than development; critical reduction of industrial production and reduction of state capital investments.

Secondly, the growth of defense costs, for the needs of the army, with a constant decrease in tax revenues, which makes it impossible to cover them with own funds. Ukraine's needs for additional funds amount to \$4.5-5 billion per month [1], while:

- Ukraine receives most of the international financial aid in the form of loans;

- the lack of funds is covered by the issue of state loan bonds and the additional issue of hryvnias by the National Bank of Ukraine to finance the budget and expenses.

All this is happening against the background of the fact that Russia plans to spend a record \$112.49 billion on the army in 2024, which is about 6 percent of its GDP [2]. In order for Ukraine to be able to supplant Russia and actively fight against it, Ukraine needs to have a comparable military budget of approximately \$100 billion, and in order to at least restrain it - at least \$60 billion.

Third, the significant level of public debt to GDP, which may reach 100% in 2024, which actually means bankruptcy. It should also be taken into account that a significant part of the debt was formed by Ukraine in foreign currency (approximately 60%).

Fourth, the destruction of logistics corridors for both exports and the necessary critical imports.

Fifth, business closures and downsizing, both through asset destruction and constant shelling and insecurity, logistical problems, deaths and population migration.

Sixth, the social risk due to the significant deterioration of the socio-economic situation of vulnerable sections of the population, a decrease in the ability of the social protection system of Ukraine to perform its functions, a decrease in the well-being and quality of life of the population, an increase in the load on the social infrastructure and the labor market of the densely populated and traditionally overworked western regions of Ukraine, deterioration of access to social services and living conditions of significant groups of the population due to the destruction of housing and civil infrastructure, etc.

Seventh, the "fatigue" of Ukraine's partners from the ongoing war and, as a result, the reduction of the level of aid below the critically needed level and constant delays in aid despite constant assurances of support for Ukraine until its victory.

In such an extremely difficult situation, Ukraine alone will not be able to face all the challenges and risks of a military and economic nature that were provoked by this aggression, taking into account the existing and potential capabilities of Ukraine and the aggressor country. Given the understanding of this situation by the

partner countries of Ukraine since the beginning of this year, 8 bilateral security agreements were signed:

- On January 12, President Zelenskyi and Prime Minister of Great Britain Rishi Sunak signed a security agreement for 10 years with the possibility of extension, "European Truth" reports. This treaty is the first in the field of security agreements to implement the agreements that were agreed upon during the NATO summit in Vilnius in 2023.

- Germany became the second country - in February of this year.

- On February 16, Ukraine signed a bilateral agreement on security cooperation with France. signed a security agreement with Ukraine

- On February 23, Denmark signed a security agreement with Ukraine. The agreement provides support for Ukrainians in the amount of 1.8 billion euros this year.

- On February 24, Ukraine signed security agreements with Italy and Canada.

- On April 3, Finland signed a security agreement with Ukraine.

And although they all relate to security, economic security is not given enough attention in it, although it is the economic component of security that will play a key role for Ukraine today and in the future. In addition, even the existence of these concluded agreements is not a guarantee of their implementation by the partner countries, as was the case with the Budapest Memorandum of 1994 [3].

Bibliography:

1. Ministry of Finance of Ukraine. 2022. Debt Statistics. Available at: <https://www.mof.gov.ua/en/borgovi-pokazniki-st> [Accessed: 26/8/2023].

2. Russia Plans Huge Defense Spending Hike in 2024 as War Drags. 2023. Bloomberg UK. Available at:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-09-22/russia-plans-huge-defense-spending-hike-in-2024-as-war-drags-on?embedded-checkout=true> [Accessed: 25/1/2024].

3. Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. 1994. Budapest. Available at: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf> [Accessed: 25/3/2024].

УДК 338.2

Онищенко Світлана Володимирівна⁸,

доктор економічних наук, професор

Глушко Аліна Дмитрівна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЄВРОПЕЙСЬКА ПАРАДИГМА БЕЗПЕЧНОГО ЦИФРОВОГО СВІТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ

Глобальні виклики останніх років – пандемія COVID-19, війна росії проти України, геополітична криза, кардинально змінили роль і сприйняття процесів цифровізації для забезпечення безпеки та стійкості національних економік [1]. У сучасних умовах цифрові технології виступають головним джерелом підвищення якості життя, розвитку бізнесу та впровадження інновацій [2]. Запровадження цифрових рішень є базисом переходу до кліматично нейтральної, замкнутої та більш стійкої економіки. Цифрові технології сприяють підвищенню рівня екологічності процесів у сільському

⁸ Тези підготовлено в межах виконання проєкту Жана Моне Erasmus+ 101127395-EEEEISEUEU-ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH «Забезпечення екологічної, економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України».

господарстві, енергетиці, будівництві, промисловості, сприяючи, таким чином, формуванню «зеленої» економіки. Забезпечення зростання енерго- та ресурсоефективності цифрових інфраструктур та технологій дозволить зміцнити економічну та екологічну безпеку країн. Цифрові технології визнані ключовими активами для економічного успіху та стійкості Європейського Союзу.

Водночас, підвищення вразливості цифрового простору до зростаючих кіберзагроз, вплив дезінформаційних кампаній на демократичні суспільства, загострення «цифрових розривів» між територіями та суб'єктами господарювання, виникнення «цифрової бідності» – це ті актуальні проблеми, які потребують вирішення в аспекті побудови безпечного цифрового простору.

Європейська парадигма безпечного цифрового світу для підвищення стійкості та процвітання економіки включає в себе такі ключові аспекти як захист прав і свобод людини в цифровому середовищі; забезпечення кібербезпеки та стійкості критичної інфраструктури; стимулювання інновацій та цифрового розвитку; підвищення цифрової грамотності та інклюзії; розвиток міжнародного співробітництва. Цифрова трансформація ЄС ґрунтується на принципі людиноцентризму, який передбачає захист прав та свобод людей у цифровому просторі, включаючи право на приватність, свободу слова та доступ до інформації, недопущення дискримінації [3]. Невід'ємним елементом формування безпечного цифрового світу є зміцнення кібербезпеки через посилення заходів з протидії кіберзагрозам і кіберзлочинності, розвиток компетенцій та можливостей реагування на кіберінциденти. Підвищення цифрових компетенцій громадян, особливо вразливих груп, забезпечення рівного доступу до цифрових послуг та інфраструктури дозволить сформувати суспільство, яке довірятиме цифровим продуктам і онлайн-сервісам, зможе

виявляти дезінформацію та протидіяти кібершахрайству. Цифрове лідерство та глобальна конкурентоспроможність Європи залежать також від спільної політики країн-членів ЄС та розвитку міжнародної взаємодії. Особливий акцент на сьогоднішній день робиться на посиленні співпраці ЄС з Україною у сфері протидії гібридним загрозам і дезінформації, зміцненні кібербезпеки [4].

З метою забезпечення безпеки та стійкості цифрової екосистеми на рівні Європейського Союзу прийнято ряд нормативно-правових документів, які регулюють питання етичного використання штучного інтелекту, безпечної цифрової ідентичності, вдосконалення інфраструктури даних, захисту персональних даних, впровадження ефективних систем безпеки інформаційно-комунікаційних технологій тощо [5, 6]. Серед них доцільно відмітити Стратегію кібербезпеки ЄС (EU Cybersecurity Strategy), Стратегічний план з кібербезпеки ЄС (EU Cybersecurity Strategic Plan), Загальний регламент з захисту персональних даних (GDPR), Закон про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act, AI Act).

Уряди країн Європейського Союзу відіграють ключову роль у зміцненні інформаційної безпеки на національному рівні та в межах ЄС. Водночас залишається ряд пріоритетних напрямів щодо формування безпечного цифрового світу:

- подальше удосконалення законодавства щодо кібербезпеки, захисту даних, протидії дезінформації;
- підвищення обізнаності населення з питань кібергігієни та медіаграмотності;
- створення спеціалізованих державних органів з питань кібербезпеки та моніторингу інформпростору;
- інвестування в розвиток національних технічних можливостей кіберзахисту;
- координація та співпраця з приватним сектором у питаннях інформаційної безпеки, в тому числі кібербезпеки.

Реалізація окреслених заходів є основою для побудови цифрового суверенітету Європейського Союзу, для забезпечення стійкої та процвітаючої цифрової економіки.

Література

1. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.

2. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. doi: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>

3. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. EUROPEAN COMMISSION. Brussels, 9.3.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0118>

4. Давимука О.О. Ухвалення «Стратегічного компасу» Європейського Союзу. Національний інститут стратегічних досліджень. Центр зовнішньополітичних досліджень. 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/evropeyskiy_kompas.pdf

5. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system . *Journal of the Balkan Tribological Association* . 2023. 29(5). pp . 818–835.

6. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sivitska S. Conceptual principles of providing the information security of the national economy of Ukraine in the conditions of digitalization. *International Journal of Management*. 2020. № 11(12). P. 1709-1726. <https://doi.org/10.34218/IJM.11.12.2020.157>

УДК 364.6:339.97

Чеберяко Оксана Вікторівна,

*доктор історичних наук, кандидат економічних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ У СВІТІ⁹

Соціалізація усіх сфер життєдіяльності населення є визначальною характеристикою сучасного етапу розвитку суспільства, а рівень соціального захисту та соціального забезпечення є індикаторами розвитку держави [5].

Соціальний захист населення – це система соціальних відносин, заходів і правових гарантій, які захищають будь-якого члена суспільства від економічної, соціальної та фізичної деградації внаслідок раптового різкого погіршення умов його добробуту, загрози здоров'ю та життю, неможливості реалізувати свій трудовий та громадський потенціал; це діяльність держави, яка направлена на створення умов, сприятливих з економічної та правової точки зору для розвитку та формування особистості. Соціальний захист відображає взаємодію між державою та суспільством щодо керування соціальними ризиками на макроекономічному рівні, а здатність держави забезпечити соціальний захист громадян є ключовим фактором лояльності населення до влади.

Система соціального захисту є головним інструментом досягнення соціальної справедливості у державі, балансу у взаємодії різних соціальних і політичних сил суспільства [1]. Пріоритетними напрямками є підвищення рівня життя

⁹ Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» реєстраційний номер 2021.01/0239.

населення, забезпечення зайнятості, удосконалення системи соціального захисту громадян, охорона навколишнього середовища, створення соціально-економічного середовища, культурного середовища.

Соціальна функція держави полягає у такому забезпеченні прав і свобод кожної людини, щоб створювалися належні умови для її існування та розвитку безпосередньо, так і реалізація соціальної справедливості в цілому. Кожна держава на власний розсуд та, з дотриманням взятих на себе міжнародних зобов'язань, урегульовує систему соціального захисту, формує власну політику та приймає власне законодавство.

Існує кілька моделей соціального захисту, кожна з яких має свої переваги та недоліки. У країнах-учасниках ЄС виділяють чотири основні моделі соціального захисту: континентальна (модель Бісмарка); англосаксонська (модель Беверіджа); скандинавська; південно-європейська [2]. Основними чинниками, що відрізняють ці моделі, є структура, конфігурація та поєднання найважливіших інститутів соціального захисту – страхування, соціальної допомоги, державного соціального забезпечення, медичної допомоги, освіти; обсяги соціальних видатків, що спрямовуються на їхнє функціонування; домінуюча роль одного з інститутів соціального захисту [5]. Крім того, виокремлюють й інші моделі соціального захисту та їх особливості, які загалом систематизовано у таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація та особливості світових моделей соціального захисту

№	Назва моделі	Країни-представники даної моделі	Сутність та особливості
1	Континентальна (модель Бісмарка)	Швейцарія, Німеччина, Австрія	Запроваджена з 1883 року, охоплює зайняте населення і базується на внесках соціального страхування (страховий принцип). Мета - забезпечення рівня життя (standard of living). Має чітку кореляцію

Продовження таблиці 1

			між трудовим стажем та рівнем соціального захисту, а величина соціальної допомоги напряму залежить від величини та часу сплати страхових внесків. Характерною ознакою - поєднання державних і недержавних інституцій, а фінансування відбувається не за рахунок коштів державного бюджету, а за рахунок акумульованих коштів у різних фондах.
2	Англосаксонська (модель Беверіджа)	Велика Британія, Ірландія	Запроваджена з 1942 року, охоплює все населення, а фінансування здійснюється за допомогою податків з державного бюджету та різних страхових фондів. Мета - забезпечення прожиткового мінімуму (subsistence level). Основними критеріями є національна приналежність та одноманітність видів соціальної допомоги для кожної особи. Попри можливість отримати соціальну допомогу великою кількістю осіб, її розмір є незначним та забезпечує мінімальні потреби.
3	Скандинавська	Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія	Сформувалася в 30-х роках минулого століття. Громадяни віддають значну частку своїх доходів державі в обмін на безкоштовні соціальні блага. Їй властива ознака універсальності - охоплення усіх верств населення. Соціальний захист розглядається як законне право громадянина. Охоплює велику кількість соціальних ризиків та ситуацій, соціальні послуги гарантовано надаються усім громадянам без прив'язки до певних умов. Фінансування даної моделі є можливим в більшій мірі за рахунок широкого страхування ризиків, створення професійних спілок. Є прикладом для наслідування і гарантує найвищі у Європі соціальні стандарти, а передумовою її функціонування є високоорганізоване суспільство.

Продовження таблиці 1

4	Південно-європейська (рудиментна, або перехідна)	Португалія, Іспанія, Італія, Греція	Неусталена модель соціального захисту, потребує подальшого розвитку і вдосконаленням через відносно низький рівень соціальної захищеності та несприятливі макроекономічні показники: високий темп інфляції, низький рівень ВВП на душу населення, низький рівень народжуваності, високий рівень державної заборгованості, тінізація економіки. Модель характеризується тим, що має ряд основних видів соціальних допомог, однак значне фінансування дістається лише декільком (наприклад пенсійному). Соціальна політика має переважно пасивний характер і орієнтується на компенсацію втрат у прибутках окремих категорій громадян. Соціальний захист - турбота сім'ї, родини, приватної благодійності. Характерна риса - асиметрична структура соціальних видатків.
5	Солідарна (дирижистська або етатистська (від французького «Etat» - держава))	Франція, Нідерланди	Займає проміжне становище між двома концептуальними моделями – англосаксонською та континентальною, задовольняє такі основні потреби, як захист від безробіття, охорону здоров'я, забезпечення у старості та захист сім'ї. Характеризується тим, що кожен громадянин робить внески за чітко визначеною відсотковою ставкою, що вираховується із його заробітної плати. Такий обов'язок може бути поділений між роботодавцем та працівником. При цьому надання значної кількості соціальних допомог є можливим у випадку офіційного працевлаштування.
6	Ліберально-демократична	США, Канада, Австралія	Ідеологія індивідуалізму утворює ціннісне ядро соціальної політики цієї моделі. Держава стимулює індивідуальну активність громадян,

Продовження таблиці 1

	(американська)		активізує їх до праці, підприємництва. Захист соціальних прав перекладається на громадські організації й безпосередньо особу. Особа сама визначає чи здійснювати їй страхові платежі у самостійно визначені нею фонди, чи робити власні накопичення. Держава виступає в ролі регулятора суспільних відносин та надає лише незначну допомогу при настанні найбільш несприятливих ситуацій. Є наслідком розвитку ринкових відносин, де кожен сам визначає спектр власних дій, а відповідно й бере на себе усю відповідальність.
7	Консервативна	Бельгія	Ідея запровадження соціальної диференціації в суспільстві покладена в основу, а майнова нерівність - нормальне явище. Головне завдання держави - через гнучку податкову політику здійснювати перерозподіл доходів, надавати компенсацію тим верствам населення, які її потребують. Являє собою систему перерозподілу матеріальних благ, де багатші верстви населення сплачують більші суми внесків, що в більшій мірі направляються на соціальну допомогу верствам, які мають менші статки і таким чином відбувається певне соціальне вирівнювання. Дана концепція передбачає перевагу соціальних та громадянських прав особи над політичними.
8	Соціал-демократична	Пострадянські країни, Китай та інші країни соціалістичного табору	Дана модель характеризується ідеєю рівності усіх громадян, створюючи умови рівного розвитку, а тому й рівного забезпечення. Спрямована на запобігання різкій диференціації рівнів доходів. Соціальні гарантії передбачені

Продовження таблиці 1

			і державою, і не державними структурами. Соціальна політика держави спрямована на забезпечення всіх громадян місцем роботи. Формальна відсутність безробіття утворює стабільну податкову систему. При цьому відбувається не пільгове фінансування й забезпечення менш заможних верств населення, а навпаки – обмеження більш заможних верств населення мати кращі блага.
--	--	--	--

Джерело: складено автором на основі [3-5].

У силу історичних, культурних відмінностей нині не існує якоїсь уніфікованої соціальної моделі, а кожна національна соціальна модель оригінальна та неповторна. Загалом всі моделі відрізняються рівнем втручання держави в соціально-економічну сферу та рівнем соціальної захищеності населення, забезпеченості свободи соціального вибору в різних верств населення та впливу соціальних процесів на економічний розвиток країни [5]. Взагалі практично в усіх країнах існує тенденція до зростання фінансуванні соціальних видатків, а за соціальним спрямуванням існує принципова різниця між США, де метою є підтримання мінімального життєвого рівня та країнами ЄС - забезпечення основних життєвих потреб і недопущення суттєвого зниження доходів унаслідок дії факторів соціального ризику. І незалежно від відмінностей у моделях соціального захисту країни розвивають свою економіку у напрямку забезпечення високого рівня зайнятості, забезпечення високого рівня соціального захисту, гарної освіти і якості здоров'я, подолання бідності й нерівності.

Соціальний захист населення є невід'ємною складовою соціальної політики будь-якої держави. Пандемії, зміни клімату, політичні та економічні кризи, війни негативно впливають на життя людей та потребують нових підходів до

забезпечення соціального захисту. Світові спільноти повинні співпрацювати для розробки ефективних систем соціального захисту, які б враховували особливості кожної країни: розробляти нові політики та програми соціального захисту, які б відповідали новим викликам та забезпечувати відповідний рівень захисту для всіх людей.

Структура соціального захисту в Україні складається із соціального забезпечення, соціального страхування, соціальних гарантій держави та соціальної допомоги. Видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення були пріоритетом бюджетної політики України до широко-масштабної війни в Україні [5]. Сьогодні, враховуючи запит населення на соціальні послуги в умовах війни, державники констатують, що існуючої кількості надавачів соціальних послуг в Україні недостатньо для здійснення покладених на них функцій. Адже через вторгнення росії на територію нашої держави кількість осіб, що потребують допомоги, зросла в залежності від виду соціальної допомоги в рази [6, с. 45].

Прогнозується, що проблема фінансування соціального захисту у майбутньому поглибитися, що вимагатиме комплексних заходів для забезпечення стабільності та ефективності соціальних програм в усьому світі.

Література

1. Матяж С.В. Європейські стандарти в соціальній сфері: досвід для України. Наукові праці. Соціологія, 2013. Вип. 199. Том 211. С. 123–126.
2. Павлова Л. О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні. 2015. С. 155. URL: https://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/12/dis_pavlova.pdf
3. Побережний О. В. Основні моделі соціальної політики держави. Сучасний науковий журнал. 2023. №2. С. 95-100. <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-2-13>

4. Погорєлова С. Закономірності еволюції систем соціального захисту. Вісник Пенсійного фонду України. 2008. №6. С. 13–17.

5. Чеберяко О. В. Фінансування соціального захисту: світовий досвід та Україна // Загрози соціальній безпеці людини в умовах війни: матеріали круглого столу 27-29 вересня 2023 року / За заг. ред. проф. З.С. Варналія. Київ-Чернівці. Знання України, 2023. С. 108-112.

6. Чеберяко О.В., Варналій З.С., Медведкова Н.С. Інституційно-правове та фінансово-економічне забезпечення соціальної безпеки людини в умовах війни // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2023. № 10 (311). С. 37-52. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/311/pdf/37-52.pdf>

УДК 336.32

Дмитренко Алла Василівна,

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,*

Ладатко Настасія Юріївна

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Основні напрями діяльності забезпечення національної безпеки визначаються життєво важливими національними інтересами України та необхідністю вироблення й використання ефективних засобів протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. Крім того, забезпечення збалансованості розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції вимагає вирішення проблем не лише захисту, але й подальшого розвитку освіти, охорони здоров'я екології

навколишнього середовища та інших напрямків соціальної інфраструктури. Такий підхід матиме свої результати і у тому, що освічене та здорове населення в цілому працюватиме продуктивніше, а зростання обсягів виробництва товарів і послуг призводить до зменшення витрат, що також є складовою формування політики сталого розвитку національної економіки. Фундаментальною основою економічного розвитку держави є економічна безпека – це такий стан національної економіки, за якого забезпечується захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. В умовах європейської інтеграції забезпечення фінансово-економічної безпеки держави має бути першочерговим завданням, з точки зору національних інтересів. Актуальність економічної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів визначається необхідністю формування внутрішнього імунітету і зовнішньої захищеності від дестабілізаційного впливу та конкурентоздатності на світових ринках, а також стійкості фінансового становища [2].

Розробка ефективної стратегії економічної безпеки України може бути здійснена за допомогою багаторівневої системи прийняття рішень щодо інструментарію та інститутів управління економічними загрозами, тобто завдяки створенню механізму державного і ринкового регулювання рівня економічної безпеки [3]. Отже, відображення загроз на ринку праці на рівні національного господарства можливе за рахунок державної політики зайнятості, що включає в себе заходи, спрямовані на: забезпечення прогресивних зрушень у галузевій структурі зайнятості; переорієнтацію економічно активного населення на нові форми трудових відносин; підвищення гнучкості ринку праці; досягнення збалансованості попиту і пропозиції на робочу силу; попередження масового безробіття на регіональних ринках

праці; створення нових і підвищення ефективності існуючих робочих місць з точки зору умов праці та її оплати; розвиток кадрового потенціалу шляхом вдосконалення системи навчання, перенавчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації; зростання мобільності трудових ресурсів; соціально-економічне регулювання внутрішньої трудової міграції.

Література:

1. Остроухов В.В. Інформаційна безпека [Електронний ресурс]: <http://westudents.com.ua/glavy/51894-12-nformatsynavypa-yak-forma-vedennya-nformatsynogoprotiborstva.html> (дата звернення: 18.04.2024 р.).

2. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Аналітичний вимір кібербезпеки України в умовах зростання викликів та загроз. *Економіка і регіон*. 2022. № 1 (84). С. 13–20.

3. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.

4. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Концептуальні засади інформаційної безпеки національної економіки в умовах діджиталізації. *Соціальна економіка*. ХНУ, 2020. Вип. 59. С. 14–24.

5. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. (2019). Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Economics and Region*, vol. 4 (75), pp. 6–13.

6. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.

*Глушко Аліна Дмитрівна¹⁰,
кандидат економічних наук, доцент
Кузуб Мирослава Богданівна, магістрантка
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні процеси стали ключовим фактором для України у визначенні її місця на світовій арені та забезпеченні її економічної безпеки. Основною метою цих процесів є зближення України з Європейським Союзом з точки зору політичної, економічної та правової конвергенції. Проте, важливо розглянути не лише переваги, а й виклики, які виникають у контексті такої інтеграції.

Перш за все, євроінтеграційні процеси дозволяють Україні отримати доступ до європейських ринків та інвестицій. Це стимулює економічний зріст, сприяє розвитку підприємництва та підвищенню конкурентоспроможності українських компаній [1, 2]. Крім того, євроінтеграція забезпечує Україні можливість використовувати європейські стандарти та норми, що сприяє модернізації галузей економіки та підвищенню їх якості.

Євроінтеграційні процеси, незважаючи на їхні значні переваги, також несуть у собі ризики для економічної безпеки України. Перш за все, вони можуть призвести до зростання економічної залежності від країн-членів Європейського Союзу, що може створити вразливість української економіки в разі економічних чи політичних криз. Іншою проблемою є

¹⁰ Тези підготовлено в межах виконання проєкту Жана Моне Erasmus+ 101127395-EEEEISEUEU-ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH «Забезпечення екологічної, економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України».

процес гармонізації законодавства та впровадження європейських стандартів, яке може вимагати значних зусиль та витрат з боку українських підприємств, особливо для малих та середніх підприємств [3, 4]. Крім того, інтенсивний конкурентний тиск на внутрішні ринки внаслідок вільної торгівлі може вразити деякі сектори української економіки, що не готові до відкритої конкуренції з європейськими аналогами. Попри це, переваги від європейської інтеграції та повноцінного членства України в ЄС є більш вагомими. Особливо, зважаючи на воєнні умови та післявоєнну перебудову, євроінтеграційні процеси можуть стати єдиною можливістю забезпечення економічного зростання та залучення іноземних інвестицій.

Україна повинна активно працювати над зменшенням цих ризиків шляхом впровадження ефективної політики підтримки підприємств, розвитку людського капіталу та стимулювання інновацій [5]. Тільки таким чином вона зможе максимально використовувати переваги євроінтеграції, забезпечуючи при цьому свою економічну безпеку та стійкість у міжнародному економічному середовищі.

Очевидно, багато що залежить від того, на яких умовах завершиться війна в Україні. Якщо війна закінчиться перемогою України та відновленням суверенітету та територіальної цілісності над усіма міжнародно визнаними кордонами, то перспективи країни на членство у ЄС значно зростуть. Не лише тому, що територіальну цілісність буде відновлена, а й тому, що перемога призведе до реконструкції країни, яка, ймовірно, спричинить не лише фізичну реконструкцію, але й нову еру правління, як це сталося в Західній Європі після Другої світової війни завдяки Плану Маршалла [6].

Подальші перспективи євроінтеграції України тісно пов'язані з завершенням війни та її перемогою. Конфлікт на сході країни створює серйозні перешкоди на шляху до інтеграції з Європейським Союзом. Перш за все, він породжує

нестабільність у регіоні та впливає на імідж України на міжнародній арені. Завершення війни та відновлення територіальної цілісності є ключовими передумовами для ефективного руху України в напрямку євроінтеграції. Це не лише сприятиме стабільності у країні, але й дозволить реалізувати повний потенціал української економіки. Перемога у війні також є ключовою умовою для забезпечення економічної безпеки України. Відновлення мирного життя на зруйнованих територіях та забезпечення соціально-економічного розвитку цих регіонів відіграє важливу роль у загальній стійкості країни та її інтеграції з європейськими структурами [7].

Отже, завершення війни та перемога у ній є критичними умовами для подальшого розвитку України як демократичної та економічно стабільної країни, готової до інтеграції зі світовим співтовариством, зокрема з Європейським Союзом. Євроінтеграційні процеси України мають суттєвий вплив на економічну безпеку України [8]. Вони сприяють залученню інвестицій, розвитку торгівлі та модернізації галузей економіки, що створює передумови для зростання ВВП та стійкості фінансово-економічного середовища. При вступі до Європейського Союзу Україна може отримати доступ до додаткових фінансових ресурсів, технічної та експертної підтримки, що допоможе зменшити боргове навантаження та зміцнити фінансову систему.

Література

1. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160. <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/8767>

2. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Економіка і регіон*. 2019. № 4 (75). С. 6–13. [https://doi.org/10.26906/EIP.2019.4\(75\).1805](https://doi.org/10.26906/EIP.2019.4(75).1805)
3. Глушко А. Д. Оцінка ефективності державної регуляторної політики у сфері внутрішньої торгівлі в Україні. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
4. Hlushko A., Taranets B. Regulatory and Legal Insurance of Economic Security of Business in the EU. *Modern Methods of Applying Scientific Theories: Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference*. Lisbon, Portugal. 2023. Pp. 63–65.
5. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130.
6. Тимощук О. Г. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4, Ч. 3. С. 81-86.
7. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. doi: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>
8. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Kivshyk, O., & Sokolov, A. (2021). Shadow economy as a threat to economic security of the state. *Economics of Development*, 20(4), 24–30. DOI: 10.57111/econ.20(4).2021.24-30.
9. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.

УДК 336.12:339.1

Маслій Олександра Анатоліївна¹¹,

кандидат економічних наук, доцент

Токар Олександр Олександрович

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: РИЗИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Зростання обсягу державного боргу в умовах війни – невідворотний процес, обумовлений необхідністю покриття зростаючого дефіциту державного бюджету. Суттєве збільшення витрат на оборону з одночасним скороченням ВВП через падіння обсягів виробництва продукції у багатьох галузях, тимчасову окупацію територій країни та виробничих потужностей на них, масову міграцію населення й інші фінансово-економічні проблеми воєнного часу потребує формування виваженої боргової політики та реалізації ефективного механізму управління державним боргом для забезпечення боргової безпеки держави.

Боргова безпека – це рівень внутрішньої та зовнішньої державної та гарантованої державою заборгованостей з урахуванням їх структури в часовому та валютному вимірі, вартості їх обслуговування, можливості реструктуризації та ефективності використання внутрішніх та зовнішніх запозичень і оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб і поступального економічного та соціального розвитку країни, що забезпечує захист інтересів усіх учасників

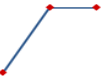
¹¹ Тези підготовлено в межах виконання проєкту Жана Моне Erasmus+ 101127395-EEEEISEUEU-ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH «Забезпечення екологічної, економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України».

боргових відносин від внутрішніх та зовнішніх ризиків, викликів та загроз, а також не загрожує втратою суверенітету, руйнуванням вітчизняної фінансової системи, виникненням боргової кризи, оголошенням суверенного дефолту [1].

Боргову безпеку України, як складову економічної безпеки держави, оцінюють за допомогою офіційної методики, затвердженої наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року. № 1277 [2]. За офіційною методикою умовний поріг державного та гарантованого державою боргу становить 60% ВВП. Перевищення цієї межі може свідчити про загрозу економічній безпеці держави. Фактичні значення індикаторів боргової безпеки України за 2020-2022 рр. наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка фактичних значень індикаторів боргової безпеки
України за 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Тенденція
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	60,8	48,9	78,4	
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	80,8	64,8	89,0	
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	10,2	10,2	18,3	
Індекс ЕМВІ + Україна	1012	1082	немає даних	

Джерело: складено авторами за даними статистичних звітів [5, 6]

За результатами трендового аналізу виявлено негативну динаміку всіх показників боргової безпеки України протягом 2020-2022 роки. При цьому у 2022 році фактичні значення всіх показників перевищили гранично допустимі межі, визначеними Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2]. У 2022 році обсяг державного та гарантованого державою боргу становив 78,4% від ВВП при критичному значенні 60%. Аналогічно, показник відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП у 2020 та 2022 роках перевищував критичну межу у 70%, а у 2021 році перебував на рівні критичного значення. Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку у 2022 році перевищила критичний поріг, в той час, як цей показник у 2020-2021 роках тримався на рівні критичного значення. Індекс ЕМБІ + Україна, який характеризує різницю між доходністю єврооблігацій України та доходністю державних облігацій США, котрі у світі вважають найнадійнішими, з близьким до нуля рівнем ризику, з 2020 року перевищує критичне значення.

Таким чином, на сучасному етапі існування державного боргу є складним, об'єктивно обумовленим економічним явищем. Від умов взяття запозичень, особливостей погашення та обслуговування державного боргу, а також від наявного підходу до управління державним боргом залежить бюджетна дієздатність держави, стан валютних резервів, стабільність національної валюти, рівень процентних ставок, характер поведінки всіх учасників фінансового ринку та інвестиційний клімат в країні.

Безумовно, низький рівень боргової безпеки України в умовах війни є джерелом додаткових ризиків і за відсутності достатньої міжнародної фінансової допомоги може становити реальну загрозу економічній безпеці держави. У разі ж успішного євроінтеграційного процесу та вступу України до Європейського Союзу ризику і загрози у борговій сфері можуть буди мінімізовані завдяки можливостям залучення

інвестицій, дотацій від Євросоюзу та прискореному економічному зростанню.

Література

1. Барановський О. І. Дослідження теоретичних засад боргової безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Випуск 1 (1). С. 327–337. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2016_1\(1\)_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2016_1(1)_55).

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

3. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 2023. С. 749–760.

4. Онищенко С.В. Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 176-184.

5. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2024)

6. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 03.05.2024)

7. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130. <https://doi.org/10.32782/dees.2-21>

8. Дубіщев В.П., Глушко А.Д. Досвід провідних країн світу у сфері здійснення державної регуляторної політики. *Економіка і регіон*. 2010. № 1 (24). С. 141–148.

УДК: 338.31

Ківишик Олександр Петрович,

к.т.н., докторант,

Никифорова Анастасія Вікторівна

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Фінансовий потенціал стратегічно важливих підприємств визначає їх здатність функціонувати в умовах невизначеності та економічної нестабільності, адже є вагомою частиною економічного потенціалу і представляє собою здатність суб'єкта господарювання генерувати та використовувати фінансові ресурси для досягнення своїх стратегічних цілей розвитку [1]. Не варто розглядати фінансовий потенціал виключно як суму грошей та активів у власності підприємства. Він включає в себе глибокі структурні та організаційні аспекти, такі як ефективність управління, стабільність фінансових показників, здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та управління ризиками.

Унаслідок значної залежності фінансових можливостей підприємства від змін у економічному середовищі, важливо враховувати вплив чинників, що впливають на формування та використання фінансового потенціалу стратегічно важливих підприємств, які варто розділяти на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники (економічні, політичні, галузеві та соціальні) можуть бути нечутливими до впливу управління або зазнають його лише частково. Внутрішні чинники обумовлені атрибутами внутрішнього середовища підприємства, тому є більш чутливими до впливу фінансового менеджменту. Вони включають економічно-фінансові, організаційні, соціальні та

психологічні чинники (структура капіталу, конкурентоспроможність продукції, обсяг витрат, рівень фінансової стійкості, ефективність організаційної діяльності підприємства, кваліфікація персоналу, принципи роботи та корпоративна культура, якість управлінських рішень) [2].

Глобальна економічна нестабільність та війна в Україні є глобальними викликами економічній безпеці та одними із основних зовнішніх чинників, що найсуттєвіше впливають на фінансове становище стратегічно важливих підприємств України. Значна кількість стратегічно важливих підприємств України внаслідок війни вимушено припинила свою діяльність. Так, завод «Азовсталь» у Маріуполі, що був одним із найбільших металургійних комбінатів в Європі, майже повністю був зруйнований під час бойових дій.

Пошкодження транспортної, енергетичної та інших видів інфраструктури внаслідок бойових дій та обстрілів негативно позначилося на діяльності багатьох стратегічно важливих підприємств України. За офіційними даними Міністерства інфраструктури України, на 24 квітня 2024 року близько 30% транспортної інфраструктури країни зазнало руйнування або серйозних пошкоджень [4].

Зміна політичної обстановки у світі, спричинена війною в Україні, призвела до значного зростання напруженості у геополітичній сфері, що може мати негативні наслідки для міжнародної торгівлі та інвестицій. Введення санкцій проти Росії та Білорусі, а також відповідні контрсанкції, порушили звичні торговельні відносини. Компанії, які раніше експортували свою продукцію до Росії, змушені були шукати альтернативні ринки збуту.

Проблеми з постачанням сировини, матеріалів та комплектуючих через військові дії ускладнили виробничий процес для багатьох підприємств. Як наслідок, за даними Держстату у березні 2024 року індекс промислового

виробництва в Україні зменшився на 54% у порівнянні з березнем 2023 року [5].

Розв'язана Росією війна в Україні призвела до значного підвищення цін на енергоресурси, сировину та інші товари, що має негативні наслідки для прибутковості підприємств у всьому світі. Згідно з даними МВФ, світова економіка у 2023 році зросла лише на 3,1% [6], що значно нижче, ніж очікувалося. Збільшення інфляції та повільний темп економічного зростання у багатьох країнах негативно впливають на попит на українську продукцію.

Вагомим чинником зниження ефективності використання фінансового потенціалу стратегічно важливих підприємств є втрата кваліфікованих працівників внаслідок масової еміграції населення через війну. Зростання витрат теж стало проблемою для підприємств через збільшення витрат на енергетичні ресурси, логістику та інші складові, що впливає на їхню рентабельність.

Ефективне використання фінансового потенціалу стратегічно важливих підприємств в умовах війни насамперед залежить від їх здатності успішно адаптуватися до нових умов ведення бізнесу [7] та перетворити виклики воєнного стану у додаткові можливості для розвитку. Перш за все, це стосується стратегічно важливих підприємств військово-промислового комплексу. Для стратегічно важливих підприємств агропромислового комплексу важливою є переорієнтація експортних потоків на країни ЄС та Близького Сходу для компенсації втрати російського ринку, пошук безпечних логістичних шляхів (річковий транспорт для обходу блокади українських портів тощо).

Для зменшення негативного впливу чинників формування та використання фінансового потенціалу стратегічно важливих підприємств України варто вживати ряд заходів: розширювати ринки збуту та кількість постачальників, зменшувати витрати, підвищувати

ефективність фінансового менеджменту, інвестувати у нові технології та розробки, активно співпрацювати з державою і міжнародними організаціями. Зберігаючи стійкість та адаптивність, стратегічно важливі підприємства України зможуть подолати наслідки війни та відновити свій фінансовий потенціал.

Література

1. Житар М.О., Ярова Л.С. Елементи механізму підвищення ефективності фінансового потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 347–355.
2. Нагорнюк О.В. Класифікація видів фінансового потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 104–109.
3. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.
4. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/>
5. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. World Economic Outlook Update, January 2024. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2024/Update/January/English/text.ashx>
7. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.
8. Глушко А. Д., Філіп М. Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 23. С. 470 – 474.

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Єрмак Валентин Олександрович, магістрант,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЄС В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Формування безпекової політики ЄС, в цілому, є масштабним і складним процесом. Глибоко інтеграційний характер ЄС у питаннях політики та економіки [1], відсутність кордонів між членами ЄС, запровадження спільної валюти тощо, по суті, наближають ЄС до рівня національної наддержави з усім відповідним широкомасштабним спектром питань безпеки і оборони, в тому числі економічної. Необхідність забезпечення економічної безпеки, що передбачає упередження та мінімізацію ризиків, що виникають внаслідок зростання геополітичної конкуренції та швидких технологічних змін, з одночасним збереженням економічної відкритості та конкурентоспроможність, є безперечно актуальною проблематикою сьогодення [2]. Постає гостра необхідність зміна парадигми, щоб узгодити політику ЄС з потребами економічної безпеки [3].

У березні 2022 р. на зустрічі міністрів закордонних справ та оборони країн-членів ЄС було прийнято «Стратегічний компас» – документ, у якому викладене спільне стратегічне бачення політики безпеки та оборони Європейського Союзу [4]. У відповідності до цього документу ЄС акцентує увагу на необхідності забезпечення ефективних багатосторонніх форматів співпраці у різних сферах, заснованих на міжнародному праві. Відповідний порядок наразі грубо порушений розгорнутою війною рф проти України, яка

безпосередньо загрожує європейській безпеці. Окремий акцент був зроблений на Китаї – економічному партнеру й системному конкуренту ЄС, чий асиметричні дії та гібридна політика впливають на глобальне середовище безпеки.

Спільне бачення країн-членів ЄС щодо необхідності зміцнення безпеки, зокрема економічної, втілюється у прийнятті у червні 2023 року Європейської стратегії економічної безпеки. Економічні ризики, що загострюються геополітичними питаннями та технологічними «перегонами» [5], згідно зі Стратегією пропонується мінімізувати шляхом використання тристороннього підходу, який передбачає:

1) сприяння конкурентоспроможності ЄС шляхом зміцнення єдиного ринку, підтримки сильної та стійкої економіки, інвестування в кваліфікацію та сприяння дослідницькій, технологічній та промисловій базі ЄС;

2) захист економічної безпеки ЄС за допомогою низки існуючих політик та інструментів, а також розгляд нових для усунення можливих прогалин. Це буде зроблено пропорційно та чітко, щоб обмежити будь-який негативний ненавмисний вплив на європейську та світову економіку;

3) партнерство з якомога ширшим колом партнерів для зміцнення економічної безпеки, в тому числі шляхом просування та завершення торговельних угод, зміцнення інших партнерств, зміцнення міжнародного економічного порядку, заснованого на правилах, і багатосторонніх інституцій, таких як Світова організація торгівлі, та інвестування в сталий розвиток через Глобальний шлюз [6].

З метою реалізації зазначених напрямів щодо зміцнення економічної безпеки ЄС шляхом сприяння конкурентоспроможності ЄС, захисту від ризиків та партнерства з якомога більшим колом країн було прийнято ряд ініціатив, які спрямовані на: подальше посилення захисту безпеки та громадського порядку в ЄС шляхом пропозиції щодо вдосконалення перевірки іноземних інвестицій у ЄС;

стимулювання дискусій та дій для більшої європейської координації у сфері експортного контролю, з повною повагою до існуючих багатосторонніх режимів і прерогатив держав-членів; консультації з державами-членами та зацікавленими сторонами для виявлення потенційних ризиків, пов'язаних із зовнішніми інвестиціями у вузький набір технологій; сприяння подальшим обговоренням того, як краще підтримувати дослідження та розробки, що включають технології з потенціалом подвійного використання; пропонуючи, щоб Рада рекомендувала заходи, спрямовані на посилення наукової безпеки на національному та галузевому рівнях [7].

У січні 2024 року ЄС оприлюднив п'ять оновлених ініціатив щодо реалізації Стратегії. Головною перешкодою для ефективної реалізації стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки слід визначити рівень дотримання країнами-членами визначених рекомендацій та, відповідно, регулювання їхнього законодавства в зазначеному напрямку. Адже питання економічної безпеки традиційно є дуже чутливими.

Таким чином, Європейська стратегія економічної безпеки спрямована на побудову згуртованого геополітичного блоку та сприяє стратегічній автономії ЄС. З іншого боку, прийняття Стратегії є європейською відповіддю на низку зовнішніх потрясінь, пов'язаних, в першу чергу, з російською війною проти України [8]. Європейський Союз визнає, що сучасне геополітичне середовище вимагає додаткової єдності в усьому блоці, і Стратегія є конкретним кроком до досягнення цієї мети, а також створення загальних інструментів для підтримки ініціатив з економічної безпеки.

Література

1. Glushko, A.D. Directions of Efficiency of State Regulatory Policy in Ukrain. *World Applied Sciences Journal*.

Pakistan: International Digital Organization for Scientific Information, 27 (4), 2013, pp. 448-453.

2. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. C. 156–160.

3. European Policy Centre Europe's make-or-break moment: Putting economic security at the heart of the EU's 2024-2029 strategic agenda 2024. URL: <https://epc.eu/en/publications/Europes-make-or-break-moment-Putting-economic-security-at-the-heart~57d26c>

4. A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade. Council of the European Union. 21 March 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defencein-the-next-decade/>

5. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Kivshyk, O., & Sokolov, A. (2021). Shadow economy as a threat to economic security of the state. *Economics of Development*, 20(4), 24–30. DOI: 10.57111/econ.20(4).2021.24-30.

6. An EU approach to enhance economic security. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_3358

7. Commission proposes new initiatives to strengthen economic security. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_24_363

8. Social And Economic Security: Threats And Strengthening Targets. A monograph / Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. – E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023 – 203 p.

9. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

*Плєшакова Наталія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

*Плєшакова Олена Анатоліївна,
кандидат економічних наук
консультант Комітету Верховної Ради України
з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів
(Україна)*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних працях, що присвячені проблемі забезпечення соціальної безпеки, відсутній єдиний підхід до трактування даного поняття. Ми погоджуємося з поглядами З. Варналія, який стверджує, що соціальна безпека людини – це ступінь (рівень) захищеності життєво важливих соціально-економічних інтересів людини (особи), її прав, свобод та цінностей від ендогенних та екзогенних, реальних та потенційних загроз [1].

Найбільш показовими у контексті визначення стану соціальної безпеки глобальними індикаторами є Індекс глобальної конкурентоспроможності та Індекс людського розвитку. Згідно даних Світового банку, Індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) – комплексний індекс, який охоплює мікроекономічні та макроекономічні основи національної конкурентоспроможності. У індексі використовуються два типи даних: по-перше, дані опитування, які є результатами опитування керівників Світового економічного форум та, по-

друге, достовірні дані, які походять з індикаторів, отриманих із різних джерел.

Згідно останніх даних Світового економічного форуму, у 2020 році було призупинено довготривале рейтингування Індексу глобальної конкурентоспроможності. Останнє спеціальне видання Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2020, присвячене розробці пріоритетів для відновлення та відродження. З даних Звіту можна дійти висновку, що країни проходили та продовжують проходити дуже складний і невизначений історичний момент : «... спалах пандемії COVID-19 не лише призвів до глобальної кризи охорони здоров'я та глибокої економічної рецесії — глибшої, ніж спад під час фінансової кризи 2008–2009 років, — але й створив атмосферу глибокої невизначеності щодо майбутніх перспектив» [2]. Все це вимагає інноваційних і вкрай необхідних змін у політиці.

Розглядаючи спеціальне видання Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2020 року в контексті соціальної безпеки, слід зазначити його важливість саме з точки зору відродження та перетворення людського капіталу.

Людський капітал є ключовим рушієм економічного процвітання та продуктивності. Його можна розвинути, переконавшись, що люди здатні підтримувати здоров'я, володіють затребуваними навичками та здібностями. Цінність людського капіталу реалізується на ринку праці через продуктивну зайнятість і розвивається через освіту протягом перших двох десятиліть життя людини, а також через інвестиції в навчання в середині кар'єри [3].

Щодо ситуації в Україні, прогнози невтішні - до повномасштабного вторгнення росії на територію суверенної України, що розпочалося 24 лютого 2022 року, в Україні спостерігалось зростання абсолютних значень видатків бюджету на соціальну сферу, однак їх частка як у ВВП, так і у загальних видатках бюджету скорочувалася. Особливістю

нинішньої ситуації в країні є: падіння ділової активності суб'єктів господарювання та зниження рівня добробуту громадян, закриття великої кількості підприємств та, як наслідок, зростання безробіття, а також масштабні переселення населення як в межах країни, так і за її межі [4].

Індекс людського розвитку (Human Development Index) – інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він поєднує три показники: валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення, рівень грамотності й тривалість життя.

Останній Звіт про розвиток людського потенціалу був опублікований 13 березня 2024 р та носить красномовну назву «Подолання глухого кута: переосмислення співпраці в поляризованому світі» [5].

Не дивлячись, на ситуацію останніх років, згідно даних Звіту, Індекс людського розвитку для України становить 0,734, що робить її країною з високим рівнем людського розвитку. Україна посідає 100 місце у загальному рейтингу зі 193 країн і територій. Постійний представник UNDP в Україні Яко Сільс зазначив: «Ми все ще не знаємо усієї глибини впливу на Україну повномасштабного вторгнення через складність збору даних, особливо на окупованих територіях, але загальна картина є вкрай складною для України, і для пом'якшення негативних наслідків та утримання України на шляху до сталого розвитку будуть потрібні дії та підтримка» [6].

Підводячи підсумок, можна констатувати, в умовах надзвичайних викликів, що постали під час війни перед Україною, постає необхідність проведення комплексної діагностики стану фінансової та, однієї з її складових, соціальної безпеки. Ситуація дуже складна, тому забезпечення

соціальної безпеки має ґрунтуватися на проведенні єдиної державної політики в галузі заходів економічного, політичного, організаційного характеру.

Література

1. Варналій З. Особливості соціальної безпеки людини в умовах війни та повоєнного відновлення. Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення: матеріали круглого столу 28-30 червня 2023 р. / за заг. ред. проф. З.С. Варналія: Київ-Одеса, 2023. 90 с.

2. Global Competitiveness Report Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. Режим доступу: <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/in-full/executive-summary-70fef507ea/#reviving-and-transforming-human-capital>

3. Section 2: Human Capital. Global Competitiveness Report Special Edition 2020. Режим доступу: <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/in-full/section-2-human-capital/#section-2-human-capital>

4. Плешакова Н. Фінансова стабільність держави як гарантія забезпечення соціальної безпеки громадян. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 17 травня 2023 р. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». 264 с.

5. Human Development Report : Breaking the gridlock: Reimagining cooperation in a polarized world. Режим доступу: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>

6. Україна залишається країною з високим Індексом людського розвитку — звіт UNDP. Режим доступу: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp>

УДК 330.362:351.861(477)

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,*

Проценко Поліна Вікторівна

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Головна мета соціально-економічного розвитку будь-якої європейської країни полягає у підвищенні рівня життя громадян. Доходи та витрати населення виступають ключовими показниками благополуччя суспільства, а рівень життя населення варто розглядати як індикатор економічної безпеки держави в контексті формування ефективних механізмів її забезпечення в умовах євроінтеграції.

В Україні протягом останніх 10-15 років не прослідковується стійке зростання показників рівня та якості життя. Деякі позитивні зрушення відбувалися не більше ніж протягом кількох років поспіль, не утворюючи чіткого позитивного тренду.

Економічна ситуація в країні на пряму визначає добробут населення. Так, після поступового покращення суттєвий спад рівня життя населення в Україні відбувся у 2008-2009 рр. через кризові явища у фінансовому секторі та економіці загалом. У подальшому споживчий ринок перейшов у фазу стагнації, яка характеризувалася поступовим зростанням витрат на харчування та житлово-комунальні послуги, внаслідок чого рівень життя населення демонстрував негативну тенденцію, адже після сплати обов'язкових платежів у більшості українців не залишалося коштів на освіту, охорону здоров'я та відпочинок.

Наступне різке падіння рівня життя населення в Україні відбулося у 2014 році на фоні системної кризи, яка загострила економічні та соціальні проблеми українського суспільства внаслідок анексії Криму та війни на сході країни. Військові дії поглибили кризові явища в економіці та значно погіршили рівень та якість життя населення: ціни на споживчому ринку різко зросли через падіння національної валюти, а нестача коштів для державного субсидування призвела до кількаразового підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги. Внаслідок цього споживчі можливості населення суттєво погіршилися.

Починаючи з 2016 року спостерігалися позитивні тенденції показників рівня життя населення України завдяки стабілізації й відновленню економіки. Упродовж 2017-2019 рр. в Україні спостерігалось стійке зростання доходів та зменшення масштабів бідності, що створювало перспективи для підвищення економічної безпеки населення. Проте, світова коронавірусна криза значно змінила ситуацію [2]. У 2020 році показники рівня та якості життя помітно погіршилися: середньодушові витрати домогосподарств у співставних цінах зменшилися на 4,3%, а частка витрат на харчування зросла з 48,4% до 52,1%, перевищуючи психологічну відмітку у 50% [3]. Витрати домогосподарств у співставних цінах демонстрували нестабільну тенденцію, і лише у 2021 році перед повномасштабним воєнним вторгненням РФ розпочалося їх стійке зростання за всіма складовими, що свідчило про зростання купівельної спроможності населення. У 2021 році самооцінки населення своєї купівельної спроможності досягли рекордних значень, найвищих з 2008 року: 63,5% вважали свої доходи достатніми, а 13% відмічали, що при цьому здійснювали заощадження [4].

В умовах війни відбувається різке падіння платоспроможного попиту населення внаслідок інфляційної загрози та зменшення доходів через безробіття. За оцінками

експертів Світового банку внаслідок війни у 2022 році рівень бідності в Україні зріс більш ніж у 4 рази до 24% населення з 5,5% у 2021 році внаслідок падіння купівельної спроможності населення та зменшення соціальних виплат через кратне зростання дефіциту державного бюджету [5].

Основні показники, що відображають рівень життя населення як індикатора економічної безпеки України наведено на рис. 1.

ВВП на душу населення	Індекс людського розвитку (ІЛР)	Рівень бідності
• За оцінками МВФ, ВВП на душу населення в Україні у 2023 році становив 4 883 доларів США (за паритетом купівельної спроможності). Це значно нижче, ніж до війни, коли ВВП на душу населення у 2013 році становив 8 100 дол. США	• За даними ООН, ІЛР України у 2021 році становив 0,711, що свідчить про «високий» рівень людського розвитку • Спостерігається значна диференціація доходів населення: 10% найбагатших громадян в Україні належить 21,8% частки доходів, найбагатшому 1% - 9,5% доходів	• За даними Державної служби статистики України, рівень бідності в Україні у 2020 році становив 2,0% • За оцінками експертів Світового банку у 2022 році рівень бідності в Україні зріс більш ніж у 4 рази до 24% населення з 5,5% у 2021 році

Рис. 1. Показники, що відображають рівень життя населення як індикатора економічної безпеки України

Важливо зазначити, що рівень життя є складним показником, який визначається не лише економічними факторами. На нього також впливають соціальні, політичні та інші фактори. Тому для всебічної оцінки впливу євроінтеграції на рівень життя населення України необхідно враховувати всі ці фактори. В цілому, євроінтеграція може мати значний позитивний вплив на рівень життя населення України, що очікувано призведе до зростання ВВП, а отже й доходів та купівельної спроможності населення; стимулювання розвитку нових галузей економіки, надходження прямих інвестицій та створення нових робочих місць; підвищення стандартів життя, зокрема, у таких сферах, як охорона здоров'я, освіта, екологія. Однак для того, щоб цей вплив був

максимальним, Україні необхідно провести низку реформ та вжити заходів щодо мінімізації загроз економічній безпеці.

Література

1. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and economic security: threats and strengthening targets : monograph. Warszawa : E-Sciece space, 2023 p. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/15373>

2. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. Lecture Notes in Civil Engineering. 2023. Volume 299. P. 749-760.

3. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім.М.В. Птухи. Київ, 2023. 191 с.

4. Андрейцева І.А. Рівень життя населення України за умов соціально-економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 47/2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-42>

5. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Загорулько Т.А. Виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2023. №1 (88). С. 135-143. URL: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-38)

6. Заєць С.В. Статистичне прогнозування показників рівня життя населення в контексті сталого розвитку. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2020. № 2(6). С. 132-145. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/106/93>

7. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Європейська політика сусідства є важливим інструментом безпекової політики Європейського Союзу і спрямована на зміцнення стабільності, розвитку та демократії у країнах, що оточують ЄС, але не входять до складу ЄС. Однією з цих країн є Україна. Україна бере участь у Європейській політиці сусідства через програму «Східне партнерство». Головні цілі програми «Східне партнерство» включають політичні асоціації та економічні інтеграції, а також співпрацю в сферах безпеки, енергетики, людського розвитку та інших. Участь України в програмі «Східне партнерство» відображає її стратегічний вибір на користь європейських цінностей, демократії та розвитку, а також прагнення поглибити співпрацю з Європейським Союзом; допомагає Україні зміцнювати свою безпеку та стабільність через спільні зусилля з країнами ЄС, особливо в умовах сучасних викликів та загроз [1].

Регіональні виклики безпеки України в європейському контексті охоплюють широкий спектр загроз. Нелегальна міграція, контрабанда зброї, торгівля людьми, міжнародний тероризм є серйозними проблемами, які впливають на безпеку не лише України, але й усього європейської регіону, зокрема [2]:

¹² Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

1. Нелегальна міграція. Україна, як країна транзитного шляху, часто стикається з проблемою нелегальної міграції через свої кордони, що може призвести до ризику національної безпеки та безпеки всього регіону через потенційне залучення до нелегальної діяльності та економічного тиску на існуючі системи.

2. Контрабанда зброї. Україна, як країна, що переживає військовий конфлікт на своїй території, стикається з ризиком контрабанди зброї через свої кордони. Це може сприяти збільшенню злочинності та підтримувати конфлікти в регіоні.

3. Торгівля людьми. Україна також є транзитною країною для жертв торгівлі людьми, що є серйозною загрозою для безпеки людей та суспільства загалом.

4. Міжнародний тероризм. Україна, як країна зі складним геополітичним положенням, також може стати об'єктом міжнародного тероризму, що вимагає спільних зусиль з боку України та європейських партнерів для боротьби з цією загрозою та запобігання її поширенню в регіоні.

Завдяки спільним зусиллям та співпраці з країнами Європейського Союзу, Україна може ефективніше протидіяти цим загрозам та зміцнити свою безпеку в європейському контексті. Впровадження Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу часто стикається з численними викликами та обмеженнями. Навіть за Лісабонською угодою, яка надала нові можливості для координації зовнішньої діяльності ЄС, здійснення цієї політики залишається незавершеним завданням.

Одним із основних обмежень є різна національна політика та інтереси країн-членів ЄС. Умови для досягнення спільної позиції у складних міжнародних питаннях часто виявляються вкрай складними через різні національні підходи. Різні погляди на систему європейської безпеки країнами-членами часто ускладнюють процес прийняття рішень і формування єдиної позиції ЄС.

Важливою вимогою є адаптація політики до змін в геополітичному середовищі, змін в міжнародних відносинах та появу нових безпекових викликів, таких як кіберзагрози, кліматичні зміни тощо [3], що може включати перегляд стратегічних документів, зміцнення механізмів координації та співпраці з іншими міжнародними партнерами. Удосконалення зовнішньої та безпекової політики ЄС вимагає серйозних зусиль та спільних дій країн-членів ЄС для забезпечення більш ефективної реалізації політичних дій ЄС на міжнародній арені.

Регіон Східної Європи, включаючи Україну та інші країни, став об'єктом особливої уваги для Європейського Союзу, особливо в контексті євроінтеграційних планів. Проте, істотною проблемою є відсутність цілісного стратегічного бачення зовнішньої політики ЄС у регіоні. Наявність такого бачення дозволило б більш ефективно координувати відносини з країнами Східної Європи, забезпечуючи баланс між євроінтеграційними планами країн регіону та інтересами ЄС.

Динаміка політичних процесів у східноєвропейському регіоні створює складнощі для реалізації євроінтеграційних планів України та інших країн. Нестабільність, збройні повномасштабні вторгнення та зміни у владі ускладнюють процеси реформ та призводять до затримок у євроінтеграційних зусиллях. У цьому контексті важливо, щоб ЄС продовжував розвивати свою стратегію для регіону, враховуючи нові обставини та виклики, зокрема у відносинах з країною-агресором та зміну політичної ситуації у країнах-сусідах. Такий підхід допоможе забезпечити ефективнішу підтримку для країн, що прагнуть до євроінтеграції, включаючи Україну.

У цьому контексті варто зазначити, що збільшення економічної присутності Китаю у країнах Східного партнерства потенційно викликає занепокоєння серед країн ЄС, зокрема з погляду безпеки та геополітичної стабільності.

Україна, як країна Східного партнерства, має особливий інтерес у розвитку відносин з ЄС та уникненні економічного або політичного тиску з боку Китаю. Для забезпечення своєї національної безпеки та збереження суверенітету Україна може шукати спільні стратегічні рішення з партнерами у ЄС та інших країнах.

Виходячи з цього, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС створює умови для подолання штучних бар'єрів та розбудови стійких та взаємовигідних відносин між Європою та Україною. Підписання Угоди про асоціацію відображає стратегічне бажання обох сторін зберегти мир та стабільність на континенті, уникаючи провалу «східної політики» ЄС та запобігаючи загостренню безпекового клімату; відкриваючи перспективи для подальшого розвитку та співпраці між Україною та Європейським Союзом, а також зміцнення регіональної стабільності та міжнародного порядку в цілому.

Література

1. Маслій О.А., Буряк А.А. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2023. № 3 (129). С. 28–32.

2. Buriak A.A. Methodological approaches to assessing the impact of threats on the environmental security of society in the international security system. International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Volume II. NMBU, Research and Education. 2024. С. 482–510.

3. Буряк А.А., Левченко І.В. Державна підтримка розвитку АПК для забезпечення екологічної безпеки й подолання екозагроз: світовий досвід та реалії України. Агросвіт. 2023. № 18. С. 96–105.

УДК 339.138:658.1

*Маковій Юлія Сергіївна, студентка,
Науковий керівник: Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Український бізнес зіштовхується з низкою серйозних викликів, що загрожують економічній безпеці. До них відносяться нестабільність політичного та економічного середовища, корупція, недосконале законодавство, а також військова агресія з боку росії. Це створює серйозні труднощі для підприємств при плануванні діяльності, захисті активів та інвестицій. Тому партнерство з іноземними компаніями та міжнародними організаціями набуває критичного значення для забезпечення стабільності та стійкості бізнесу. Якщо говорити про переваги міжнародного співробітництва, то можна виділити наступне:

— міжнародне співробітництво надає українським підприємствам можливість ознайомитися та адаптувати передові методи забезпечення економічної безпеки, напрацьовані в інших країнах;

— співпраця з іноземними партнерами відкриває доступ до нових джерел фінансування та інвестицій, необхідних для зміцнення економічної безпеки;

— участь у міжнародних програмах та виставках дозволяє українським компаніям вийти на нові ринки, диверсифікувати канали збуту та зменшити залежність від внутрішнього ринку;

— обмін досвідом та спільні розробки з іноземними партнерами стимулюють інноваційний розвиток українських підприємств та впровадження сучасних технологій бізнесу [1, с. 49].

Міжнародне співробітництво в сфері забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні включає участь країни в різних міжнародних проектах, одним із яких є Європейський союз підтримки підприємництва в Україні (EU4Business). Ці проекти спрямовані на підтримку розвитку малого та середнього бізнесу в Україні шляхом поліпшення бізнес-клімату, надання фінансової та консультативної підтримки, створення нових робочих місць та збільшення виробництва. Крім того, Україна є членом Всесвітньої організації торгівлі (WTO), що відкриває можливості для українських підприємств та має значний вплив на забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні. Як член WTO Україна отримує переваги від різноманітних торговельних угод і механізмів вирішення суперечок. Пропагуючи справедливу та прозору міжнародну торговельну практику, WTO допомагає створити стабільне та передбачуване бізнес-середовище для українських підприємств. Завдяки своїй системі, заснованій на правилах, організація заохочує усунення торговельних бар'єрів, включаючи тарифи та нетарифні заходи, які можуть покращити доступ до ринку та розширити можливості українських компаній експортувати свою продукцію та послуги в усьому світі. Крім того, WOT надає Україні платформу для участі в міжнародних торговельних перемовинах, дозволяючи країні впливати та формувати світову торговельну політику.

Важливою складовою міжнародного співробітництва є угоди про вільну торгівлю між Україною та іншими країнами, які надають українським підприємствам можливість експортувати свою продукцію на зарубіжні ринки й конкурувати з іншими виробниками. Зовнішня торгівля має значний вплив на розвиток українського підприємництва. Протягом останніх років спостерігається активізація зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств.

Вони нарощують експорт товарів, диверсифікують географію поставок, розвивають співпрацю з іноземними партнерами. Водночас, пандемія COVID-19 та економічна нестабільність, спричинена військовим конфліктом, призвели до суттєвих викликів для українського експорту.

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами України за останні 5 років демонструє важливість розвитку ділових зв'язків із зарубіжними партнерами. Так, обсяг експорту товарів з України у 2023 році склав 76,9 млрд. доларів, що на 12,3% більше, ніж у 2018 році. Водночас імпорту товарів сягнув 92,1 млрд. доларів, збільшившись на 8,2% порівняно з 2018 роком. Але якщо говорити про 2022 рік, то присутня негативна динаміка експорту товарів, який скоротився майже на 28 % (до 25,7 млрд дол. США) випереджальними темпами проти імпорту товарів, що зменшився на 19 % (до 30 млрд дол. США [2]). Військовий конфлікт негативно вплинув на зовнішньоекономічну діяльність в Україні. Динаміка зовнішньої торгівлі України у 2023 році продемонструвала зростання обсягів експорту та імпорту, що свідчить про позитивну динаміку зовнішньоекономічних відносин країни. Згідно зі статистичними даними Державної митної служби України, у першій половині 2023 року обсяги зовнішньої торгівлі України зросли, що відображає поточний стан торговельних відносин в умовах конфлікту між росією та Україною [2]. Загальний обсяг експорту для України у 2023 році наблизився до майже 100 мільйонів тонн товарів, відзначивши значне зростання порівняно з попереднім роком. Ці зміни свідчать про позитивну траєкторію зовнішньоекономічних відносин і торговельної діяльності України на 2023 рік. Однак для забезпечення довгострокової економічної безпеки та сталого розвитку підприємництва в Україні необхідно поглиблювати міжнародне співробітництво. Насамперед треба розвивати торговельно-економічні зв'язки з провідними країнами світу,

особливо в сфері високотехнологічної продукції та послуг з високою доданою вартістю [1, с. 52].

Отже, міжнародне співробітництво у сфері забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні відіграє важливу роль у розвитку української економіки та забезпеченні стійкості підприємств. Важливою ініціативою є участь України у програмах технічної допомоги та економічної підтримки з союзниками та партнерами. Ці програми включають надання консультацій з питань фінансового управління, підвищення рівня професійної кваліфікації персоналу, а також підтримку бізнес-інкубаторів та акселераторів для стартапів.

У цілому, міжнародне співробітництво у сфері економічної безпеки підприємництва в Україні відкриває широкі можливості для розвитку бізнесу, сприяє залученню інвестицій та підвищенню рівня життя громадян.

Література

1. Зубко Т. Міжнародне співробітництво та економічна безпека підприємництва. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 47–58. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2018/03\(98\)/06.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2018/03(98)/06.pdf) (дата звернення: 03.05.2024).
2. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 04.05.2024).
3. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Савченко Т.В. Дослідження впливу грошово-кредитної політики на макроконтентоспроможність країни // *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. №2. С.7 – 12.
4. Belov, A. V.; Svystun, L. A.; Khudolii, Yu S. Simulation of the dynamics of high-tech exports in Austria. *Moderní aspekty vědy*, 2023, 29: 566-576.
5. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнессередовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.

УДК 336.32

Циганенко Кирило Дмитрович, аспірант,

Туз Валерія Юрійвна

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ

В умовах євроінтеграції підтримання стабільного економічного зростання, реалізація національних економічних інтересів та забезпечення економічної безпеки держави набуває особливої актуальності. Повномасштабна війна та виклики сучасних процесів глобалізації [1, 2] вимагають узгодження та розробки адекватного інструментарію безпекоорієнтованої державної політики з акцентом на пріоритетні галузі економіки, котрі мають бути основою підтримки макроекономічної стабільності в умовах війни й відіграти роль драйвера економічного зростання у повоєнний період.

На початку повномасштабного вторгнення рф у 2022 році Кабінет Міністрів України виокремив чотири пріоритетні галузі, які стануть локомотивом для відновлення української економіки: military-tech (високотехнологічне озброєння); металургія, гірничо-промисловість і машинобудування; сільське господарство та харчова промисловість; ІТ-галузь [3].

Фінансові інструменти підтримки пріоритетних галузей економіки охоплюють різноманітні заходи та програми, спрямовані на стимулювання розвитку ключових секторів економіки. Одними із таких програм є: кредитні програми, грантова підтримка, податкові стимули тощо [4]. Практика застосування подібних фінансових інструментів передбачає розширення державними банками пакету продуктів для підприємств пріоритетних галузей, а місцева влада в свою чергу сприяє здешевленню коштів таких кредитних пакетів

для компенсації відсоткової ставки. Також передбачено допомогу у складанні бізнес-планів та надання грантів.

Важливим напрямом розвитку пріоритетних галузей національної економіки в умовах євроінтеграції є цифровізація бізнес-процесів [5], перехід до технологічного підходу «Індустрія 4.0», зокрема використання концепції «розумного виробництва», де головну роль відіграють великі дані, хмарні обчислення, машинне навчання, штучний інтелект тощо [6]. Відповідно до Концепції Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, затвердженої розпорядженням Кабінетом Міністрів України № 320-р від 13 квітня 2024 року [6] фінансування заходів з цифровізації пріоритетних галузей національної економіки передбачається здійснювати за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також міжнародної технічної допомоги. Утім, в умовах війни, залучення інвестицій у розвиток пріоритетних галузей економіки України є ускладненим і потребує реалізації фінансового інструмента страхування військових ризиків, що реалізується у співпраці з міжнародними партнерами.

Отже, економічна безпека держави в умовах євроінтеграції залежить значною мірою від підтримки пріоритетних галузей економіки. Ефективне використання фінансових інструментів стимулювання їх розвитку сприятиме зростанню економічного потенціалу та зміцненню позиції України на світовому ринку.

Література

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут

регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/8786>

2. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. Економіка і регіон. 2015. № 3 (52). С. 103–109.

3. Уряд робить ставку на розвиток чотирьох пріоритетних галузей, які стануть локомотивом для відновлення української економіки. *Урядовий портал. Міністерство економіки України.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-robyt-stavku-na-rozvytok-chotyrok-priorytetnykh-haluzei-iaki-stanut-lokomotyvom-dlia-vidnovlennia-ukrainskoi-ekonomiky-iuliia-svyrydenko>

4. Євдокимова О.В., Крутікова І.В. Фінансові інструменти підтримки малого та середнього бізнесу: практичний аспект. К.: ННЦ ІАЕ, 2018.

5. Onyshchenko S., Yehorycheva S., Furmanchuk O., Maslii O. Ukraine Construction Complex Innovation-Oriented Development Management. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations, 2019, pp. 687-700. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_68

6. Концепція Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2024 р. № 320-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2024-%D1%80#n9>

7. Glushko, A.D. Directions of Efficiency of State Regulatory Policy in Ukrain. World Applied Sciences Journal. Pakistan: International Digital Organization for Scientific Information, 27 (4), 2013, pp. 448-453. <https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2013.27.04.13656>.

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Садовий Михайло Сергійович, магістрант
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄС

В умовах Industry 4.0 ключовим фактором розвитку було визначено цифрові технології. Штучний інтелект (ШІ) став невід'ємною частиною цього етапу становлення розумних виробництв, здатним стимулювати інновації, підвищити продуктивність праці та якість продукції і послуг. Використання ШІ у різних секторах економіки, сферах суспільного життя обґрунтовується можливостями, які створюються завдяки його впровадженню [1]. Потенціал ШІ в аспекті своєчасного виявлення загроз у кіберпросторі, запобігання кіберзлочинності, яка щороку спричиняє мільярдні фінансові та репутаційні збитки, став основою для його використання в напрямку зміцнення економічної безпеки [2]. Враховуючи необхідність забезпечення економічної безпеки України, доцільно розглянути позитивний досвід ЄС.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) використовує ШІ у різних аспектах своєї діяльності як для підвищення ефективності й результативності, так і для забезпечення безпеки. Алгоритми штучного інтелекту застосовуються для аналізу величезних обсягів даних, включаючи фінансову звітність, ринкові тенденції та оцінку впливу на навколишнє середовище, щоб допомогти в оцінці проектних пропозицій і виявленні потенційних ризиків [3]. Це дозволяє ЄІБ більш ефективно приймати обґрунтовані інвестиційні рішення та захиститися від фінансових втрат.

Системи штучного інтелекту, впроваджені ЄІБ, здатні виявляти аномалії та закономірності у фінансових транзакціях, допомагаючи виявляти потенційні шахрайські дії. Цей проактивний підхід зберігає фінансові ресурси ЄІБ і захищає його клієнтів від фінансових втрат [4]. З метою захисту ІТ-інфраструктури ЄІБ і персональних даних від кібератак впроваджено рішення кібербезпеки на базі штучного інтелекту. Це забезпечує конфіденційність, цілісність і доступність критичних інформаційних активів [5].

ЕUIPO (Європейська агенція інтелектуальної власності) використовує ІІІ для аналізу патентів та інших даних про інтелектуальну власність, щоб виявити потенційні порушення. Це дозволяє ЕUIPO ефективно захищати права інтелектуальної власності європейських підприємств. Так, за підтримки ЕUIPO та з використанням технологій ІІІ була заснована найбільша у світі безкоштовна онлайн-база даних торговельних марок, яка дозволяє користувачам за лічені секунди порівнювати графічні представлення своїх торгових марок із понад 57 мільйонами заявок на торгові марки [6].

Враховуючи потенційні можливості ІІІ щодо зміцнення економічної безпеки, ЄС здійснює активну інвестиційну діяльність в цьому напрямі. У 2021 році було виділено 20 мільярдів євро на дослідження в галузі ІІІ протягом наступних семи років. Ці інвестиції спрямовані на розробку нових технологій, а також на вирішення етичних та соціальних проблем, пов'язаних зі ІІІ. Щодо ризиків, пов'язаних із використанням ІІІ, ЄС впроваджено ряд заходів для забезпечення відповідального та етичного застосування технологій ІІІ. У 2018 році ЄС оприлюднив «Етичні принципи для штучного інтелекту в Європі» [7], які мали на меті врахування прав і свобод громадян у процесі використання ІІІ.

Перехід до Industry 5.0, яка базується не лише на технологіях, а і на таких принципах, як людиноцентричність

та соціальна користь, а також твердженні, що технологічні інновації мають базуватися на етичних цілях, а не навпаки, сприяли прискоренню законодавчого врегулювання використання ШІ. У березні 2024 року Європарламентом був ухвалений «Закон про штучний інтелект» [8], який встановив нові зобов'язання для ШІ на основі їхніх потенційних ризиків і впливу на суспільство, що відображає зростаючу необхідність забезпечення етичного та безпечного використання цієї технології. Таким чином, ЄС визнає потенційні переваги ШІ, а також ризики, пов'язані з ним та вживає заходів для того, щоб ШІ розроблявся та використовувався таким чином, щоб приносити користь суспільству.

Досвід ЄС у сфері ШІ є цінним прикладом того, як уряди можуть сприяти відповідальному розвитку та використанню цієї технології. По-перше, важливо розробити чітку політику та нормативні рамки для ШІ. По-друге, слід стимулювати інновації та інвестиції в дослідження та розробки ШІ. По-третє, важливо забезпечити, відповідальне та етичне розроблення і застосування ШІ.

Таким чином, європейські регулятори активно працюють над впровадженням повноцінного регулювання штучного інтелекту в ЄС. Україна має розробити власну стратегію розвитку ШІ, ґрунтуючись на позитивному досвіді ЄС. Це завдання є першочерговим, з урахуванням процесу інтеграції до Європейського Союзу

Література

1. Shefer O., Laktionov O., Pents V., Hlushko A., & Kuchuk N. (2024). Practical principles of integrating artificial intelligence into the technology of regional security predicting. *Advanced Information Systems*, 8(1), 86–93.
2. Онищенко С.В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International

Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.

3. Artificial intelligence, blockchain and the future of Europe. *European Investment Bank*. URL: <https://www.eib.org/en/publications/online/all/ai-blockchain-and-future-of-europe-report>

4. Onyshchenko, V., Yehorycheva, S., Maslii, O. & Yurkiv, N. (2020). Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. *Lecture Notes in Civil Engineering*. Volume 181. pp. 749–759. https://doi.org/10.1007/978%2D3%2D030%2D85043%2D2_69

5. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.

6. AI at EUIPO: In-house image search in TMview extended to all TM5 offices. *EUIPO*. URL: <https://www.euipo.europa.eu/en/news/ai-at-euipo-in-house-image-search-in-tmview-extended-to-all-tm5-offices>

7. EU guidelines on ethics in artificial intelligence: Context and implementation. *European Parliament*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2019\)_640163](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2019)_640163)

8. Європейська Комісія вітає політичну домовленість щодо Закону про штучний інтелект. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/європейська-комісія-вітає-політичну-домовленість-щодо-закону-про-штучний-інтелект_uk?s=232.

9. Glushko A.D. (2013). Directions of Efficiency of State Regulatory Policy in Ukraine. *World Applied Sciences Journal*. Pakistan: International Digital Organization for Scientific Information, 27 (4), pp. 448-453. <https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2013.27.04.13656>.

Вітрик Ігор Віталійович,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Однією зі стратегічних цілей України на шляху інтеграції до європейського співтовариства є підвищення рівня енергетичної безпеки, яка, згідно з чинним законодавством, передбачає захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії технічно надійним, безпечним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом в нормальних умовах і в умовах особливого або надзвичайного стану [1]. Енергонебезпечність є однією з умов забезпечення енергетичної безпеки та ключовою проблематикою сьогодення.

Це підтверджується результатами проведеного соціологічного опитування агенцією Fama на початку 2024 року. Зокрема, 50% респондентів найважливішими заходами у державній політиці України сфері енергетики вважають забезпечення енергетичної незалежності [2].

В умовах постійних атак РФ на об'єкти енергетичної інфраструктури енергосистема України потребує відновлення та зміцнення стійкості. Прийнята у 2023 році Енергетична стратегія України до 2050 року акцентує на необхідності досягнення енергетичної незалежності. Перетворення України на енергетичний хаб Європи – є ключовою ціллю Стратегії [3]. Реалізація зазначеної цілі передбачає розвиток відновлюваних джерел енергії, зокрема будівництво вітрових та сонячних електростанцій, гідроелектростанцій та інших проектів з

використанням чистих та стійких енергетичних джерел; модернізацію енергетичної інфраструктури; підвищення енергоефективності через впровадження програм і технологій з метою зменшення витрат енергії в різних секторах економіки, що сприятиме зниженню загального споживання енергії та зменшенню викидів парникових газів; стимулювання наукових досліджень, розвиток та впровадження новітніх технологій у сфері енергетики, що допоможе підвищити конкурентоспроможність та ефективність українського енергетичного сектору. Окрім того, пріоритетним залишається розвиток стратегічних партнерств та співпраця з країнами Європейського союзу для спільного розроблення та реалізації проєктів у сфері енергетики.

Зазначені заходи дозволять інтегрувати енергетичну систему України в загальноєвропейську, сприятимуть розширенню виробництва чистої енергії та, відповідно, зниженню залежності від російського викопного палива.

Література

1. Стратегія енергетичної безпеки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

2. Україна майбутнього: вступ до ЄС, повоєнна відбудова, екологічні проблеми та енергетична незалежність очима пересічного українця. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3845419-ukraina-majbutnogo-vstup-do-es-povoenna-vidbudova-ekologichni-problemi-ta-energeticna-nezaleznist-ocima-peresicnogo-ukrainca.html>

3. Євроінтеграція України: прогрес реформ у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevrointehratsiia-ukrainy-prohres-reform-u-sferi-enerhoefektyvnosti-ta-vidnovliuvanoi-enerhetyky>

УДК 338(477)

*Буряк Діана Сергіївна, студентка,
Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Провідною тенденцією сучасного суспільного розвитку є поширення глобалізаційних процесів. В умовах глобалізації світової економіки зростає рівень вичерпності природних ресурсів. Потреби в ресурсах значно перевищують обсяги і швидкості їх природного поповнення. В результаті настає неминуче виснаження природних запасів, що призводить до дефіциту ресурсів, забруднення води і повітря, нестачі прісної води та ін. Виходячи із загострення перелічених питань, останнім часом у світових суспільно-політичних і наукових колах активно просувається концепція «зеленої» або «екологічної» економіки. Всі країни, незалежно від їх забезпеченості природними ресурсами та геополітичного положення, більшою або меншою мірою стикаються з викликами вичерпання обмежених природних ресурсів і зміни клімату. Відповідь на ці виклики вимагає використання моделей економічного зростання, які відображають більш тісну взаємодію між економікою, природним середовищем та якістю життя населення. Використання таких моделей сприяє прийняттю більш обґрунтованих політичних рішень з метою сталого розвитку національних економік.

Україна належить до кола багатих на природні ресурси країн Євразійського регіону, має вигідне географічне і геополітичне положення, високоосвічене населення, є потенційним транзитним коридором для енергетичних і

товарних потоків між Сходом і Заходом. Україна є однією з провідних країн світу за обсягами розвіданих запасів залізних, марганцевих, титано-цирконієвих руд, вугілля, графіту, каоліну, сірки. Однак за оцінками Світового банку українська економіка, яка значною мірою орієнтована на експорт продукції з низькою доданою вартістю, є недостатньо ефективною і тому за обсягом валового національного доходу на душу населення країна входить до групи країн з доходом нижче середнього рівня (склав 7810 дол. США за ПКС в 2015 р.). Високий ступінь зносу основних засобів (83,5% у 2014 р.) та застарілі технології, особливо в гірничо-металургійному комплексі, обумовлюють перевитрати сировини, матеріалів, енергоносіїв. Енергоємність ВВП (0,34 тне. / 1 тис. дол. США в 2013 р. за оцінкою МЕА) перевищує середній показник по країнах ЄС в 1,5 рази.

Перехід на «зелену економіку» передбачає комплексні зміни у всіх секторах економіки. Первинний сектор, який охоплює сільське господарство, рибальство, лісову та добувну промисловість, вимагає найбільш радикальних змін, оскільки саме тут створюються продукти для задоволення первинних потреб людства. Сільське господарство має переорієнтовуватися на виробництво органічної продукції (без використання хімічних добавок). Озеленення сільського господарства передбачає не лише виробництво органічної продукції, а й вирощування енергетичних культур та їх використання в енергетичних цілях. Крім того, переорієнтація агропромислового комплексу в напрямку «зеленої економіки» дозволить скоротити зростаюче безробіття у сільській місцевості, перейти на екологічно чисте біопаливо, досягти незалежності від традиційних джерел енергії та скоротити витрати на їх постачання. Вторинний сектор економіки, який охоплює промисловість та будівництво, найбільше потребує раціонального використання енергоресурсів. У контексті переходу на «зелену економіку» промисловість країни

вимагає глибокої технологічної модернізації, оскільки виробничі потужності є базою для створення машин, устаткування та обладнання, які дозволять очистити виробництво та ефективно використовувати обмежені ресурси. До того ж «озеленення» економіки передбачає активізацію галузі з переробки відходів. Сьогодні відходи, з одного боку, несуть небачені загрози для навколишнього середовища, а з іншого – можуть бути використані для підвищення конкурентоспроможності виробництва, за рахунок скорочення витрат на сировину та їх повторного використання. Роль «зеленої економіки» в галузях промисловості України потребує подальшого ґрунтовного дослідження, оскільки розвинені країни на сучасному етапі формують політику неоіндустріального типу.

З метою успішного зеленого відновлення необхідно.

1. Модернізувати сільське господарство за найсучаснішими екологічними стандартами. Для цього потрібно забезпечити безпечне та ефективне використання агрохімікатів і розширення сталого виробництва біоенергії. Окрім того, передбачається створення більшої кількості поглиначів вуглецю та системи вуглецевих кредитів.

2. Енергоефективна модернізація будівель. Житловий сектор є другим за величиною споживачем енергії, на який припадає 28% кінцевого споживання енергії в Україні. Для зеленого відновлення пропонується створити розумні стандарти енергоефективності та будівельних матеріалів, зробити модернізацію квартир інвестиційно привабливою та декарбонізувати теплопостачання.

3. Підвищення сталості місцевих електроенергетичних систем. Для залучення інвестицій пропонується реформа операторів систем розподілу та створення незалежної та професійної регуляції. Також слід знизити ризики для інвестицій у відновлювану енергетику.

4. Перехід на транспорт з низьким рівнем викидів вуглецю. Для цього потрібно надати пріоритет вантажним залізничним перевезенням, а також електрифікувати вантажний і пасажирський транспорт.

5. Забезпечення чітких і надійних довгострокових орієнтирів від уряду. Покращити управління та знизити ризики слід завдяки посиленню внутрішньоурядової узгодженості, координації та прозорості, зокрема завдяки консультаціям з громадськістю та державними установами, а також відкритості.

Отже, зелена економіка ґрунтується на альтернативних джерелах енергії і палива, технології екологічно чистого виробництва, чистих технологіях у веденні сільського господарства, «зеленому будівництві», а також програмах очищення повітря, води і ґрунту від забруднень, переробки та утилізації відходів і т.д. Багато вчених досліджують цю тему, розробляють нові концепції. Саме «зелена економіка» може стати джерелом розвитку України. Отже, перспективи створення зеленої економіки в Україні стають необхідними і цілком досяжними.

Література

1. «Зелена економіка»: можливості для України
url:<http://global-national.in.ua/archive/6-2015/12.pdf>

2. Зелене повоєнне відновлення України URL:
https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf

3. Зелена трансформація України URL:
http://www.uintai.kiev.ua/sites/default/files/greentransformation_u_a_web.pdf

4. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д. Підвищення енергоефективності національної економіки в напрямку зміцнення енергетичної безпеки

України. Building innovations – 2020 : матеріали III міжнар. азербайджансько-української наук.-практ. конф., м.Баку-Полтава, 1-2 червня 2020 р. Полтава, 2020. С. 438-440.

УДК 336.711.65:341.232

*Дуброва Катерина Олександрівна, студентка,
науковий керівник Єгоричева С. Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Міжнародне співробітництво відіграє важливу роль у сучасному світі та є однією з ключових складових глобальних відносин. Для країн, зокрема для України, це не лише засіб зближення та спільного розвитку, але й важлива складова економічної безпеки. Наша країна активно взаємодіє з різними міжнародними організаціями, у тому числі, з метою запобігання та протидії відмиванню злочинних доходів та фінансування тероризму та забезпечення стабільності фінансово-економічної сфери.

Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії здійснюється за принципом взаємності відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та інших нормативно-правових актів [1]. У нашій країні органом, уповноваженим на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки, є Державна служба

фінансового моніторингу України. Ключова роль Держфінмоніторингу полягає в тому, що він відпрацьовує отримані від суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлення про підозрілі фінансові операції і передає правоохоронним і розвідувальним органам України узагальнені матеріали у разі наявності підозр щодо відмивання коштів чи фінансування тероризму.

Однією з важливих складових діяльності Держфінмоніторингу є налагодження співпраці з міжнародними установами та іноземними партнерами, які відповідають за організацію ефективної протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Він плідно співпрацює з FATF, Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Європейським Союзом, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Егмонтською групою підрозділів фінансових розвідок, Організацією Об'єднаних Націй та ін.

Зрозуміло, що найбільш активне співробітництво відбувається з Групою з розробки фінансових заходів з відмивання грошей (FATF) – міжурядовим органом, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби з відмиванням коштів. Україна співпрацює з цією організацією, активно впроваджуючи її стандарти та рекомендації в національне законодавство. Співпраця з FATF ґрунтується на принципах взаємної поваги та спільного прагнення протидіяти відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Держфінмоніторинг співпрацює з цією організацією у рамках усіх напрямів діяльності, що дає можливість Україні бути в курсі останніх тенденцій та методів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також сприяє вдосконаленню національної системи протидії цим злочинам (табл. 1).

Важливо також зазначити, що така співпраця має не лише практичне, але й політичне значення. Вона демонструє прагнення України до повноцінної інтеграції до світового співтовариства та дотримання міжнародних стандартів у цій сфері. У рамках розбудови інституційної спроможності у сфері ПВК/ФТ, з 2017 року Держфінмоніторинг активно співпрацює з Європейською Комісією в рамках проекту «Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні».

Таблиця 1

Співпраця Держфінмоніторингу та FATF за 2021-2023 роки

Рік	Характеристика діяльності
2021	Представники Держфінмоніторингу України брали участь у низці заходів FATF, зокрема в онлайн-консультаціях, вебінарах, пленарних засіданнях та спільних засіданнях. ДСФМУ надсилали FATF коментарі та інформацію з різних питань, пов'язаних з протидією відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.
2022	Держфінмоніторинг постійно інформував FATF про ситуацію в Україні, пов'язану з повномасштабним вторгненням рф. Представники Держфінмоніторингу брали участь у засіданнях ICRG та пленарних засіданнях FATF. За результатами участі України у заходах, FATF оприлюднила 3 публічні заяви щодо країни агресора, а також окрему публічну позицію щодо збройної агресії проти України. FATF застосувала жорсткі санкції щодо агресора, обмеживши її права як члена організації.
2023	Продовжувався обмін інформацією між FATF та Держфінмоніторингом щодо протидії ризикам та загрозам, спричиненим війною рф. Його представники брали участь у засіданнях робочої групи та пленарних засіданнях FATF. На черговому засіданні у лютому було прийнято рішення про зупинення членства рф у цій організації. FATF опублікувала публічні заяви, в яких засудила війну рф проти України та висловила співчуття українському народу. Закликала всі юрисдикції бути пильними щодо ризиків обходу санкцій, застосованих до країни агресора.

Джерело: складено автором за [2; 3; 4].

Будучи однією з найрозвиненіших фінансових розвідок світу та маючи високу репутацію, Держфінмоніторинг

постійно надає консультативну допомогу підрозділам фінансових розвідок інших країн світу щодо розвитку та вдосконалення їх національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Аналіз співпраці Держфінмоніторингу України з міжнародними організаціями свідчить про успішне партнерство, спрямоване на зміцнення фінансової стабільності та економічної безпеки країни.

Література

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

2. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. Київ, 2022. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist/2021-rik/richnij-zvit-derzhfinmonitoringu-za-2021-rik.html>.

3. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік. Київ, 2023. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist/2022-rik/richnij-zvit-derzhfinmonitoringu-za-2022-rik.html>.

4. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. Київ, 2024. URL: <https://fiu.gov.ua/uk/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist/2023-rik/richnij-zvit-derzhfinmonitoringu-za-2023-rik.html>.

УДК 338.24:339.1

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,*

Сагачко Єлизавета Олегівна

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЗВИТОК РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ринок цінних паперів відіграє важливу роль у залученні інвестицій та прискореному економічному зростанні, що є основою забезпечення економічної безпеки держави у довгостроковому періоді. Успішна євроінтеграція України, розвиток національної економіки неможливі без створення функціонуючого ринку цінних паперів для залучення іноземних інвестицій із міжнародних ринків капіталів.

Ринок цінних паперів – це особлива сфера ринкових відносин, де завдяки продажу цінних паперів здійснюється мобілізація фінансових ресурсів для задоволення інвестиційних потреб суб'єктів економічної діяльності. Ринок цінних паперів називають фондовим ринком, бо цінні папери, які обертаються на ньому, за своєю економічною суттю є відображенням певних фондів – матеріальних або грошових [1].

Для визначення ролі ринку цінних паперів у забезпеченні економічної безпеки держави [2] варто розуміти, що на фондовому ринку здійснюється емісія, купівля й продаж цінних паперів – документів, що посвідчують майнові та інші права (зобов'язальні відносини) його власника внаслідок вчинення одного чи декількох правочинів (емісії або видачі цінного папера), та мають грошовий вираз. До найпоширеніших цінних паперів, які обертаються на фондовому ринку належать: акції; облігації; казначейські зобов'язання України; інвестиційні

сертифікати; опціонні сертифікати; депозитні й ощадні сертифікати банків; векселі та інші фінансові інструменти [3].

В Україні рівень розвитку ринку цінних паперів є низьким, що відображається в позиції України за міжнародним рейтингуванням [4]. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) [5] впродовж січня – грудня 2023 року, становив 76,08 млрд грн та 8 млн доларів США. Порівняно з таким самим періодом 2022 року (57,45 млрд грн) загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів номінованих у гривні у відповідному періоді 2023 року збільшився на 18,63 млрд грн (табл. 1). Протягом січня - грудня 2023 року НКЦПФР зареєстровано 30 випусків акцій на суму 9,15 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2022 року обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 25,90 млрд грн.

Таблиця 1

Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих
Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку
протягом січня-грудня 2023 року

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	1 255,4	1
Лютий	1 514,5	1
Березень	-	0
Квітень	59,6	3
Травень	194,6	2
Червень	130,0	1
Липень	297,5	4
Серпень	89,7	3
Вересень	3 370,6	5
Жовтень	124,1	3
Листопад	1 538,1	3
Грудень	577,6	4
Усього	9 151,7	30

Джерело: узагальнено автором за даними НКЦПФР [5]

За результатами торгів на організованих ринках капіталу протягом січня-грудня 2023 року обсяг торгів фінансовими інструментами склав 436,43 млрд грн. і порівняно з даними аналогічного періоду 2022 року збільшився майже на 275,80 млрд грн. (січень-грудень 2022 року – 160,64 млрд грн) (табл. 2).

Проаналізувавши обсяги торгів акціями та іншими фінансовими інструментами, можемо дійти до висновку, що фондовий ринок в Україні порівняно з відповідними ринками європейських країн має низький рівень розвитку, проте можна відслідкувати його позитивну динаміку у 2023 році порівняно з 2022 роком.

Таблиця 2

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу протягом січня-грудня 2023 року, млн грн

Період	ПФТС	ПЕРСПЕКТИВА	УБ	Усього, млн
Січень	18 178,6	9 880,5	928,0	28 987,0
Лютий	14 206,8	5 593,0	1 467,3	21 267,2
Березень	21 377,9	11 653,5	1 164,4	34 195,8
Квітень	25 594,4	12 553,8	626,7	38 774,9
Травень	25 334,4	19 895,8	602,4	45 832,6
Червень	10 435,0	14 452,8	910,6	25 798,5
Липень	15 403,1	13 432,3	1 675,4	30 510,8
Серпень	19 237,6	9 573,3	1 025,7	29 836,5
Вересень	32 940,5	13 100,4	1 341,0	47 381,8
Жовтень	33 728,4	9 935,5	1 266,4	44 930,4
Листопад	32 109,4	16 684,8	852,3	49 646,5
Грудень	26 138,5	10 223,3	2 908,4	39 270,2
Усього	274 684,7	146 978,9	14 768,6	436 432,1

Джерело: узагальнено автором за даними НКЦПФР [5]

Необхідною умовою успішної євроінтеграції України та забезпечення економічного зростання є розвиток ринку цінних паперів, який надає можливість компаніям та урядам залучати капітал для фінансування різних проектів і програм розвитку, що сприяє стимулюванню економічного зростання та створенню робочих місць. Розвинений ринок цінних паперів дозволяє інвесторам розподіляти свої інвестиції між різними активами, зменшуючи тим самим ризик фінансових втрат в разі проблем у певних секторах економіки. А прозорість фінансових операцій на ринку цінних паперів знижує ризик маніпуляцій та шахрайства, що сприяє підвищенню рівня економічної безпеки держави.

Література

1. Дудчик О., Савченко А. Особливості розвитку фондового ринку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 1058–1061.
2. Пугач О. А. Світовий досвід упередження загроз економічній безпеці національної економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 12 (3). С. 43–46.
3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 27 квітня 2024 р. №3480-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 04.05.2024)
4. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнессередовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.
5. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 04.05.2024)
6. Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Financial security hazards of Ukraine: identification and systematization. *Economics and Regions*. 2019. №2 (73). P. 72-80.

УДК 338.2

*Зубок Вікторія Валентинівна, магістрантка,
Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах сьогодення європейська інтеграція та членство в ЄС є стратегічною метою України й найкращим способом реалізації національних інтересів, створення розвиненої та демократичної держави. Співпраця між країнами важлива не лише для їх економічного розвитку, а й для зміцнення економічної безпеки, адже така взаємодія має значний потенціал для сприяння економічного зростання, стабільності та безпеки як для України, так і для ЄС. Варто зазначити, що співпраця Україна-ЄС у воєнний час більшою мірою обумовлені потребами України. Так, скасування мита на українські товари, лібералізація перевезень та посилення транспортних коридорів допомагають нашій державі посилювати економічну безпеку.

У період воєнного стану Європейський Союз залишається найбільшим торговим партнером України, частка товарів якого становить 55% від обсягу зовнішньої торгівлі. Набуття чинності рішення ЄС щодо лібералізації торгівлі допомагає українським виробникам та експортерам витримати тягар війни та зміцнити свої позиції на європейському ринку [1]. В рамках угоди про асоціацію станом на червень 2022 року було завершено процес визнання електронних підписів, що сприяє полегшенню отримання послуг як громадянам України, так і при веденні бізнесу між контрагентами з України та Євросоюзу. Також варто зазначити, що продовжує тривати лібералізація у сфері телекомунікаційних послуг, яка

у прямому сенсі допомагає залишатися на зв'язку у воєнний час [2]. З метою подальшого розвитку співпраці та зміцнення економічної безпеки, Україна активно працює над інституційним зближенням з системою ЄС та переговорами про членство. Активна участь у системі економічного управління ЄС дасть змогу максимально використати статус України як кандидата та забезпечить стійкий розвиток і процвітання [3].

Отже, швидкість та успішність відбудови України у післявоєнний період значною мірою буде залежати від розширення форматів співпраці, які було створено під час війни. Післявоєнна співпраця України з ЄС характеризуватиметься синергією старих і нових форматів, структур і мереж, де Угода про асоціацію відіграватиме центральну роль.

Література

1. Співпраця з Україною: інвестиції, євроінтеграція та посилення економічного... NEWP. URL: <https://export.gov.ua/news/4417-spivpratsia-z-ukrainoiu-investitsii-ievrointegratsiia-ta-posilennia-ekonomichnogo-spivrobitnitstva>.
2. Як повномасштабна війна змінила формати співпраці України та ЄС. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/11/8/7150040/>.
3. Глушко А. Д. Оцінка ефективності державної регуляторної політики у сфері внутрішньої торгівлі в Україні. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.
5. Onyshchenko S., Yehorycheva S., Furmanchuk O., Maslii O. Ukraine Construction Complex Innovation-Oriented Development Management. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations, 2019, pp. 687-700. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_68

УДК 33(477):502.171

***Кононенко Анна Ігорівна, студентка,
Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)***

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В сучасних умовах все більшого значення набуває концепція зеленої економіки, яка передбачає гармонійне поєднання економічного розвитку та захисту навколишнього середовища. Для України, яка прагне до європейської інтеграції, перехід до зеленої економіки стає не лише стратегічною метою, а й актуальною потребою. Україна стоїть на порозі масштабних змін. Прагнення до євроінтеграції тісно пов'язане з переходом до моделі розвитку, що гармонійно поєднує економічну діяльність із збереженням довкілля. Цей шлях несе країні низку вагомих переваг, які сприятимуть її економічному зростанню, покращенню екологічної ситуації та підвищенню добробуту населення.

Енергетична безпека та економічні вигоди є одними з головних переваг «зеленої» економіки. Україна, яка сильно залежить від імпорту викопного палива, може значно зменшити цю залежність, розвиваючи власні відновлювані джерела енергії, такі як сонячна, вітрова, геотермальна тощо. Це не лише підвищить енергетичну безпеку, але й заощадить кошти, які можна буде спрямувати на модернізацію та розвиток економіки. Крім того, впровадження енергоефективних технологій у всіх сферах діяльності - промисловості, будівництві та транспорті - зменшить споживання енергоресурсів та підвищить

конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку.

Зелена економіка – драйвер створення робочих місць. Розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективності, зеленого будівництва та екологічно чистого транспорту створить попит на кваліфікованих фахівців, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню рівня життя. Інвестиції в «зелену» економіку також стають все більш привабливими для міжнародних партнерів. Перехід до цієї моделі розвитку може залучити нові інвестиції, необхідні для модернізації української економіки та її інтеграції в європейський простір. Сьогодні багато країн світу, таких як Данія, Швеція, Японія, Нова Зеландія та Мексика, активно впроваджують концепцію зеленої економіки. Цікаво, що паралельно з цим вони демонструють вражаючі темпи економічного зростання, високі макроекономічні показники та покращення рівня життя населення. Цей факт свідчить про те, що зелена економіка має не лише екологічні, а й значні економічні переваги.

Ще одним важливим моментом є позитивний вплив «зеленої» економіки на навколишнє середовище. Наразі Україна є одним з найбільших забруднювачів повітря в Європі. Перехід на відновлювані джерела енергії та енергоефективні технології дозволить зменшити викиди парникових газів, що сприятиме боротьбі зі зміною клімату. Це також покращить якість повітря та води, що матиме безпосередній вплив на здоров'я людей. Рациональне використання природних ресурсів допоможе зберегти унікальну природу для майбутніх поколінь.

Україна прагне до євроінтеграції, і одним з ключових критеріїв на цьому шляху є перехід до «зеленої» економіки. Ця модель розвитку, яка ставить в пріоритет гармонійне поєднання економічної діяльності та захисту навколишнього середовища, відкриває перед країною багато перспектив. Однак реалізація

цього амбітного завдання неможлива без ефективного подолання низки серйозних викликів, серед яких: фінансовий, регуляторний, інституційний, технологічний, інфраструктурний, соціальний та культурні бар'єри. Окрім внутрішніх викликів ситуація ускладнюється ще й зовнішніми. Збройний конфлікт та окупація частини території України негативно впливають на розвиток зеленої економіки. Нестабільність на світовому енергетичному ринку також може ускладнити планування та реалізацію проектів зеленої енергетики.

Але звісно ж як є недоліки, так є і переваги. Її родючі ґрунти, сприятливий клімат, значні запаси корисних копалин та кваліфіковані кадри створюють міцний фундамент для розвитку екологічно чистих галузей. Шлях до успіху лежить через низку ключових принципів. Перший – еко-ефективність. Це поступове скорочення використання ресурсів, орієнтація на чисті технології та принципи замкненого циклу економіки. Такий підхід мінімізує негативний вплив на довкілля та підвищує ресурсну ощадність. Другим принципом є підтримка зеленого бізнесу. Пільгове оподаткування, інвестиції та державні програми стануть поштовхом для його розвитку. Це створить нові робочі місця та урізноманить економіку. Третій принцип – інновації. Заохочення зелених технологій та прогресивних рішень у всіх сферах економіки дозволить Україні стати лідером галузі та підвищити конкурентоздатність на світовому ринку. Не менш важливою є еко-культура. Формування екологічної свідомості у населення через інформаційні кампанії, освітні програми та залучення громадськості до прийняття рішень сприятиме відповідальному споживанню та дбайливому ставленню до ресурсів. Нарешті, п'ятий принцип – міжнародна співпраця. Активна участь у міжнародних проектах та обмін досвідом з розвинутими країнами дозволить Україні запозичити передові методи та отримати доступ до новітніх технологій та інвестицій.

Крім дотримання всіх необхідних принципів і правил, впровадження «зеленої» моделі економіки також передбачає підвищення ролі держави та державних інституцій в економічному та екологічному регулюванні, співпраці держави та бізнесу, створенні середовища. Для створення сприятливих умов для розвитку підприємництва на основі нових екологічних технологій і стандартів держава підтримує соціально та екологічно відповідальні підприємства, сприяє діяльності некомерційних екологічних об'єднань та організацій для створення необхідних умов для розвитку екологічної культури населення, освітні програми та ініціативи щодо збереження ресурсів.

Перехід до зеленої економіки в Україні – це не просто екологічний тренд, а стратегічна необхідність, яка потребує системного підходу та активної участі всіх верств суспільства. Це не просто еволюційні зміни, а трансформація, яка зачіпає всі аспекти життя – від економіки та промисловості до енергетики, транспорту, сільського господарства та повсякденного життя людей.

Література

1. Гура А.О., Гудан Т.Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». 2017.

2. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Економіка і регіон*. 2019. № 3(74), С. 13-18.

3. Мірошніченко В.В., Тьорло В.О. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018.

4. About green economy. United Nations Environment Programme. Available at: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy>

5. Скороход І.С., Горбач Л.М. Розвиток зеленої економіки в країнах Європейського Союзу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління. 2019.

УДК 338.2

Жиленко Кіра Сергіївна, студентка,
Науковий керівник: Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Євроінтеграція – це стратегічний курс України, який відкриває нові можливості для розвитку та процвітання. Він ґрунтується на спільних цінностях, таких як демократія, верховенство права, повага до прав людини та свободи. Вступ України до ЄС стане стимулом для зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією та реформування судової системи. Інтеграція з ЄС несе в собі потенціал для значного економічного зростання України. Гармонізація українських стандартів з європейськими сприятиме покращенню якості продукції та послуг, роблячи їх більш затребуваними на світовому ринку.

Євроінтеграція України набуває нового значення в контексті сучасних геополітичних реалій та економічних викликів [1]. З одного боку, війна в Україні зазначила руйнування та трагічні втрати. З іншого боку, вона згуртувала українців та зміцнила прагнення до євроінтеграції. Європейський Союз надав рішучу підтримку Україні, пропонуючи фінансову та гуманітарну допомогу, а також розглядаючи питання про членство.

Основними перспективами, які відкриваються для України в аспекті євроінтеграції є наступні. По-перше, післявоєнне відновлення потребуватиме масштабної програми, в якій ЄС

може відіграти ключову роль, надаючи фінансову допомогу та експертизу. Також Україна має значний потенціал у сфері цифрової трансформації, який може бути реалізований завдяки співпраці з ЄС та доступу до європейських цифрових ринків. Розвиток інформаційного простору, де панують європейські цінності та принципи, – це шлях до подолання пропаганди та формування свідомого суспільства. По-друге, євроінтеграції процеси є стимулом для модернізації України та її адаптації до європейських стандартів [2].

Слід відмітити, що воєнні часи ускладнюють контакти України з ЄС в окремих галузях (сталеливарні виробни, електрообладнання). Але, з іншого боку, війна пришвидшує інституціональну, секторальну (в окремих галузях) інтеграцію національної економіки до внутрішнього ринку ЄС, трансформацію структури експорту шляхом товарної диференціації.

Таким чином, хоча євроінтеграційний процес України має свої виклики, зокрема необхідність великих структурних змін, це є можливістю для країни підвищити рівень розвитку та наблизитися до західноєвропейських стандартів.

Література

1. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 2023. С. 749–760.

2. Європейська інтеграція – European integration portal. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/>

3. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. (2019). Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Economics and Region*, vol. 4 (75), pp. 6–13.

4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Загорулько Т.А. Виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2023. №1 (88). С. 135-143.

*Фірман Мирон Андрійович, аспірант
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасному світі, де енергетична безпека стає однією з найбільш актуальних та складних проблем, Україна, як країна з великим потенціалом енергетичних ресурсів та стратегічним геополітичним положенням, стикається з численними викликами та можливостями в контексті євроінтеграції. Вступ до європейських структур вимагає від нас кардинальних змін у сфері енергетики, зокрема, у питаннях безпеки постачання, диверсифікації джерел та механізмів забезпечення енергоефективності. У цьому контексті аналіз енергетичної безпеки України в умовах євроінтеграції стає надзвичайно важливим завданням, оскільки від нього залежить не лише стабільність національної економіки, а й геополітичні позиції країни у міжнародному співтоваристві [1].

Складовими енергетичної безпеки є:

1. Доступність енергоресурсів. Це відноситься до наявності достатніх обсягів енергоресурсів, які потрібні для задоволення потреб споживачів.

2. Різноманітність джерел енергії. Для зменшення ризиків залежності важливо мати різноманітні джерела енергії, такі як вугілля, нафта, природний газ, відновлювана енергія (сонячна, вітрова, гідроенергетика тощо).

3. Стабільність постачання. Забезпечення стабільного постачання енергії включає в себе ефективну інфраструктуру постачання, уникнення перерв у постачанні та забезпечення рівномірності постачання.

4. Ефективне використання ресурсів. Важливо раціоналізувати використання енергоресурсів для

забезпечення енергоефективності та економічної ефективності.

5. Збереження довкілля. Енергетична безпека також включає в себе заходи для збереження довкілля та зменшення негативного впливу енергетичних технологій на природу.

6. Геополітична стабільність. Питання геополітичної стабільності та геостратегічного впливу також важливі для енергетичної безпеки, особливо у контексті глобальних відносин та конфліктів.

Ці складові взаємопов'язані та взаємозалежні і відіграють важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки для країни та світу в цілому.

Нафтогазові родовища є основними складовими та відіграють ключову роль у забезпеченні енергетичної безпеки України, особливо в контексті євроінтеграції. Їх роль в забезпеченні енергетичної безпеки реалізується як:

1. Джерело енергопостачання. Нафта та природний газ є основними джерелами енергії для України, використовуються в промисловості, транспорті, побуті та інших сферах. Нафтогазові родовища дозволяють країні забезпечувати власні потреби у енергії та незалежність у сфері енергопостачання.

2. Енергетична незалежність. Розвиток власних нафтогазових ресурсів допомагає Україні зменшувати залежність від імпорту енергоресурсів, що є ключовим чинником в забезпеченні енергетичної безпеки. Це особливо актуально в умовах євроінтеграції, коли країна має враховувати зміни на міжнародних енергетичних ринках та регулятивні стандарти.

3. Економічний вплив. Розвиток нафтогазових родовищ сприяє стимулюванню економічного зростання через залучення інвестицій, створення робочих місць та збільшення обсягів податкових надходжень до бюджету.

4. Стратегічне партнерство. Україна, як країна з великим потенціалом нафтогазових ресурсів, може стати стратегічним партнером для інших країн у сфері енергетики, що сприяє розвитку міжнародного співробітництва та геополітичній стабільності.

Станом на 01.01.2021 року в Україні нараховується 467 об'єктів обліку (родовища природного газу та перспективні газові площі). Більша частина з них є комплексними: 65 нафтових, 111 газових, 18 нафтогазових та газонафтових, 155 газоконденсатних, 115 нафтогазоконденсатних, 3 газоконденсатнонафтових [2]. На середину червня 2022 р. прямі збитки, завдані інфраструктурі української енергетики та нафтогазового сектору, за попередніми оцінками, складають 47 млрд грн або 1,7 млрд доларів.

Загальні непрямі втрати сектору нафтовидобутку та нафтопереробки від початку війни оцінюються у 66 млрд грн.

В короткостроковій перспективі ключовими викликами для України є наслідки військової агресії РФ. Це створює надзвичайну потребу відновлення нафтогазовидобутку та розширення існуючих, а також пошук нових нафтогазових родовищ на території України. На сьогодні можна сформулювати наступні заходи забезпечення енергетичної безпеки нафтогазових родовищ:

1. Відновлення та модернізація існуючих нафтогазових родовищ. Передбачає відновлення видобутку нафти та газу на нафтових та газових родовищах, які були тимчасово заборонені або припинені внаслідок воєнних дій. Модернізація існуючих об'єктів дозволяє підвищити ефективність видобутку та зменшити витрати.

2. Пошук нових нафтогазових родовищ. Враховуючи можливість обмеженого доступу до деяких територій через військові конфлікти, Україна може розширити свої пошуки нафтогазових родовищ на інших територіях. Це може

включати експлораційні роботи в морських водах або на території, що не зазнали військових загроз.

3. Диверсифікація джерел постачання енергоресурсів. Україна може розвивати альтернативні джерела енергії, такі як вітроенергетика, сонячна енергія та біомаса, для зменшення залежності від імпорту нафти та газу. Це сприятиме різноманіттю та стабільності енергетичного сектору в умовах геополітичних ризиків.

4. Розвиток енергоефективності. Зменшення споживання енергоресурсів через підвищення енергоефективності допоможе знизити залежність від імпорту, забезпечуючи економічну ефективність та збереження ресурсів країни

Ці заходи відіграють важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки країни, допомагаючи забезпечити необхідні ресурси для економіки та населення в умовах військових загроз.

Отже, нафтогазові родовища відіграють важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах євроінтеграції, а їх ефективне використання є стратегічно важливим завданням для нашої країни.

Література

1. Європейський союз й Україна: співпраця з метою зміцнення енергетичної безпеки. https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/reportenergy_ukr.pdf.

2. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Енергетична безпека». <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>.

3. Нафтова промисловість та правове регулювання. <https://www.linkedin.com/pulse/%D0%BD%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%>.

4. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками. <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/monohrafiyi/enerhetychna-bezpeka-ukrayiny-perspektyvna-model-upravlinnya-ryzykamy>

Наукове видання

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО**
Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

Комп'ютерна верстка

О.С. Фурманчук

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

Підп. до друку 14.05.2024 р. Формат 60х84 1/16.

Папір офсет. Друк різнограф.

Ум. друк. арк. – 12,6. Обл.-вид.арк. 20,33

Тираж 100 прим. Замовл №25

Видавець і виготовлювач поліграфцентр Національного університету

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК, № 7019 від 19.12.2019 р.